

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Vojtěch Vinduška

**Mezinárodní obchod ohroženými druhy a jeho
právní regulace (50 let CITES)**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 25. listopadu 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 192 774 znaků včetně mezer.

Vojtěch Vinduška

V Praze dne 25. listopadu 2023

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl předně poděkovat zejména vedoucímu práce prof. JUDr. Milanu Damohorskému, DrSc., a to za jeho cenné rady, úsilí a čas věnovaný konzultacím a připomínkování této práce.

Dále bych chtěl poděkovat své rodině a blízkým za jejich neutuchající podporu během celého studia a jmenovitě své manželce Ing. Michaelle Vinduškové za podporu a pečlivou jazykovou korekturu.

Obsah

Obsah.....	1
Úvod.....	4
1. Mezinárodní obchod s ohroženými druhy	6
1.1. Pojem mezinárodního obchodu s ohroženými druhy	6
1.2. Vliv mezinárodního obchodu s ohroženými druhy na stav biodiverzity planety	8
1.3. Cíle úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy.....	10
1.4. Shrnutí	11
2. Mezinárodní právní úprava obchodu s ohroženými druhy	12
2.1. Historický vývoj mezinárodní právní úpravy obchodu s ohroženými druhy	12
2.2. Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin („CITES“).....	13
2.2.1. Základní pojmy v Úmluvě.....	16
2.3. Seznamy CITES	18
2.4. Právní úprava mezinárodního obchodu v Úmluvě	20
2.4.1. Dovoz	20
2.4.2. Vývoz	21
2.4.3. Reexport	22
2.4.4. Introdukce z moře.....	23
2.4.5. Obchod se státy, které nejsou stranou Úmluvy	24
2.4.6. Vývozní kvóty	24
2.5. Výjimky z obecné úpravy mezinárodního obchodu v Úmluvě	25
2.6. Zajištění dodržování Úmluvy	29
2.6.1. Záznamy a zprávy	30
2.6.2. Mezinárodní opatření a šetření	32
2.6.3. Postupy pro dodržování Úmluvy.....	33
2.6.4. Řešení sporů	34
2.7. Institucionální zajištění Úmluvy	34
2.7.1. Výkonné a vědecké orgány	35
2.7.2. Konference stran	35
2.7.3. Sekretariát.....	37
2.7.4. Výbory Úmluvy.....	37
2.8. Shrnutí	38
3. Právní úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v Evropské unii	40

3.1.	Základní charakteristika úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v Evropské unii.....	40
3.1.1.	Vztah Evropské unie k Úmluvě	40
3.1.2.	Vývoj právní úpravy obchodu s ohroženými druhy v Evropské unii	41
3.1.3.	Prameny právní úpravy obchodu s ohroženými druhy v Evropské unii	42
3.2.	Seznamy nařízení CITES.....	44
3.3.	Základní pojmy v nařízení CITES	46
3.4.	Právní úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v Evropské unii.....	49
3.4.1.	Dovoz	49
3.4.2.	Vývoz a zpětný vývoz	51
3.4.3.	Vnitrounijní obchod a přemíst'ování exemplářů	53
3.4.4.	Odchylky z obecné právní úpravy mezinárodního obchodu v Evropské unii.....	57
3.5.	Zajištění dodržování nařízení CITES	59
3.6.	Institucionální zajištění právní úpravy mezinárodního obchodu v Evropské unii	62
3.6.1.	Národní orgány upravené nařízením CITES	62
3.6.2.	Evropská komise	63
3.6.3.	Výbor pro otázky obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami... ..	64
3.6.4.	Vědecká prověřovací skupina	64
3.6.5.	Skupina pro prosazování	65
3.7.	Shrnutí	65
4.	Národní právní úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy.....	67
4.1.	Vývoj a prameny české právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy... ..	67
4.2.	Nástroje české právní úpravy obchodu s ohroženými druhy.....	68
4.2.1.	Obchod a přemíst'ování exemplářů v zákoně CITES.....	69
4.2.2.	Registrace některých exemplářů	69
4.2.3.	Prokázání původu	70
4.3.	Zajištění dodržování právní úpravy v oblasti obchodu s ohroženými druhy v národním právu.....	71
4.3.1.	Správněprávní odpovědnost	72
4.3.2.	Zadržení a zabavení exempláře	72
4.3.3.	Trestněprávní odpovědnost	73
4.4.	Institucionální zajištění národní úpravy obchodu s ohroženými druhy	74
4.5.	Porovnání s právní úpravou Slovenské republiky	77
4.6.	Shrnutí	78
	Závěr.....	80
	Seznam použitých zdrojů	85

Seznam použité literatury	85
Seznam použitých internetových zdrojů.....	86
Seznam použitých právních předpisů	88
Seznam použité judikatury	90
Seznam rezolucí konference stran CITES	90
Seznam ostatních zdrojů.....	90
Abstrakt	91
Abstract	92

Úvod

Ochrana všech žijících živočichů a rostlin před bezohledným využíváním a potenciálním vyhubením v důsledku lidské činnosti je zásadním tématem dnešní doby. Druhy živočichů a rostlin na planetě ubývají v historii dosud nevídaným tempem a způsoby, kterými může člověk nenávratně zasáhnout křehkou rovnováhu, která v přírodě panuje po stovky tisíc let, neustále přibývá. Jedním ze způsobů, kterým člověk zásadně ovlivňuje populace volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, je jejich využívání k mezinárodnímu obchodu. Ať se jedná o nosorožce, slony anebo želvy, tak populace některých těchto druhů byly ve volné přírodě již v podstatě vyhubeny a poslední zbývající zástupci bývají pod téměř neustálou ochranou. V případě, že by mezinárodní obchod s ohroženými druhy nepodléhal žádné kontrole, tak by tyto, a velké množství dalších druhů, byly již jistě věcí minulosti.

Z tohoto a mnoha dalších důvodů je téma právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy naprosto klíčové pro budoucí zachování druhové rozmanitosti a zajištění trvale udržitelného rozvoje. Hlavním cílem této práce je provést komplexní rozbor systému právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, a to, jak na jeho mezinárodní a evropské úrovni, tak jeho promítnutí do české právní úpravy a poskytnout základní srovnání těchto úrovní. Základem je analýza úpravy obsažené v Úmluvě o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, která představuje právní základ pro navazující evropskou a národní legislativu.

Text práce je členěn do čtyř částí. První z nich podává základní vhled do fungování mezinárodního obchodu s ohroženými druhy. Důraz je kladen na celkový rozsah odvětví mezinárodního obchodu a na jeho vliv na biologickou rozmanitost v přírodě.

Druhá část se věnuje analýze Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, a to zejména jejímu postupnému historickému vývoji, změnám, systému právní úpravy mezinárodního obchodu, výjimkám z něj a orgánům, které fungování systému zajišťují.

Třetí část práce obsahuje přehled rozsáhlé úpravy, kterou stanovují právní předpisy Evropské unie. Tato část popisuje jednotlivé procesy, ke kterým v rámci mezinárodního obchodu dochází. Dále popisuje orgány, které v této oblasti na evropské úrovni figurují, a to včetně představení vztahů a rozdílů mezi evropskou a mezinárodní právní úpravou. Čtvrtá část se zaměřuje na českou

právní úpravu. Podrobněji představuje, jakým způsobem je mezinárodní a evropská úprava promítnuta do právních předpisů na národní úrovni.

Mimo svého hlavního cíle by práce měla také zdůraznit potřebu důsledné ochrany ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Toto téma, zvláště v případě ohrožených druhů rostlin, i přes svůj obrovský rozsah nebývá v popředí veřejného zájmu, přestože jeho dopady mohou být nedozírné.

Ke zpracování práce byla využita především metoda analýzy a syntézy spolu s metodou historickou, jazykovou a teleologickou, dále metoda srovnávací, a to zejména ve vztahu k jednotlivým úrovním právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy.

Práce vychází z právního stavu k 1. říjnu 2023.

1. Mezinárodní obchod s ohroženými druhy

1.1. Pojem mezinárodního obchodu s ohroženými druhy

Mezinárodní obchod a spolupráce jsou jedním ze základních pilířů dnešního silně globalizovaného světa. Předmětem mezinárodního obchodu jsou nejen nerostné suroviny, potraviny, moderní technologie, ale i například vojenské systémy, a právě i zástupci živočichů a rostlin a z nich odvozené výrobky. Některé druhy těchto živočichů a rostlin byly zejména lidskou činností, ale i dalšími vlivy, zasaženy natolik, že se je mezinárodní společenství rozhodlo chránit jako ohrožené.

Dle statistických údajů se mezinárodní obchod s živočichy a rostlinami (i těmi, kteří nepoživají zvláštní ochrany) řadí mezi velmi významná odvětví. Mezi lety 1997 až 2016 je jeho odhadovaná celková hodnota stanovena na 2,9 až 4,4 bilionů USD a průměrná roční hodnota na 220 miliard USD. Pro porovnání hodnota mezinárodního obchodu s čajem, kávou a kořením činila v roce 2016 pouze 91 miliard USD. Kategorii, která v daném období představovala 82% celkové hodnoty mezinárodního obchodu s živočichy a rostlinami, jsou mořské plody. Následujícími kategoriemi jsou nábytek se 7% a módní výrobky, které představovaly 6% celkového mezinárodního obchodu v daném období.¹

Průměrná roční hodnota mezinárodního obchodu zahrnujícího pouze druhy chráněné dle Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, CITES, dále jen jako „CITES nebo Úmluva“) byla stanovena mezi lety 2016 až 2020 celkem na 11,1 miliard USD, z čehož 1,8 miliard USD připadá na živočišné druhy a 9,3 miliard USD na druhy rostlinné.²

Mezinárodní obchod s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je záležitostí celosvětového významu, avšak v některých regionech se projevuje ve větší míře než

¹ ANDERSSON, Astrid Alexandra; TILLEY, Hannah B.; LAU, Wilson; DUDGEON, David; BONEBRAKE, Timothy C. et al. CITES and beyond: Illuminating 20 years of global, legal wildlife trade. *Global Ecology and Conservation*. 2021, č. 26. ISSN 2351-9894. s. 5.

² CITES SECRETARIAT, 2022. *WORLD WILDLIFE TRADE REPORT* [online]. Ženeva, Švýcarsko. s. 34. [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/documents/E-CoP19-Inf-24.pdf>

v ostatních. Hlavními vývozci chráněných druhů jsou zejména rozvojové země, pro které se často jedná o nezanedbatelný hospodářský zdroj. Naproti tomu největšími dovozci jsou především zástupci vyspělých států, kdy se na první místo řadí členské státy Evropské unie následované USA, Dálným Východem (Čína, Japonsko, Korea, arabskými zeměmi) a Austrálií. Mezi nejčastěji obchodované komodity se řadí kůže plazů, kožešiny, živý exotičtí ptáci, ulity mořských plžů a orchideje.³

Vedle standartního legálního mezinárodního obchodu s živočichy, rostlinami a výrobky z nich odvozených se ve významné míře projevuje i obchod ilegální. To, o jak významný fenomén jde, dokazuje i to, že se dle odhadů jedná o čtvrté největší odvětví ilegálního mezinárodního obchodu po obchodu s drogami, padělanými výrobky a obchodu s lidmi.⁴ Jeho hodnota je odhadována na 7 až 23 miliard USD ročně.⁵ Určit, jak rozsáhlý je ilegální mezinárodní obchod s druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin chráněných CITES, je velmi obtížné, a to zejména z toho důvodu, že existují velmi omezená data a nedochází k jejich dostatečnému sdílení napříč mezinárodními společenstvími.

Tento problém, se konference smluvních stran CITES⁶ (dále jen jako „**konference stran**“) pokusila ve své rezoluci⁷ č. 11.17 (Rev. CoP19)⁸ vyřešit zavedením tzv. „Annual illegal trade report“, neboli Výroční zprávy o nezákonném obchodování. Jedná se o systém výročních zpráv, které podávají jednotlivé strany⁹ CITES ohledně konfiskací exemplářů týkající se druhů uvedených na seznamech CITES. Takto získaná data jsou nadále využita ke zkoumání a analýze

³ KUČERA, Jan, Magdalena BOUČKOVÁ, Ondřej KLOUČEK, Adam KURZ, Pavla ŘÍHOVÁ a Miroslava PIKÁLKOVÁ, 2010. *Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin: základní informace se zaměřením na Českou republiku a Evropskou unii*. 2. vydání. Praha: Ministerstvo životního prostředí. ISBN 978-80-7212-552-4. s. 4.

⁴ TOW, Jia Hao, William S. SYMES, Luis Roman CARRASCO a Laurentiu ROZYLOWICZ. Economic value of illegal wildlife trade entering the USA. *PLOS ONE* [online]. 2021, 2021-10-12, 16(10) [cit. 2023-10-11]. ISSN 1932-6203. Dostupné z: doi:10.1371/journal.pone.0258523

⁵ ANDERSSON, Astrid Alexandra; TILLEY, Hannah B.; LAU, Wilson; DUDGEON, David; BONEBRAKE, Timothy C. et al. CITES and beyond: Illuminating 20 years of global, legal wildlife trade. *Global Ecology and Conservation*. 2021, č. 26. ISSN 2351-9894. s. 9.

⁶ Vrcholný orgán CITES upravený včetně působnosti především ustanovením čl. XI CITES, pojem je dále definován v bodu 2.7.2. této práce.

⁷ Pojem rezoluce konference smluvních stran CITES je dále upřesněn v bodu 2.7.2. této práce.

⁸ Rezoluce konference stran č. 11.17 (Rev. CoP18). Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-11-17-R18.pdf>

⁹ Pojem strany CITES je dále definován v bodu 2.2.1 této práce.

ilegálního mezinárodního obchodu s ohroženými druhy¹⁰, a to za spolupráce s ICCWS¹¹, což je iniciativa pěti mezinárodních organizací¹², která se soustředí na provádění a podporu různorodých operací po celém světě s cílem zamezovat kriminalitě páchané na volně žijících živočiších a planě rostoucích rostlinách.¹³

1.2. Vliv mezinárodního obchodu s ohroženými druhy na stav biodiverzity planety

Ochrana biodiverzity neboli biologické rozmanitosti planety se v ochraně životního prostředí s časem stává stále významnější oblastí. Lidská činnost má na životní prostředí stále větší vliv, ať se jedná o degradaci půdy, desertifikaci nebo rozsáhle odlesňování.¹⁴ Od roku 1950 se lidská populace na planetě ztrojnásobila a hospodářská produkce se zvýšila až dvanáctkrát. Vzhledem k tomu, že se očekává, že do roku 2050 vzroste lidská populace až na 10 miliard, tak dojde k dalšímu zvýšení nároků na přírodní zdroje a například poptávka po vodě by se mohla zvednout až o 55 %.¹⁵

Vlivem těchto skutečností dochází k ničení ekosystémů, hubení živočišných a rostlinných druhů a snižování celkové biodiverzity, což bylo označeno za jeden z nezávažnějších globálních problémů životního prostředí současnosti.¹⁶ Již nyní zažívá Země výjimečně rychlou ztrátu biologické rozmanitosti a hrozí vyhynutí většího počtu druhů než kdykoliv jindy v lidské historii. Z hlediska poškození ekosystémů je nyní celosvětově závažnými změnami postiženo až 75 % suchozemského a 40 % mořského prostředí.¹⁷

Jedním z významných důvodů ohrožení biodiverzity je i nadměrné využívání přírody k již dříve popsanému mezinárodnímu obchodu. Dle statistických údajů je volné využívání volně

¹⁰ CITES. *Annual Illegal trade report* [online]. [cit. 2023-10-11].

Dostupné z: https://cites.org/eng/resources/reports/Annual_Illegal_trade_report

¹¹ International Consortium on Combating Wildlife Crime.

¹² Sekretariát CITES, INTERPOL, Úřad OSN pro drogy a kriminalitu, Světová banka a Světová celní organizace

¹³ ICCWC - *International Consortium on Combating Wildlife Crime* [online]. [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/prog/iccwc>

¹⁴ DAMOHORSKÝ, Milan a kol., 2010. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 6.

¹⁵ EVROPSKÁ AGENTURA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ, 2019. *Evropské životní prostředí — stav a výhled 2020* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-10-13]. s. 6-7. ISBN 978-92-9480-130-2. Dostupné z: doi:10.2800/412710

¹⁶ DAMOHORSKÝ, Milan a kol., 2010. opak. cit. s. 6.

¹⁷ EVROPSKÁ AGENTURA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ, 2019. opak. cit.

žijících živočichů a planě rostoucích rostlin pro obchodní účely druhou nejzávažnější příčinou ubývání druhů, a to po ničení přirozených stanovišť.¹⁸

Velkou měrou se na ohrožení biodiverzity podílí ilegální mezinárodní obchod. Ten by bez dostatečné kontroly a snah o potlačování představoval téměř jistotu brzkého vyhubení pro některé ohrožené a pro pašeráky profitabilní druhy živočichů a rostlin. Nejzávažnější jsou případy ilegálního obchodu s vymírajícími druhy (jako jsou například papoušci z Amazonie), nebo s částmi jejich těl, jako jsou kosti tygrů, rohy nosorožců nebo drápy medvědů.¹⁹ I proto poutá ilegální obchod v mezinárodním společenství značnou pozornost, kdy 23. července 2021 došlo k přijetí rezoluce Valného shromáždění OSN č. 75/311 o potírání nezákonného obchodování s volně žijícími a planě rostoucími druhy (tackling illicit trafficking in wildlife), ve které vyjadřuje Valné shromáždění OSN silnou obavu nad rychlostí vymírání druhů a zvyšujícím se rozsahem ilegálního obchodu a pytláctví. Dále vyzývá členské státy k posílení jejich úsilí a přijetí opatření k předcházení zločinu, který má vliv na ochranu přírody a biodiverzitu. Zmiňuje také to, že si OSN uvědomuje, že zločin, který zahrnuje volně žijící a planě rostoucí druhy může přispět ke vzniku epidemií a pandemií, které poté mohou ohrozit nejen životní prostředí a biodiverzitu, ale i lidské zdraví.²⁰

Na evropské úrovni byl přijat Akční plán EU pro boj proti nezákonnému obchodu s volně žijícími a planě rostoucími druhy, ve kterém Evropská komise jasně vyjadřuje, že nezákonný obchod s volně žijícími a planě rostoucími druhy má ničivý dopad na biodiverzitu a může vést až k vyhubení některých druhů. Zároveň stanovuje priority v této oblasti, kdy první z nich je právě „Zamezení nezákonnému obchodu s volně žijícími a planě rostoucími druhy a řešení jeho hlavních příčin“. Dosažení tohoto cíle má zajistit řada opatření jako například snížení poptávky po nelegálních produktech a vypořádání se s korupcí, která je s ilegálním obchodem silně provázaná.²¹

¹⁸ STEJSKAL, Vojtěch, 2006. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-609-1. s. 131.

¹⁹ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013. Společnost (Academia). ISBN 978-80-200-2317-9. s. 76.

²⁰ Rezoluce Valného Shromáždění OSN č. 75/311 ze dne 23. července 2021. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/205/05/PDF/N2120505.pdf?OpenElement>

²¹ Akční plán EU pro boj proti nezákonnému obchodu s volně žijícími a planě rostoucími druhy ze dne 26. února 2016. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2016:87:FIN>

1.3. Cíle úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy

Za jeden z hlavních cílů úpravy mezinárodního obchodu s živočišnými a rostlinnými druhy, a to jak s těmi chráněnými CITES, tak se všemi ostatními, se dá považovat trvale udržitelný rozvoj, který představuje jeden z nedůležitějších současných konceptů a principů ochrany životního prostředí.²² Definici trvale udržitelného rozvoje můžeme nalézt v § 6 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí „*Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.*“ Principy a zásady trvale udržitelného rozvoje se tedy dozajista vztahují i na oblast mezinárodního obchodu, který by měl v první řadě být hlavně trvale udržitelný, neohrožovat přežití živočišných a rostlinných druhů a tím přispívat k zachování přirozené biodiverzity planety ale zároveň umožňovat využití přírodních zdrojů pro budoucí lidský rozvoj.

Cíle specifické pro úpravu mezinárodního obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin můžeme najít také v preambuli CITES. Významná je zejména ta část preambule, jež pojednává o nutnosti mezinárodní spolupráce mezi smluvními státy, kdy tato část stanoví, že smluvní státy „*uznávajíce dále, že pro záchranu určitých druhů volně žijících živočichů a planých rostlin před jejich nadměrnou exploatací mezinárodním obchodem je nezbytná mezinárodní spolupráce.*“ Cíle stanovené v preambuli CITES dále rozvádí Strategická vize CITES: 2021-2030, což je dokument přijatý jako součást rezoluce konference stran č. 18.3²³, navazuje na předchozí Strategické vize CITES, které jsou přijímány již od roku 2000²⁴. Strategická vize CITES: 2021-2030 stanovuje pro uvedené roky cíle, kterých se má dosáhnout za pomoci spolupráce mezi orgány CITES a stranami Úmluvy. Mezi tyto strategické cíle patří například zajištění plného dodržování CITES při mezinárodním obchodu s druhy chráněnými Úmluvou pro zajištění jejich ochrany a udržitelného využívání, dále pak také to, že veškeré rozhodování stran CITES musí být podloženo nejlepšími dostupnými vědeckými poznatky a informacemi.

Právní úpravu obchodu s volně žijícími a planě rostoucími rostlinami obsahuje i právo Evropské unie, a to konkrétně zejména Nařízení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996

²² DAMOHORSKÝ, Milan a kol., 2010. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 7.

²³ Rezoluce konference stran č. 18.3. Dostupné z: https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-18-03_0.pdf

²⁴ *STRATEGIC PLAN FOR THE CONVENTION: STRATEGIC VISION THROUGH 2005* [online], 2000. [cit. 2023-10-13]. Doc. 11.12.2 Annex 1. Dostupné z: https://cites.org/sites/default/files/eng/cop/11/doc/12_2.pdf

o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi. Cíle této úpravy upravuje nařízení, již v článku 1, a to tak, že „*Cílem tohoto nařízení je chránit druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a zaručit jejich zachování regulováním obchodu s nimi podle ustanovení následujících článků.*“

Na národní úrovni jsou stanoveny cíle úpravy v § 1 odst. 1 zákona č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů, a to tak, že „*Tento zákon upravuje ochranu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, které jsou ohroženy na přežití, s cílem jejich zachování regulováním obchodu s nimi.*“

Za základní cíl právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy se tedy dá považovat ochrana a zachování druhové rozmanitosti volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin jako základního, nenahraditelného a zejména obnovitelného přírodního zdroje, který by ale bezohlednou exploatací v důsledku mezinárodního obchodu mohl zaniknout.²⁵

1.4. Shrnutí

Lze konstatovat, že mezinárodní obchod s živočišnými a rostlinnými druhy je velmi rozsáhlým a významným úsekem lidské činnosti, bez kterého by se dnešní svět už neobešel a které za předpokladu dodržování stanovených pravidel umožňuje zejména udržitelné a obnovitelné využívání těchto přírodních zdrojů a naplňuje tak základní principy trvale udržitelného rozvoje. V opačném případě, může ale neregulovaný a ilegální obchod silně přispět ke ztrátě biologické rozmanitosti, což v současnosti představuje jeden z nejzávažnějších globálních problémů životního prostředí vůbec. Zejména z tohoto důvodu byla přijata rozsáhlá právní úprava, která na mezinárodní, evropské i národní úrovni má za hlavní cíl těmto následkům zabránit nebo je alespoň zmírnit a jejímž hlavním účelem není zamezit tomuto obchodu, ale postavit ho pod dostatečnou kontrolu všech zemí světa, tak aby bylo docíleno dostatečné ochrany ohrožených živočišných a rostlinných druhů.²⁶

²⁵ STEJSKAL, Vojtěch, 2006. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-609-1. s. 132.

²⁶ STEJSKAL, Vojtěch, 2006. opak. cit. s. 132.

2. Mezinárodní právní úprava obchodu s ohroženými druhy

2.1. Historický vývoj mezinárodní právní úpravy obchodu s ohroženými druhy

V mezinárodním společenství se úvahy o nutnosti přijetí mezinárodní úmluvy, která by upravovala mezinárodní obchod s ohroženými druhy volně žijících druhů, objevují již od 60. let 20. století. Již v roce 1963 vyjádřilo generální shromáždění IUCN²⁷ nutnost přijmout takovou mezinárodní úmluvu, která by export, import a tranzit vzácných a ohrožených druhů regulovala. V reakci na to, a hlavně jako snaha brzdít bezohledné využívání přírody a hubení živočišných a rostlinných druhů v důsledku nekontrolovaného mezinárodního obchodu, byl v roce 1964 představen první návrh textu úmluvy. Na Světové konferenci o lidském životním prostředí ve Stockholmu v roce 1972 bylo přijato doporučení č. 99, které ve svém třetím odstavci uvádí, že je třeba co nejdříve svolat konferenci k přijetí úmluvy o vývozu, dovozu a tranzitu některých druhů volně žijících živočichů a rostlin.²⁸ Na základě tohoto doporučení došlo 3. března 1973 ve Washingtonu, D. C. k dohodě zástupců 80 zemí, a tím ke sjednání Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.²⁹

Úmluva v souladu se svým článkem XXII odst. 1 vstoupila v platnost 90 dnů po uložení deseti listin o ratifikaci, k čemuž došlo 1. července 1975.³⁰ V současné chvíli má Úmluva 184 signatářů včetně všech 27 členských států Evropské unie a Evropské unie samotné. Dle článků XXI a XXIV CITES je možné se k Úmluvě kdykoliv připojit a zároveň ji i kdykoliv vypovědět. Kdy k vypovězení Úmluvy došlo v historii zatím pouze jednou, kdy Spojené arabské emiráty Úmluvu vypověděly v roce 1988, ale v roce 1990 se k ní opět připojily.³¹

²⁷ Mezinárodní svaz ochrany přírody.

²⁸ *Report of the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, 5-16 June 1972: Recommendation 99.3* [online], 1973. [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/523249?ln=en>

²⁹ STEJSKAL, Vojtěch, 2006. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-609-1. s. 131.

³⁰ DAMOHORSKÝ, Milan; ŠTURMA, Pavel; ONDŘEJ, Jan; ZÁSTĚROVÁ, Jana; SMOLEK, Martin et al. *Mezinárodní právo životního prostředí. 2. část, (zvláštní)*. Beroun: Eva Rozkotová - IFEC, 2008. ISBN 978-80-903409-8-9. s. 131.

³¹ CITES. *List of Parties to the Convention* [online]. [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/parties/index.php>

Česká a Slovenská Federativní Republika se k CITES připojila až 28. května 1992, a to jako 114. stát v pořadí s tím, že Česká republika převzala po rozdělení ČSFR závazky z Úmluvy a stranou je již od 1. ledna 1993.³²

2.2. Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin („CITES“)

Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je mezinárodní mezivládní úmluvou, která je považována v oblasti ochrany životního prostředí za jeden z významných nástrojů péče o přírodu v celosvětovém měřítku. Vedle samotných stran je Úmluva silně podporována nejen ze strany UNEP³³, ale i dalších významných nevládních ochrannářských organizací, jakými jsou například IUCN³⁴, WWF³⁵ a UNEP-WCMC³⁶. Přestože by název Úmluvy mohl napovídat, že se jedná o úmluvu obchodní, tak CITES je jednoznačně úmluvou na ochranu přírody. Neslouží tak k usnadnění nebo zachování mezinárodní obchodu nýbrž primárně jako právní nástroj ochrany biodiverzity na mezinárodní úrovni.³⁷

Úmluva je tvořena preambulí a 25 články, kdy preambule shrnuje zejména důvody přijetí Úmluvy a její hlavní cíle. Následující články již upravují samotný mezinárodní obchod s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Již ze samotných cílů úpravy a zejména ze znění článku VIII odst. 1 Úmluvy „*Strany učiní přiměřená opatření k tomu, aby ustanovení této Úmluvy uvedly v život a znemožnily takové obchodování s exempláři, které by ji porušovalo.*“ vychází, že text Úmluvy je pro strany právně závazný a představuje tak takzvané

³² KUČERA, Jan, Magdalena BOUČKOVÁ, Ondřej KLOUČEK, Adam KURZ, Pavla ŘÍHOVÁ a Miroslava PIKÁLKOVÁ, 2010. *Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin: základní informace se zaměřením na Českou republiku a Evropskou unii*. 2. vydání. Praha: Ministerstvo životního prostředí. ISBN 978-80-7212-552-4. s. 4.

³³ Program OSN pro životní prostředí.

³⁴ Mezinárodní svaz ochrany přírody.

³⁵ Světový fond na ochranu přírody.

³⁶ Světové monitorovací centrum ochrany přírody Programu OSN pro životní prostředí (dříve samostatnou nevládní organizací, v současnosti součástí UNEP).

³⁷ DAMOHORSKÝ, Milan a kol., 2010. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 345.

„hard law“³⁸, které je charakteristické právě svou právní závazností, na rozdíl od „soft law“, které mají v mezinárodním právu zejména formu nezávazných doporučení a deklarácí.³⁹

K Úmluvě náleží také čtyři přílohy, kdy v přílohách I, II a III nalezneme seznamy chráněných druhů živočichů a rostlin a v příloze IV vzorové povolení k vývozu, přičemž článek VI odst. 1 Úmluvy vyžaduje, aby udělené povolení k vývozu obsahovalo informace specifikované v příloze IV. Je ale třeba konstatovat, že v současnosti je příloha IV úmluvy již obsoletní, jelikož došlo k přijetí rezoluce konference stran č. 12.3 (Rev. CoP18), která ve své příloze 2 obsahuje aktuální a doporučení vzorový formulář.⁴⁰

Úmluva ve svém článku XVII upravuje i proces změny textu Úmluvy. Proces změny Úmluvy se zahajuje na písemný návrh jedné třetiny stran s tím, že Sekretariát⁴¹ k projednání takového návrhu zásadně svolá mimořádné zasedání konference stran a nejpozději 90 dnů před takovým zasedáním sdělí všem stranám znění projednávaného pozměňovacího návrhu. Pro přijetí změny textu Úmluvy se pro něj musí vyslovit minimálně dvou třetinová většina přítomných a hlasujících stran, kdy článek XVII Úmluvy v odstavci 1 specifikuje přítomnou a hlasující stranu tak, že se jedná o stranu, která hlasovala pro nebo proti projednávanému pozměňovacímu návrhu, tudíž strany, které se hlasování zdržely, se do dvoutřetinové většiny nezapočítávají.

V případě, že je navrhovaná změna textu Úmluvy řádně schválena, tak v souladu s odstavcem 3 článku XVII Úmluvy vstoupí v platnost 60 dnů poté, co dvě třetiny stran uloží své listiny o přijetí této změny u vlády, která působí jako depozitář.⁴² Pro další strany vstoupí změna v platnost 60 dnů poté, co uloží své listiny o přijetí. V důsledku toho, že doba mezi přijetím a platností změny textu Úmluvy může být značně dlouhá, došlo v minulosti u odstavce 3 článku XVII Úmluvy k problémům s výkladem, zda zmíněné dvě třetiny stran, které musí uložit svou listinu o přijetí u depozitáře, jsou pouze ty strany, které byly stranou Úmluvy v době přijetí, nebo všechny současné strany bez ohledu na jejich status v době přijetí změny textu Úmluvy. Výklad tohoto odstavce byl sjednocen za pomoci rezoluce konference stran č. 4.27, ve které se strany přiklonily k tomu, že k nabytí účinnosti přijaté změny textu Úmluvy je třeba přijetí dvou třetin

³⁸ CITES. *What is CITES?* [online]. [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/what.php>

³⁹ DAMOHORSKÝ, Milan a kol., 2010. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 114.

⁴⁰ Rezoluce konference stran č. 12.3 (Rev. CoP18). Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-12-03-R18.pdf>

⁴¹ Jeden z orgánů CITES, který je dále definován v bodu 2.7.3. této práce.

⁴² Dle článku XX Úmluvy působí jako depozitář vláda Švýcarské konfederace.

stran, které byly stranou Úmluvy v době přijetí změny textu.⁴³ Tento výklad byl upřednostněn z toho důvodu, že stále se zvyšující počet stran Úmluvy by v důsledku znamenal také stále se zvyšující počet stran nutných k dosažení potřebných dvou třetin.⁴⁴

Jelikož přijaté změny textu jsou platné pouze vůči stranám, které danou změnu textu Úmluvy přijaly, případně k Úmluvě přistoupily až po jejich platnosti, tak následkem může být situace, ve které jsou tu strany, které přijaly veškeré změny textu Úmluvy, strany které přijaly pouze některé změny a strany které nepřijaly změnu žádnou. Důsledky a potencionální problémy které může tento stav přinést, nejsou v současnosti stále vyřešeny.⁴⁵

Doposud došlo v textu Úmluvy ke dvěma změnám. První z nich byla změna článku XI, která byla přijata v německém Bonnu 22. června 1979⁴⁶ a v účinnost vstoupila 13. dubna 1987. Druhou byla změna článku XXI, která byla přijata 30. dubna 1983 v hlavním městě Botswany Gaborone a v účinnost vstoupila až po více než 30 letech 29. listopadu 2013.⁴⁷ Významnou byla především druhá změna textu Úmluvy. Ta doplnila článek XXI, který upravuje přistoupení k Úmluvě, a to tak, že umožnila přistoupení nejen státům, ale také organizacím pro regionální hospodářskou integraci, čímž dala možnost Evropské unii stát se stranou Úmluvy, která se následně k Úmluvě připojila na základě Rozhodnutí Rady (EU) 2015/451 ze dne 6. března 2015 o přistoupení Evropské unie k CITES.⁴⁸ Postavení organizací pro regionální hospodářskou integraci v rámci Úmluvy je významné tím, že na základě článku XXI odst. 4 Úmluvy vykonává práva a povinnosti svých členských států⁴⁹ samotná organizace a ne jednotlivé státy samostatně. Výjimka z této zásady je upravena v odstavci 5 téhož článku, kdy hlasovací právo vykonávají buď jednotlivé členské státy samostatně, nebo daná organizace jejich jménem s tím, že ji přísluší takový

⁴³ Rezoluce konference stran č. 4.27. Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/documents/COP/19/resolution/E-Res-04-27.pdf>

⁴⁴ WIJNSTEKERS, Willem, 2018. *The Evolution of CITES*. 11. vydání. Budapešť: International Council for Game and Wildlife Conservation. s. 515-516.

⁴⁵ WIJNSTEKERS, Willem, 2018. opak. cit. s. 515.

⁴⁶ CITES. *Bonn amendment to the text of the Convention* [online]. [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/bonn.php>

⁴⁷ CITES. *Gaborone amendment to the text of the Convention* [online]. [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/gaborone.php>

⁴⁸ *Rozhodnutí Rady (EU) 2015/451 ze dne 6. března 2015 o přistoupení Evropské unie k Úmluvě o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES)* [online]. [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32015D0451>

⁴⁹ Členské státy organizace pro regionální hospodářskou integraci, které jsou zároveň stranou Úmluvy.

počet hlasů, který by připadal na její členské státy (v případě Evropské unie se bude tedy jednat o 27 hlasů).

2.2.1. Základní pojmy v Úmluvě

Úmluva ve svém úvodním článku I definuje řadu základních pojmů, které se v Úmluvě užívají a je třeba je řádně popsat.

Prvním takovým a nejzákladnějším pojmem je „druh“ což je dle článku I písm. a) Úmluvy „*kterýkoli druh, poddruh nebo geograficky oddělená populace*“. Dalším a také v podstatě nejvýznamnějším pojmem je „exemplář“. Pro tento pojem obsahuje Úmluva v článku I písm. b) rozsáhlejší definici, kdy exemplářem se alternativně rozumí:

- i. *„jakýkoli živočich nebo rostlina, ať živé nebo neživé,*
- ii. *v případě živočichů také: u druhů zařazených v přílohách I a II každá jejich snadno rozpoznatelná část nebo odvozenina z nich; a u druhů zařazených v příloze III snadno rozpoznatelná část nebo odvozenina z nich, pokud jsou výslovně uvedeny v příloze III ve spojitosti s těmito druhy, a*
- iii. *v případě rostlin také: u druhů zařazených v příloze I každá jejich snadno rozpoznatelná část nebo odvozenina z nich; a u druhů zařazených v přílohách II a III snadno rozpoznatelná část nebo odvozenina z nich, pokud jsou výslovně uvedeny v přílohách II a III ve spojitosti s těmito druhy;“*

Úmluva zde pojem exemplář vykládá různě, a to v návaznosti na zařazení druhu do jedné z příloh Úmluvy.⁵⁰ Pojem exemplář je dále spojován s některými výjimkami z obecných ustanovení Úmluvy. Tyto výjimky uvedené v článku VII Úmluvy zmiňují následující pojmy, které je vhodné si taktéž definovat.

⁵⁰ Přílohy Úmluvy a v nich obsažené seznamy druhů ohrožených volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin jsou předmětem samostatné kapitoly 2.3.

„Exempláře, které mají osobní nebo rodinný charakter“ jedná se o zvláštní případ exempláře, který ale není v Úmluvě dále upřesněn, k tomu došlo až v rezoluci konference stran č. 13.7 (Rev. CoP17) kde je uvedeno, že o takový exemplář se jedná, pokud splňuje tyto podmínky⁵¹:

- a) je v osobním vlastnictví pro neobchodní účely,
- b) byl získán v souladu s právními předpisy a
- c) v době dovozu, vývozu nebo zpětného vývozu musí být obsažen nebo nošen v osobním zavazadle anebo součástí domácnosti při jejím stěhování

„Exempláře živočichů odchovaných v zajetí a rostlin uměle vypěstovaných“ kdy tyto pojmy byly definovány v rezolucích konference stran č. 10.16⁵² pro exempláře živočichů a č. 11.11 (Rev. CoP18)⁵³ pro exempláře rostlin.

Samotné definice jsou rozsáhlé a složité, ale hlavním spojujícím prvkem je, že k odchovu a pěstování dochází v kontrolovaném prostředí.

Posledním zvláštním pojmem spojeným s pojmem exemplář je „exemplář získaný před tím, než se na něj začala vztahovat ustanovení této úmluvy“ tento pojem upřesňuje rezoluce konference stran č. 13.6 (Rev. CoP18), která definuje, jak okamžik, od kterého se na exemplář začala vztahovat ustanovení Úmluvy (datum, kdy byl příslušný druh poprvé zařazen do některé z příloh Úmluvy), tak okamžik získání exempláře (datum, kdy byl příslušný exemplář odebrán z volné přírody nebo odchován v zajetí, respektive uměle vypěstován).⁵⁴

Dalšími důležitými pojmy, které Úmluva definuje v článku I písm. c) až e), jsou v první řadě „obchod“, který je definován jako „vývoz, zpětný vývoz, dovoz a přivezení z moře“. Úmluva zde obchod definuje čistě jako obchod mezinárodní⁵⁵. Na tuto definici obchodu navazují další definice jednotlivých způsobů, kdy „zpětným vývozem“ se rozumí „vývoz *takového exempláře, který byl předtím dovezen*“ a „přivezení z moře“, které Úmluva definuje jako „*dovoz exemplářů*“

⁵¹ Rezoluce konference stran č. 13.17 (Rev. CoP17). Dostupné z: https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-13-07-R17_0.pdf

⁵² Rezoluce konference stran č. 10.16. Dostupné z: https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-10-16-R11_0.pdf

⁵³ Rezoluce konference stran č. 11.11 (Rev. CoP18). Dostupné z: https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-11-11-R18_0.pdf

⁵⁴ Rezoluce konference stran č. 13.6 (Rev. CoP18). Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-13-06-R18.pdf>

⁵⁵ VILÍMKOVÁ, Veronika a STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář*. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-512-5. s. 40

keréhokoli druhu, které byly získány v mořském prostředí, jež nespadá do jurisdikce žádného státu“.

Další definice obsažené v článku I písm. f) a g) Úmluvy se zabývají pojmy „vědecký orgán“ který představuje „*vnitrostátní vědecký orgán ustanovený podle článku IX*“ a „výkonný orgán“ který je definován jako „*vnitrostátní správní orgán ustanovený podle článku IX*“. Dle článku IX Úmluvy ustanovují strany své vnitrostátní orgány právě jako výkonné orgány, které zejména jménem dané strany vydávají povolení a potvrzení, nebo jako vědecké orgány, které mají především za úkol vydávat svá stanoviska a vyjádření, která jsou využívána právě při vydávání povolení a potvrzení orgány výkonnými.

Posledním definovaným pojmem v článku I písm. h) Úmluvy je pojem „strana“ která představuje „*stát, pro který tato úmluva vstoupila v platnost*“, ale tento pojem byl rozšířen v průběhu existence Úmluvy, a to skrze změnu textu Úmluvy v článku XXI odst. 6 Úmluvy, kde pojem strana zahrnuje také již dříve zmíněné organizace pro regionální hospodářskou integraci.

2.3. Seznamy CITES

Úmluva rozděluje ohrožené druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin do tří kategorií a uvádí je ve svých přílohách I, II a III. Příloha I zahrnuje všechny druhy ohrožené vyhynutím (např. panda velká, gorila horská a slon africký), které jsou nebo mohou být obchodem nepříznivě ovlivňovány. Obchod s exempláři těchto druhů musí být předmětem zvlášť přísných opatření, aby nadále neohrožoval jejich přežití, a může být povolován jen za výjimečných okolností.⁵⁶

Příloha II je tvořena druhy, které, i když nejsou bezprostředně ohroženy vyhubením, by se jimi mohly stát, kdyby mezinárodní obchod s exempláři těchto druhů nebyl podřízen přísným opatřením zabráňujícím takovému jejich využívání, které by mohlo vést k jejich vyhubení ve volné přírodě.⁵⁷ Příloha II je tedy založená na principu tzv. předběžné opatrnosti, kdy chrání i druhy, které nejsou bezprostředně ohroženy na přežití, ale k jejich ohrožení může relativně snadno dojít.

Druhy, které jsou ohroženy pouze na území určitého státu, kde se přirozeně vyskytují a jsou zároveň chráněny národní legislativou příslušné země, se na základě doporučení těchto

⁵⁶ Viz článek II odst. 1 Úmluvy.

⁵⁷ Viz článek II odst. 2 Úmluvy.

jednotlivých států zahrnují do přílohy III CITES.⁵⁸ Úmluva o příloze III hovoří tak, že „obsahuje druhy, o nichž kterákoli strana prohlásí, že v mezích její jurisdikce jsou předmětem opatření majících preventivně zabránit jejich využívání nebo ho omezit, a které vyžadují spolupráci ostatních stran při kontrole obchodu.“⁵⁹

V současnosti je do seznamů CITES zařazeno přes 40 000 druhů živočichů a rostlin s tím, že se jedná o přibližně 34 000 druhů rostlin a 6 000 druhů živočichů.⁶⁰ Počet takto zařazených druhů se může změnit, jelikož Úmluva ve svém článku XV upravuje proces změny příloh I a II. Změna jedné z příloh může proběhnout při zasedání konference stran, nebo případně také korespondenčním způsobem. Pozměňovací návrh k jedné z příloh může kdykoliv podat kterákoliv strana Úmluvy. V případě projednání na zasedání konference stran je k přijetí takového návrhu třeba souhlasu dvou třetin přítomných a hlasujících stran⁶¹ a takto přijaté změny vstupují v účinnost 90 dnů po zasedání.⁶² V případě korespondenčního postupu musí hlasovat alespoň polovina stran Úmluvy (v opačném případě je návrh odkázán na příští zasedání konference stran) a k přijetí je třeba souhlasu alespoň dvou třetin hlasujících stran, změna vstupuje v účinnost 90 dnů od oznámení o přijetí.⁶³

Vzhledem k povaze přílohy III Úmluvy se o změnách této přílohy nehlasuje, ale v souladu s článkem XVI se změny jednostranně oznamují, a to jak při zařazení druhu do přílohy III, tak při jeho vyřazení.

Strany Úmluvy, respektive státy nebo organizace, které se stranou Úmluvy stávají, mohou učinit vůči určitému druhu zařazeného do jedné z příloh CITES výhradu. V důsledku této výhrady se s danou stranou v případě výhradou stanoveného druhu jedná tak, jakoby stranou Úmluvy vůbec nebyla. Postupuje se tedy dle článku X Úmluvy, případně se Úmluva vůbec neuplatní.⁶⁴

⁵⁸ STEJSKAL, Vojtěch, 2006. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-609-1. s. 133-134.

⁵⁹ Viz článek II odst. 3 Úmluvy.

⁶⁰ CITES. *The CITES species* [online]. [cit. 2023-10-16]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/species.php>

⁶¹ Stejně jako v případě změn textu Úmluvy se do potřebných dvou třetin započítávají pouze strany, které hlasují pro nebo proti.

⁶² Viz článek XV odst. 1 Úmluvy.

⁶³ Viz článek XV odst. 2 Úmluvy.

⁶⁴ Viz články XV a XXIII Úmluvy.

2.4. Právní úprava mezinárodního obchodu v Úmluvě

Úprava mezinárodního obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami je v Úmluvě založena na systému povolení a potvrzení, který se opírá o jednu ze základních zásad Úmluvy stanovenou v článku II odst. 4, a to že „*Strany povolí obchod s exempláři druhů uvedených v přílohách I, II a III pouze tehdy, bude-li to v souladu s ustanoveními této úmluvy.*“ Strany jsou tedy povinny se při vydávání povolení a potvrzení řídit ustanoveními Úmluvy a samotný mezinárodní obchod s druhy zařazenými do příloh Úmluvy je možný pouze za splnění stanovených podmínek. Náležitosti povolení a potvrzení stanovuje Úmluva ve svém článku VI s tím, že každé povolení a potvrzení musí obsahovat název Úmluvy, úřední název a razítko výkonného orgánu, který je vydal, a kontrolní číslo připojené takovým výkonným orgánem. V článku je dále stanoveno například to, že pro každou zásilku exemplářů je třeba samostatného povolení nebo potvrzení. Konkrétně povolení k vývozu musí obsahovat údaje ze vzoru, který je součástí přílohy IV Úmluvy⁶⁵, a je platné pouze šest měsíců po jeho vydání.

Náležitosti vyžadované pro vydání jednotlivých povolení a potvrzení se liší zejména tím, do jaké přílohy Úmluvy jsou zařazeny druhy, které jsou předmětem dané zásilky a o jaký typ povolení nebo potvrzení se jedná. Úmluva také upravuje jisté případy, ve kterých se ze stanovených důvodů úprava týkající povolení a potvrzení neužije, nebo užije jen z části. Tyto výjimky budou dále popsány v této části.

2.4.1. Dovoz

Pro dovoz exemplářů zařazených do přílohy I Úmluvy je třeba předložit dva dokumenty, a to povolení k dovozu a povolení k vývozu, případně potvrzení o zpětném vývozu. Povolení k dovozu může být výkonným orgánem uděleno pouze za podmínek⁶⁶, že:

- a) vědecký orgán státu dovozu sdělí, že dovoz není veden za účelem, který by ohrozil přežití dotčeného druhu,
- b) v případě živého exempláře je vědecký orgán přesvědčen o tom, že příjemce je náležitě vybaven pro péči o něj a

⁶⁵ Jak již bylo řečeno dříve, vzor obsažený v příloze IV Úmluvy, byl již nahrazen přílohou rezoluce konference stran č. 12.3 (Rev. CoP18).

⁶⁶ Viz článek III odst. 3 Úmluvy.

- c) výkonný orgán je přesvědčen, že exemplář není primárně určen ke komerčním účelům.

Naproti tomu pro dovoz exempláře druhu zařazeného do přílohy II Úmluvy je třeba pouze předložení povolení k vývozu nebo potvrzení o zpětném vývozu.⁶⁷

Pro druhy zařazené do přílohy III Úmluvy je třeba při dovozu primárně předložit potvrzení o původu exempláře, ale v případě, že se jedná o dovoz ze státu, který daný druh do přílohy III zařadil, je třeba předložit také povolení k vývozu. Tyto dokumenty ale není třeba předkládat v případě, kdy se jedná o dovoz reexportovaného exempláře a bude předloženo potvrzení o reexportu nebo potvrzení o zvláštním zpracování.⁶⁸

Hlavním rozdílem mezi dovozem druhů zařazených do přílohy I a příloh II a III Úmluvy je tedy to, že v případě příloh II a III je možné povolit i dovoz, který je prováděn primárně za komerčními účely.

2.4.2. Vývoz

Pro vývoz exempláře druhu zařazeného do přílohy I Úmluvy je třeba předložit povolení k vývozu. Toto potvrzení je možné udělit na základě splnění těchto podmínek⁶⁹:

- a) vědecký orgán sdělí, že vývoz neohrozí přežití daného druhu,
- b) výkonný orgán se přesvědčí o tom, že exemplář nebyl získán v rozporu s národními právními předpisy na ochranu fauny a flóry,
- c) dále se výkonný orgán přesvědčí, že živý exemplář bude připraven a dopravován tak, aby bylo minimalizováno riziko poranění a krutého zacházení a
- d) přesvědčí se o tom, že bylo uděleno povolení k dovozu.

K vývozu exempláře druhu zařazeného do přílohy II Úmluvy je také nutno předložit povolení k vývozu, které je možné udělit za stejných podmínek jako v případě přílohy I s výjimkou podmínky d), která se týká předchozího udělení povolení k dovozu.⁷⁰

⁶⁷ Viz článek IV odst. 4 Úmluvy.

⁶⁸ Viz článek V odst. 3 a 4 Úmluvy.

⁶⁹ Viz článek III odst. 2 Úmluvy.

⁷⁰ Viz článek IV odst. 2 Úmluvy.

Pro exempláře druhů zařazených do přílohy III Úmluvy je nutné předložit povolení k vývozu jen v případě, že státem vývozu je stát, který druh do přílohy III zařadil. Pokud je tedy povolení k vývozu nutné, je možné ho udělit za podmínek b) a c) stanovených pro exempláře druhů zařazených do přílohy I.⁷¹

Stejně jako v případě dovozu zde Úmluva pro exempláře druhů zařazených do přílohy I Úmluvy omezuje vývoz, který je veden převážně za komerčními účely, a to tak, že povolení k vývozu těchto druhů je možné udělit pouze za předchozího udělení povolení k dovozu, které by v takovém případě udělit možné nebylo.

2.4.3. Reexport

Reexport neboli také zpětný vývoz představuje vývoz exempláře, který byl již dříve dovezen.⁷² Stejně jako v případě dovozu a vývozu stanovuje Úmluva rozdílné podmínky pro reexport exemplářů druhů zařazených do různých příloh Úmluvy. Pro exempláře druhů zařazených do přílohy I Úmluvy se jedná o nutnost předložení potvrzení o zpětném vývozu, které může být vydáno za splnění těchto podmínek⁷³:

- a) výkonný orgán se přesvědčí, že exempláře byly do státu dovezeny v souladu s ustanoveními Úmluvy,
- b) dále se přesvědčí o tom, že živý exemplář bude připraven a dopravován tak, že bude minimalizováno riziko poranění a krutého zacházení a
- c) o tom, že pro každý živý exemplář bylo uděleno povolení k dovozu.

Při zpětném dovozu exempláře druhu zařazeného do přílohy II Úmluvy je taktéž třeba předložit potvrzení o zpětném vývozu, které je možné vydat za podmínek a) a b) stanovených pro exempláře druhů zařazených do přílohy I.⁷⁴ V případě reexportu exempláře druhu zařazeného do přílohy III Úmluvy je třeba předložit potvrzení o reexportu až při dovozu takového exempláře, a to jako doklad o tom, že byla ve vztahu k tomuto exempláři dodržena ustanovení Úmluvy.⁷⁵

⁷¹ Viz článek V odst. 2 Úmluvy.

⁷² Viz článek I písm. d) Úmluvy.

⁷³ Viz článek III odst. 4 Úmluvy.

⁷⁴ Viz článek IV odst. 5 Úmluvy.

⁷⁵ Viz článek V odst. 4 Úmluvy.

Úmluva, zde tedy za pomoci nutnosti předchozího udělení povolení k dovozu pro exempláře druhů zařazených do přílohy I Úmluvy, opět omezuje zpětný vývoz vedený za převážně komerčními účely, ale na rozdíl od dovozu a vývozu se jedná o omezení, které se vztahuje pouze na exempláře živé.

2.4.4. Introdukce z moře

Přivezení z moře představuje situaci, ve které je exemplář dovozen do státu, který je stranou Úmluvy poté, co byl získán v mořském prostředí, které nespadá do jurisdikce žádného státu.⁷⁶ Pro exempláře druhů zařazených do přílohy I Úmluva stanovuje požadavek předložit potvrzení o přivezení z moře, které lze vydat za těchto podmínek⁷⁷:

- a) vědecký orgán státu, do kterého se exemplář přiváží, sdělí, že tento dovoz neohrozí přežití daného druhu,
- b) výkonný orgán se přesvědčí o tom, že v případě živého exempláře je příjemce řádně vybaven pro péči o něj a
- c) přesvědčí se také o tom, že exemplář není přivážen pro převážně komerční účely.

Pro exempláře druhů zařazených do přílohy II Úmluvy je taktéž vyžadováno předchozí vydání potvrzení o přivezení z moře, kdy potvrzení může být vydáno pokud⁷⁸:

- a) vědecký orgán sdělí, že přivezení neohrozí přežití dotečeného druhu a
- b) výkonný orgán se přesvědčí, že s živým exemplářem bude zacházeno tak, aby bylo minimalizováno riziko poranění, poškození zdraví a krutého zacházení.

Úmluva neobsahuje žádnou zvláštní úpravu pro přivezení z moře ve vztahu k exemplářům druhů zařazených do přílohy III. To z toho důvodu, že definičním znakem přivezení z moře je získání exempláře z mořského prostředí, které nespadá do jurisdikce žádného státu, zatímco do přílohy III Úmluvy jsou zařazeny pouze druhy, které konkrétní strana Úmluvy chrání v mezích své jurisdikce.⁷⁹

⁷⁶ Viz článek I písm. e) Úmluvy.

⁷⁷ Viz článek III odst. 5 Úmluvy.

⁷⁸ Viz článek IV odst. 6 Úmluvy.

⁷⁹ Viz článek II odst. 3 Úmluvy.

2.4.5. Obchod se státy, které nejsou stranou Úmluvy

V případě, že dochází k vývozu nebo zpětnému vývozu do státu nebo dovozu ze státu, který není stranou Úmluvy, dává Úmluva stranám možnost namísto vyžadovaných povolení a potvrzení uznat srovnatelné dokumenty daného státu, ale to za podmínky, že v zásadě odpovídají požadavkům Úmluvy.⁸⁰

Vzhledem k tomu, jak se postupně navyšoval počet států, které se staly stranou Úmluvy, tak i výklad tohoto ustanovení se v čase měnil. V roce 1976 bylo doporučeno, aby strany vykládaly článek X Úmluvy v podstatě doslovně a vyžadovali po státech, které nejsou stranou Úmluvy dokumentaci, která v zásadě odpovídá požadavkům Úmluvy.⁸¹ S tím, jak se zvýšil počet stran Úmluvy, se do států které stranou nebyly, začal soustředit ilegální obchod. To přineslo nutnost přehodnotit tento přístup, k čemuž došlo v roce 1994 vydáním rezoluce konference stran č. 9.5 (Rev. CoP 16)⁸², ve které bylo silně doporučeno přijmout opatření a zpřísnit požadavky na dokumenty přijímané od států které nejsou stranou Úmluvy.⁸³

2.4.6. Vývozní kvóty

Jedním z velmi účinných nástrojů pro regulaci mezinárodního obchodu s ohroženými druhy jsou vývozní kvóty.⁸⁴ Tyto kvóty nevcházejí přímo z textu Úmluvy, která je vůbec neupravuje, ale zejména z rezolucí konference stran. Obecnou úpravu vývozních kvót najdeme v rezoluci konference stran č. 14.7 (Rev. CoP15), která obsahuje i podrobné pokyny týkající se správy takto stanovených vývozních kvót.⁸⁵ Kvóty jsou většinou stanoveny jednostranně jednou ze stran, ale stanovit je může i konference stran, a většinou se jedná o kvótu stanovenou na dobu jednoho kalendářního roku. Jednotlivé kvóty můžeme nalézt přímo v přílohách Úmluvy⁸⁶, anebo

⁸⁰ Viz článek X Úmluvy.

⁸¹ V této době bylo stranou Úmluvy přibližně 30 států a tato problematika tak byla velmi relevantní.

⁸² Rezoluce konference stran č. 9.5 (Rev. CoP16). Dostupné z:
<https://cites.org/sites/default/files/documents/COP/19/resolution/E-Res-09-05-R16.pdf>

⁸³ WIJNSTEKERS, Willem, 2018. *The Evolution of CITES*. 11. vydání. Budapešť: International Council for Game and Wildlife Conservation. s. 361-362

⁸⁴ STEJSKAL, Vojtěch, 2006. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-609-1. s. 134.

⁸⁵ Rezoluce konference stran č. 14.7 (Rev. CoP15). Dostupné z:
<https://cites.org/sites/default/files/documents/COP/19/resolution/E-Res-14-07-R15.pdf>

⁸⁶ Například kvóty týkající se slona afrického a želvy ostruhaté.

v jednotlivých rezolucích konference stran jakou je například rezoluce č. 13.5 (Rev. CoP18)⁸⁷ týkající se vývozních kvót pro lovecké trofeje z nosorožce dvourohého.⁸⁸

Jako lokální příklad vývozních kvót je možné uvést nulovou vývozní kvótu z Evropské unie pro úhoře říčního (*Anguilla anguilla*), kterou členské státy Evropské unie zavedly v roce 2010. Maso úhoře říčního je zejména v asijských zemích považováno za delikatesu. Nedovolený vývoz exemplářů tohoto druhu se objevil i v České republice, kdy v jednom případě bylo na Letišti Václava Havla v Praze v roce 2019 zachyceno osobní zavazadlo obsahující přibližně 70 000 živých exemplářů tohoto úhoře. Hodnota těchto exemplářů na asijském trhu byla vyčíslena na více než 690 000 Kč.⁸⁹

2.5. Výjimky z obecné úpravy mezinárodního obchodu v Úmluvě

Úmluva ze zavedeného systému povolení a potvrzení upravuje také řadu výjimek, které mají za následek, že úprava článků III, IV a V Úmluvy⁹⁰ se alespoň částečně nepoužije. Tyto výjimky jsou konkrétně upraveny v článku VII Úmluvy a dále konkretizovány zejména rezolucemi konference stran.

Přeprava a překládka na území strany

Tato výjimka je upravena v článku VII odst. 1 Úmluvy s tím, že vylučuje obecnou úpravu v případě, že dochází k přepravě a překládce exemplářů na území strany, pokud exempláře zůstávají po celou dobu pod celní kontrolou.

Již v roce 1983 bylo ale rozpoznáno, že toto ustanovení má značný potenciál ke zneužití pro účely ilegálního obchodu.⁹¹ To vedlo k vydání rezoluce konference stran č. 9.7 (rev. CoP15), ve které byla přeprava a překládka definována tak, že se vztahuje pouze: „na exempláře, které zůstávají pod celní kontrolou a jsou v procesu přepravy konkrétnímu jmenovanému příjemci a

⁸⁷ Rezoluce konference stran č. 13.5 (Rev. CoP18). Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-13-05-R18.pdf>

⁸⁸ CITES. *Export quotas* [online]. [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: https://cites.org/eng/resources/export_quotas

⁸⁹ PLESNÍK, Jan, 2019. První případ nelegálního pašování „monté“ úhoře říčního z ČR odhalen, pachatelé potrestáni. *Ochrana přírody*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2019(5). ISSN 1210-258X.

⁹⁰ Jedná se o články Úmluvy upravující mezinárodní obchod s exempláři, podle zařazení do jednotlivých příloh Úmluvy.

⁹¹ WIJNSTEKERS, Willem, 2018. *The Evolution of CITES*. 11. vydání. Budapešť: International Council for Game and Wildlife Conservation. s. 217

veškerá přerušeni přepravy vyplývají z opatření nutných pro tuto formu přepravy.“ Zároveň tato rezoluce doporučuje, aby strany v rozsahu, v jakém to umožňují jejich vnitrostátní předpisy, kontrolovaly přepravované exempláře a ověřily, zda mají dostatečná a platná povolení, která obsahují zejména konečné místo určení. Přepravované exempláře bez takového povolení by měly být zabaveny.⁹²

Exempláře získané před tím, než se na ně začala vztahovat Úmluva

Tato výjimka upravená v článku VII odst. 2 Úmluvy byla přijata zejména z důvodu, aby se Úmluva vyhnula problémům s retroaktivitou.⁹³ Stanovuje, že v případě, kdy se výkonný orgán přesvědčí o tom, že určitý exemplář byl získán před tím, než se na něj začala vztahovat Úmluva, tak vydá příslušné potvrzení. Vydané potvrzení má za následek, že se vůči tomuto konkrétnímu exempláři již nepoužijí obecná ustanovení o mezinárodním obchodu. Okamžik získání exempláře a doba, od které se na exemplář začala vztahovat ustanovení Úmluvy, definuje již dříve zmíněná rezoluce konference stran č. 13.6 (Rev. CoP18).⁹⁴

Exempláře, které mají osobní nebo rodinný charakter

Úmluva ve článku VII odst. 3 stanovuje, že obecná úprava mezinárodního obchodu se nepoužije v případě, kdy má exemplář osobní nebo rodinný charakter. Tento pojem byl již dříve definován jako exemplář, který je v osobním vlastnictví, byl získán v souladu s právními předpisy a v době dovozu, vývozu nebo zpětného vývozu je obsažen v osobním zavazadle anebo součástí domácnosti při jejím stěhování.⁹⁵

Tato výjimka ale neplatí absolutně. V případě exemplářů druhů zařazených do přílohy I Úmluvy se tato výjimka neuplatní, pokud byl exemplář získán vlastníkem mimo stát jeho trvalého bydliště a je do tohoto státu dovážen.⁹⁶ Pro exempláře druhů zařazených do přílohy II Úmluvy je situace složitější, kdy výjimku nebude možné aplikovat pokud:

⁹² Rezoluce konference stran č. 9.7 (Rev. CoP15). Dostupné z: https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-09-07-R15_0.pdf

⁹³ WIJNSTEKERS, Willem, 2018. *The Evolution of CITES*. 11. vydání. Budapešť: International Council for Game and Wildlife Conservation. s. 219

⁹⁴ Rezoluce konference stran č. 13.6 (Rev. CoP18). Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-13-06-R18.pdf>

⁹⁵ Rezoluce konference stran č. 13.7 (Rev. CoP17). Dostupné z: https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-13-07-R17_0.pdf

⁹⁶ Viz článek VII odst. 3 písm. a) Úmluvy.

- a) byl exemplář získán mimo stát trvalého bydliště vlastníka, a to ve státě, ve kterém se prováděl odběr z volné přírody,
- b) je dovážen do státu trvalého bydliště vlastníka a
- c) u nichž stát, ve kterém proběhl odběr z volné přírody, požaduje před vyvezením povolení k vývozu.

To znamená, že v případě kdy vlastník získá exemplář⁹⁷ druhu zařazeného do přílohy II Úmluvy ve státě, který není státem původu, ve kterém se prováděl odběr z volné přírody, tak se obecná ustanovení o mezinárodním obchodu neuplatní. Stejná situace nastane, pokud bude exemplář získán ve státě, ve kterém se sice prováděl odběr z volné přírody, ale stát vývozu nepožaduje pro exempláře, které mají osobní nebo rodinný charakter povolení k vývozu.⁹⁸

Exempláře odchované v zajetí nebo uměle vypěstované (pro komerční účely)

Exempláře odchované v zajetí nebo uměle vypěstované již byly v této práci dříve definovány podle rezolucí konference stran č. 10.16⁹⁹ pro exempláře živočichů a č. 11.11 (Rev. CoP18)¹⁰⁰ pro exempláře rostlin. Definici pojmu „pro komerční účely“ podala rezoluce stran č. 12.10 (rev. CoP15) s tím, že o komerční účely jde v případě, že je účelem „*získání ekonomického prospěchu, ať už v penězích nebo jiným způsobem, pokud je cílem prodej, výměna nebo poskytnutí služby nebo jakákoli jiná forma ekonomického využití nebo prospěchu.*“¹⁰¹

Výjimku z obecných ustanovení pro exempláře odchované v zajetí nebo uměle vypěstované pro komerční účely stanovuje Úmluva v článku VII odst. 4 a 5. V odstavci 5 článku VII Úmluvy je stanoveno, že pokud se výkonný orgán státu vývozu přesvědčí o tom, že kterýkoliv exemplář živočišného druhu byl odchován v zajetí nebo, že kterýkoliv exemplář rostlinného druhu byl vypěstován uměle, může vydat o této skutečnosti potvrzení, které poté nahrazuje povolení vyžadována obecnými ustanoveními o mezinárodním obchodu.

⁹⁷ Konkrétně exemplář, který splňuje náležitosti pro exemplář, který má osobní nebo rodinný charakter.

⁹⁸ WIJNSTEKERS, Willem, 2018. *The Evolution of CITES*. 11. vydání. Budapešť: International Council for Game and Wildlife Conservation. s. 223

⁹⁹ Rezoluce konference stran č. 10.16. Dostupné z: https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-10-16-R11_0.pdf

¹⁰⁰ Rezoluce konference stran č. 11.11 (Rev. CoP18). Dostupné z: https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-11-11-R18_0.pdf

¹⁰¹ Rezoluce konference stran č. 12.10 (Rev. CoP15). Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/eng/res/all/12/E12-10R15.pdf>

Dle odst. 4 článku VII Úmluvy platí, že „*na exempláře druhů živočichů zařazených v příloze I a odchované v zajetí pro komerční účely nebo na exempláře druhů rostlin zařazených v příloze I a uměle vypěstované pro komerční účely se hledí tak, jako by to byly exempláře druhů zařazených v příloze II.*“ To znamená, že se neuplatní podmínky článku III Úmluvy, který upravuje obchod s exempláři druhů zařazených do přílohy I Úmluvy, ale užije se úprava článku IV Úmluvy, který například dovoluje udělit povolení k dovozu, i když se jedná o exemplář určený převážně pro komerční účely.

Vztah mezi odstavcem 4 a 5 článku VII Úmluvy je poměrně složitý a k jeho výkladu existuje vícero názorů. Rezoluce konference stran č. 12.10 (rev. CoP15) a 10.16¹⁰² vykládají tento vztah tak, že odstavec 4 se uplatní pouze na exempláře druhů zařazených do přílohy I Úmluvy odchované v zajetí nebo uměle vypěstované pro komerční účely a na tyto exempláře bude tedy hleděno jako na exempláře druhů zařazených v příloze II. Zatímco odstavec 5 se vztahuje na všechny ostatní exempláře odchované v zajetí respektive uměle vypěstované (tedy exempláře druhů v příloze II a III a exempláře druhů přílohy I, které nejsou odchované v zajetí a uměle vypěstované výhradně pro komerční účely).

V tomto pojetí je tedy odstavec 4 článku VII Úmluvy chápán jako speciální ustanovení ve vztahu k odstavci 5. Objevují se ale i názory, které tvrdí, že text Úmluvy je napsán jasně bez nutnosti dodatečného výkladu. Odstavec 5 článku VII, který zmiňuje „*kterýkoli exemplář živočišného druhu byl odchován v zajetí nebo že kterýkoli exemplář rostlinného druhu byl vypěstován uměle*“, by tedy zahrnoval opravdu všechny exempláře odchované v zajetí nebo vypěstované uměle, a to i ty zmíněné v odstavci 4.¹⁰³

Nekomerční zápůjčky, dary nebo výměny mezi vědci

U nekomerčních zápůjček, darů nebo výměn mezi vědci a vědeckými institucemi, které jsou registrované u výkonného orgánu státu, ve kterém působí se v případě herbářových a jinak konzervovaných exemplářů, sušených nebo v konzervačním médiu zalitých muzejních preparátů a živého rostlinného materiálu, za předpokladu náležitého označení, nepoužijí obecná ustanovení

¹⁰² Rezoluce konference stran č. 12.10 (Rev. CoP15). Dostupné z:
<https://cites.org/sites/default/files/eng/res/all/12/E12-10R15.pdf>

¹⁰³ WIJNSTEKERS, Willem, 2018. *The Evolution of CITES*. 11. vydání. Budapešť: International Council for Game and Wildlife Conservation. s. 533- 534

upravující mezinárodní obchod s ohroženými druhy.¹⁰⁴ Tuto problematiku dále rozvádí rezoluce konference stran č. 11.15 (Rev. CoP18).¹⁰⁵

Putovní zoologické zahrady a výstavy

Poslední výjimku z obecných ustanovení o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy Úmluva stanovuje v odstavci 7 článku VII. Předmětem této výjimky je přesun exemplářů, které jsou součástí putovní zoologické zahrady, cirkusu, zvěřince, výstavy rostlin nebo jiné putovní výstavy. V těchto případech může výkonný orgán připustit přesun takových exemplářů bez povolení a potvrzení vyžadovaných dle článků III, IV a V, ale pouze za splnění těchto podmínek:

- a) vývozce nebo dovozce takové exempláře zaregistroval se všemi podrobnosti u daného výkonného orgánu,
- b) musí se jednat o exempláře získané před tím, než se na ně začala vztahovat ustanovení Úmluvy, nebo o exempláře odchované v zajetí respektive uměle vypěstované exempláře a
- c) výkonný orgán se přesvědčí, že živý exemplář bude dopravován tak, aby se minimalizovalo riziko poranění, poškození zdraví nebo krutého zacházení.

Úpravu této výjimky dále rozšiřuje rezoluce konference stran č. 12.3 (Rev. CoP19), která doporučuje, aby strany pro účel této výjimky vydávaly potvrzení o putovní výstavě¹⁰⁶, a to za podmínek Úmluvy, kdy každý živý exemplář vyžaduje jednotlivé potvrzení a samotné potvrzení nemá být platné déle než tři roky, ale má umožňovat opakovaný dovoz, vývoz a zpětný vývoz exempláře pro který bylo vydáno.¹⁰⁷

2.6. Zajištění dodržování Úmluvy

Vzhledem k tomu, že je Úmluva pro strany právně závazná, tak hlavní odpovědnost za dodržování textu Úmluvy dopadá na jednotlivé strany, ty mají dle článku VIII odst. 1 Úmluvy povinnost přijmout vhodná opatření k provedení textu Úmluvy a tak znemožnit obchod

¹⁰⁴ Viz článek VII odst. 6 Úmluvy.

¹⁰⁵ Rezoluce konference stran č. 11.15 (Rev. CoP18). Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-11-15-R18.pdf>

¹⁰⁶ Pro účely rezoluce se za pojem „putovní výstava“ považuje zejména, ale ne výlučně: putovní zoo, cirkus, výstavy rostlin, muzejní výstavy, zvěřince a další takové výstavy.

¹⁰⁷ Rezoluce konference stran č. 12.3 (Rev. CoP19). Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/documents/E-Res-12-03-R19.pdf>

s exempláři, který by ustanovení Úmluvy porušoval. Mezi taková opatření mají být zejména opatření k trestání neoprávněného obchodování s takovými exempláři a k zabavení takových exemplářů, nebo jejich navrácení do státu vývozu. Na rozdíl od evropské právní úpravy zde Úmluva výslovně nestanovuje, že zmíněná opatření k trestání neoprávněného obchodování musí být nutně trestněprávního charakteru, ale skutkové podstaty trestných činů postihující nelegální jednání v souvislosti s chráněnými druhy je možné nalézt v řadě trestních zákoníků, a to celosvětově.¹⁰⁸ Samotné stanovení povinnosti stran přijmout vhodné sankce lze z obecného pohledu na ostatní normy mezinárodního práva považovat spíše za výjimku, jelikož obvykle je tato otázka ponechána plně v kompetenci národního zákonodárce. Dalším příkladem výjimky z tohoto obecného pravidla je například článek 25 Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti.¹⁰⁹

Jedním z problémů, který vytváří tento systém, který spoléhá na kontrolu a dodržování ze strany jednotlivých stran Úmluvy je, že každý stát se k těmto požadavkům staví jinak a stanovuje tato nutná opatření odlišně. To například znamená, že národní předpisy některých stran neobsahují dostatečně odstrašující tresty. Tím dochází k tomu, že se ilegální obchod v těchto státech rozšiřuje a jeho potírání se tak pro ně stává ještě náročnějším.¹¹⁰ Důležitost existence dostatečné národní legislativy jednotlivých stran si uvědomuje i konference stran, která tuto problematiku zdůraznila ve své rezoluci č. 8.4 (Rev. CoP15), ve které vyzývá strany k tomu, aby takovou národní legislativu přijaly.¹¹¹ Zároveň byla ze strany orgánů Úmluvy připravena vzorová dokumentace, která má stranám pomoci při přijímání vhodné národní legislativy upravující problematiku Úmluvy.¹¹²

2.6.1. Záznamy a zprávy

Jeden ze způsobů, kterým Úmluva zajišťuje dodržování svých ustanovení je systém záznamů a zpráv, které musí vést, respektive podávat jednotlivé strany, kdy takový systém

¹⁰⁸ FABŠÍKOVÁ, Tereza. *Trestněprávní nástroje ochrany životního prostředí*. Praha: Auditorium, 2021. ISBN 978-80-87284-88-9. s. 99-100.

¹⁰⁹ STEJSKAL, Vojtěch. *Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity*. Beroun: IFEC, 2006. ISBN 80-903409-5-4. s. 64

¹¹⁰ WIJNSTEKERS, Willem, 2018. *The Evolution of CITES*. 11. vydání. Budapešť: International Council for Game and Wildlife Conservation. s. 260

¹¹¹ Rezoluce konference stran č. 8.4 (Rev. CoP15). Dostupné z: https://cites.org/sites/default/files/documents/E-Res-08-04-R15_0.pdf

¹¹² CITES. *Legislative guidance materials* [online]. [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: https://cites.org/eng/legislation/Legislative_guidance_materials

představuje obecně jeden z nejčastějších způsobů kontroly v oblasti mezinárodních smluv o ochraně životního prostředí.¹¹³ Do tohoto systému patří záznamy o obchodu s exempláři, výroční zpráva o obchodování, zpráva o provádění Úmluvy, výroční zpráva o nezákonném obchodování a ad hoc zprávy.

Povinnost stran vést záznamy o obchodu s exempláři vychází přímo z textu Úmluvy, a to konkrétně z odstavce 6 článku VIII. Tyto záznamy musí obsahovat:

- a) „jména a adresy jednotlivých vývozců a dovozců a
- b) počet a typ vydaných povolení a potvrzení; stát, s nímž se obchod uskutečnil; počet nebo množství exemplářů, názvy druhů, jak jsou uvedeny v přílohách I, II a III, a tam, kde je to možné, i velikost a pohlaví daných exemplářů.“

Nenahraditelný zdroj informací ohledně dodržování a fungování Úmluvy představují výroční zprávy o obchodování s exempláři druhů zařazených do příloh I, II a III, které upravuje odstavec 7 písm. a) článku VIII Úmluvy. Tyto výroční zprávy obsahují data uchována právě v již zmíněných záznamech o obchodu s exempláři¹¹⁴ a je vyžadováno, aby byly podány za předcházející rok nejpozději do 31. října následujícího roku.¹¹⁵ Důležitost těchto zpráv podtrhuje i to, že v případě jejich opakovaného nepodání¹¹⁶, může dojít k doporučení k přerušení mezinárodního obchodu¹¹⁷ s danou stranou.¹¹⁸ V současné době toto doporučení platí například vůči Afganistánu nebo Džibutské republice.¹¹⁹

Druhou ze zpráv, kterou upravuje samotná Úmluva v odstavci 7 písm. b) článku VIII, je zpráva o provádění Úmluvy. Tuto zprávu jsou strany povinné podávat jednou za dva roky a obsahuje informace o právních, regulativních a správních opatřeních, která jsou přijatá k provádění Úmluvy. Data získaná z těchto zpráv jsou využívána především ke sledování plnění cílů

¹¹³ ŠTURMA, Pavel; DAMOHORSKÝ, Milan; ONDŘEJ, Jan; SMOLEK, Martin a ZÁSTĚROVÁ, Jana. *Mezinárodní právo životního prostředí. 1. část. (obecná)*. Beroun: IFEC, 2004. ISBN 80-903409-2-X. s. 163.

¹¹⁴ Jedná se o data odpovídající záznamům uchovávaným podle článku VIII odst. 6 písm. b) Úmluvy.

¹¹⁵ CITES. *Guidelines for the preparation and submission of the CITES annual illegal trade report* [online]. [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: https://cites.org/sites/default/files/notifications/E-Notif-2021-044-A2_0.pdf

¹¹⁶ Jedná se o případ, kdy strana nepodá zprávu po dobu tří po sobě jdoucích let, a to bez dostatečného vysvětlení.

¹¹⁷ Doporučení se týká výhradně druhů zařazených do jedné z příloh Úmluvy.

¹¹⁸ Rezoluce konference stran č. 11.17 (Rev. CoP18). Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-11-17-R18.pdf>

¹¹⁹ CITES. *Countries currently subject to a recommendation to suspend trade* [online]. [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/resources/ref/suspend.php>

stanovených v programových dokumentech, jakým je například již zmíněný „*CITES Strategic Vision 2021-2030*“.¹²⁰

Další zprávou, kterou již neupravuje přímo Úmluva ale rezoluce konference stran č. 11.17 (Rev. CoP18)¹²¹, je v této práci již zmíněná výroční zpráva o nezákonném obchodování. V této zprávě jednotlivé strany informují Sekretariát o všech zabavených exemplářích zařazených do jedné z příloh Úmluvy. Podrobnosti přípravy a informace, které má zpráva obsahovat upravuje zvláštní dokument nazvaný „*Guidelines for the preparation and submission of the CITES annual illegal trade report*“.¹²²

Poslední zprávou, jejíž podání může být po stranách vyžadováno, je tzv. ad hoc zpráva. V rámci této zprávy mohou orgány CITES vyžadovat po stranách různé informace týkající se určité problematiky nebo druhů.¹²³

Dá se tedy říct, že v souhrnu by tyto zprávy měly podávat poměrně komplexní přehled o stavu legálního i ilegálního mezinárodního obchodu s ohroženými druhy chráněnými Úmluvou jak celosvětově, tak v jednotlivých regionech a státech, a tím dát orgánům CITES možnost rádě rozhodovat o dalším směřování a opatřeních při zajišťování naplnění cílů Úmluvy.

2.6.2. Mezinárodní opatření a šetření

V návaznosti na podávání zpráv upravuje Úmluva v článku XIII proces, který se pokouší o řešení situace, ve které je z obdržených zpráv zjištěno, že u některého z druhů zařazených do přílohy I nebo II dochází k jejich nepříznivému ovlivňování mezinárodním obchodem, anebo že ustanovení Úmluvy nejsou některou ze stran účinně prováděna. V takovém případě toto zjištění sdělí Sekretariát výkonnému orgánu dotčené strany nebo stran. Ty mají poté povinnost informovat Sekretariát o veškerých relevantních závažných skutečnostech a případně také navrhnout nápravná opatření.

¹²⁰ CITES. *Implementation report* [online]. [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: https://cites.org/eng/resources/reports/Implementation_report

¹²¹ Rezoluce konference stran č. 11.17 (Rev. CoP18) opak. cit.

¹²² CITES. *Guidelines for the preparation and submission of the CITES annual illegal trade report*. opak. cit.

¹²³ CITES. *Ad hoc reports* [online]. [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: https://cites.org/eng/resources/reports/Ad_hoc_reports

Pokud následně dotčená strana uzná, že je žádoucí zahájit šetření, může být toto šetření provedeno pouze osobami výslovně k tomu zmocněnými dotčenou stranou. To znamená, že proces šetření může proběhnout pouze na základě výslovného kladného stanoviska dotčené strany a jen daná strana zmocňuje osoby, které toto šetření provádějí, ale i přes tuto velmi limitovanou použitelnost se v historii ukázal tento článek jako poměrně účinný, a to zejména díky podpoře a tlaku ostatních stran Úmluvy.¹²⁴ Informace, které poskytne strana nebo informace získané v průběhu šetření, poté přezkoumá příští konference stran, která může přijmout vhodná doporučení.

2.6.3. Postupy pro dodržování Úmluvy

Pro řešení případů, ve kterých některá ze stran nejedná v souladu s Úmluvou, došlo k přijetí rezoluce konference stran č. 14.3 (Rev. CoP18), která ve své příloze obsahuje právně nezávazný dokument „Guide to CITES compliance procedures“, neboli Pokyny k postupům pro dodržování CITES.¹²⁵ Jedná se o dokument, jehož užití je doporučeno při řešení otázek týkajících se dodržování Úmluvy, ve kterých je základním principem podpurný a nekonfliktní přístup a nalezení řešení v co nejkratším čase. Jednání, které není v souladu s Úmluvou, může představovat například neurčení výkonného a vědeckého národního orgánu, nedostatečné vedení záznamů o obchodu s exempláři anebo nepodávání vyžadovaných periodických zpráv.

V případě, že Sekretariát zjistí, že dochází k jednání, které není v souladu s Úmluvou, tak o tom primárně informuje dotčenou stranu. Ta následně informuje Sekretariát o všech relevantních závažných skutečnostech a může navrhnout nápravná opatření a případně i šetření.¹²⁶ Pokud dotčená strana, i přes asistenci Sekretariátu, v přiměřeném čase nepřijme dostatečná nápravná opatření, tak je tato záležitost nahlášena Stálému výboru.¹²⁷ Pokud Stálý výbor nevyhodnotí případ jako banální nebo neopodstatněný, tak po diskusi s dotčenou stranou může přijmout opatření k zajištění dodržování Úmluvy, která mohou mít povahu asistence, poradenství a doporučení, ale

¹²⁴ WIJNSTEKERS, Willem, 2018. *The Evolution of CITES*. 11. vydání. Budapešť: International Council for Game and Wildlife Conservation. s. 260-261.

¹²⁵ Rezoluce konference stran č. 14.3 (Rev. CoP18). Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-14-03-R18.pdf>

¹²⁶ Zde se text přílohy rezoluce obsahově shoduje s textem Úmluvy v článku XIII.

¹²⁷ Jeden z orgánů Úmluvy, který je dále definován v bodu 2.7.4. této práce.

i požadavků na podávání zvláštních zpráv, varování a nutnosti předložit akční plán pro dodržování Úmluvy.

V určitých velmi závažných případech, ve kterých nejsou otázky dodržování Úmluvy týkající se určité strany dlouhodobě vyřešeny, a tato strana neprojevuje žádný úmysl dosáhnout souladu s Úmluvou, může Stálý výbor přistoupit až k doporučení o přerušování obchodu s danou stranou ve vztahu k jednomu nebo více druhům chráněných Úmluvou.¹²⁸

2.6.4. Řešení sporů

Úmluva ve svém článku XVIII upravuje řešení sporů ve věcech výkladu nebo plnění ustanovení Úmluvy, které vzniknou mezi dvěma nebo více stranami. Primárním řešením takového sporu má být jednání mezi dotčenými stranami. Pokud ale toto řešení selže a spor trvá, Úmluva ukládá stranám na základě dohody předložit spor k rozhodčímu řízení, kdy primárním místem by měl být Stálý rozhodčí soud v Haagu. Takové rozhodnutí rozhodčího soudu je poté pro strany závazné. Do současné doby se ale veškeré spory podařilo vyřešit v rámci jednání stran nebo, zejména v případě sporů o výklad ustanovení Úmluvy, pomocí rezolucí konference stran, které problematický výklad sjednotily.¹²⁹

2.7. Institucionální zajištění Úmluvy

K zajištění řádného fungování systému regulace mezinárodního obchodu s ohroženými druhy ustanovuje Úmluva řadu mezinárodních i národních orgánů a stanovuje jejich kompetence. Na národní úrovni se jedná o výkonné a vědecké orgány, což jsou vnitrostátní orgány jednotlivých stran, které tyto strany jako výkonné nebo vědecké ustanoví. Na mezinárodní úrovni je to konference stran jako nejvyšší orgán Úmluvy a sekretariát. Dalšími orgány, které už nebyly zřízeny přímo Úmluvou, ale rezolucí konference stran¹³⁰ jsou zejména Stálý výbor, Výbor pro živočichy a Výbor pro rostliny.

¹²⁸ Viz článek 30 přílohy rezoluce konference stran č. 14.3 (Rev. CoP18).

¹²⁹ WIJNSTEKERS, Willem, 2018. *The Evolution of CITES*. 11. vydání. Budapešť: International Council for Game and Wildlife Conservation. s. 517.

¹³⁰ Rezoluce konference stran č. 11.1 (Rev. CoP17). Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-11-01-R17.pdf>

2.7.1. Výkonné a vědecké orgány

Jako výkonné a vědecké orgány označuje Úmluva vnitrostátní orgány, které mají jednotlivé strany povinnost pro účely Úmluvy jako výkonné nebo vědecké ustanovit.¹³¹ Nejedná se tedy povětšinou o zvláštní nově zřízený orgán, který by měl na starosti pouze agendu Úmluvy, ale již existující vnitrostátní orgán, který bude vedle své standardní agendy nadán také pravomocí a působností, kterou Úmluva těmto orgánům svěřuje.

Hlavní činnost výkonných a vědeckých orgánů spočívá v zajištění udělování a vydávání povolení a potvrzení vyžadovaných Úmluvou k uskutečnění mezinárodního obchodu. Vědecké orgány mají nejdůležitější úlohu při zjištění, zda případný vývoz, dovoz nebo přivezení z moře neohrozí přežití daného druhu. Toto zjištění je jednou z nutných podmínek k udělení a vydání potřebných povolení a potvrzení. Výkonný orgán zjišťuje splnění dalších podmínek jako je například to, že exemplář nebyl získán v rozporu s právními předpisy nebo u exemplářů druhů zařazených do přílohy I Úmluvy skutečnost, že dovážený exemplář není určen pro převážně komerční účely. Pokud jsou všechny potřebné podmínky naplněny, tak výkonný orgán je tím, kdo uděluje a vydává příslušná povolení a potvrzení.

Mezi další agendu vědeckých a výkonných orgánů patří pro vědecké orgány například průběžné sledování povolení k vývozu pro exempláře druhů zařazených do přílohy II Úmluvy a v případě nutnosti navrhování výkonnému orgánu omezující opatření pro vývoz exemplářů příslušného druhu¹³² a pro výkonný orgán se jedná zejména o jednání s ostatními stranami a sekretariátem.¹³³

2.7.2. Konference stran

Konference stran je vrcholný orgán Úmluvy tvořený zástupci jednotlivých stran, který je v textu Úmluvy upraven článkem XI. Konference stran se schází na tzv. zasedáních, která svolává Sekretariát. Zasedání mohou být řádná, která se svolávají přibližně každé tři roky, anebo mimořádná, jež je možné kdykoliv svolat na základě písemné žádosti nejméně jedné třetiny

¹³¹ Viz článek IX Úmluvy.

¹³² Viz článek IV odst. 3 Úmluvy.

¹³³ Viz článek IX odst. 2 Úmluvy.

stran.¹³⁴ Prozatím proběhlo devatenáct řádných zasedání konference stran. První z nich proběhlo mezi 2. a 6. listopadem 1976 ve švýcarském Bernu a poslední mezi 14. a 25. listopadem 2022 v Panamě.¹³⁵ Mimořádné zasedání bylo doposud svoláno dvakrát, a to v obou případech za účelem změny textu Úmluvy.¹³⁶ Zasedání konference stran se mohou krom jednotlivých stran účastnit i další subjekty, ale pouze v postavení pozorovatelů bez možnosti hlasovat. Mezi takové subjekty patří například specializované instituce Organizace spojených národů, Mezinárodní agentura pro atomovou energii a kterýkoliv stát, který není stranou Úmluvy.¹³⁷

Úmluva svěřuje konferenci stran řadu pravomocí, z nichž nejvýznamnější je možnost měnit samotný text Úmluvy. Mezi další pravomoci patří přijímání opatření, která umožní Sekretariátu plnění jeho povinností, přijímání změn příloh I a II, přijímání a zvažování zpráv předložených Sekretariátem a vydávání doporučení ke zlepšení účinnosti Úmluvy.¹³⁸

Právě vydávání doporučení ke zlepšení účinnosti Úmluvy představuje početně nejrozsáhlejší agendu konference stran, kdy tato doporučení jsou vydávána ve formě rezolucí a rozhodnutí. Historicky byla doporučení oficiálně přijímána pouze ve formě rezolucí, ale některá doporučení bylo možné nalézt i v dalších dokumentech přijímaných konferencí stran. Právě tato doporučení byla následně sjednocena do formy rozhodnutí, která se nadále používá zejména pro poskytnutí jednorázových instrukcí pro konkrétní orgán, a po jejich naplnění už jsou obsoletní. Naproti tomu rezoluce by měly představovat dlouhodobá doporučení, kterými se například upravují dlouhodobé procesy, zřizují orgány a sjednocuje výklad ustanovení Úmluvy.¹³⁹ Přes to, že rezoluce i rozhodnutí mají formu doporučení a jsou tedy pro strany právně nezávazné, tak upravují velmi významné otázky, jakým jsou například proces pro zajištění dodržování Úmluvy, celkovou strategickou vizi pro nadcházející období a výklad některých významných pojmů jako „chov a pěstování pro komerční účely.“¹⁴⁰

¹³⁴ Viz článek XI odst. 2 Úmluvy.

¹³⁵ CITES. *Conference of the Parties* [online]. [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/cop.php>

¹³⁶ První z nich v roce 1979, kde došlo ke změně článku XI Úmluvy a druhé v roce 1983, kde byl změněn článek XXI.

¹³⁷ Viz článek XI odst. 6 Úmluvy.

¹³⁸ Viz článek XI odst. 3 Úmluvy.

¹³⁹ WIJNSTEKERS, Willem, 2018. *The Evolution of CITES*. 11. vydání. Budapešť: International Council for Game and Wildlife Conservation. s. 375.

¹⁴⁰ Viz rezoluce konference stran č. 14.3 (Rev. CoP19), 18.3 a 12.10 (rev. CoP15).

2.7.3. Sekretariát

Sekretariát představuje administrativní orgán, který je upraven v článku XII Úmluvy. Sídli v Ženevě a jeho správu a obsazení zastrešuje Program OSN pro životní prostředí. Mezi jeho hlavní činnosti patří organizace a zajištění zasedání konference stran, kontrola zpráv podávaných jednotlivými stranami a případné vyžadování doplňujících informací, koordinace návrhů změn příloh Úmluvy a příprava výročních a dalších zpráv.¹⁴¹ V čele Sekretariátu je generální tajemník, který je jmenován výkonným ředitelem UNEP¹⁴², v současnosti je od roku 2018 generální tajemnicí Sekretariátu Ivonne Higuero.¹⁴³ Přestože agenda Sekretariátu je převážně podpůrná a informační, tak představuje existencionálně důležitou složku pro organizaci a komunikaci mezi jednotlivými orgány Úmluvy, stranami a dalšími mezinárodními organizacemi při zajišťování fungování systému ochrany ohrožených druhů založeným Úmluvou.¹⁴⁴

2.7.4. Výbory Úmluvy

V historii byla pro usnadnění práce konference stran a zajištění kontinuity mezi jednotlivými zasedáními vytvořena řada výborů, podvýborů a pracovních skupin. Již v roce 1976 došlo ke zřízení řídicího výboru, který ve spolupráci se Sekretariátem zajišťoval organizaci zasedání konference stran a komunikaci s Programem OSN pro životní prostředí. Řídicí výbor byl od začátku považován pouze za dočasné řešení a postupným vývojem skrze řadu rezolucí konference stran došlo k přijetí rezoluce č. 11.1 (Rev. CoP17)¹⁴⁵, která finálně upravila Stálý výbor, Výbor pro živočichy a Výbor pro rostliny.¹⁴⁶

Stálý výbor má mezi ostatními výbory vedoucí postavení a jeho hlavní činnost spočívá v poskytování obecných pokynů ohledně provádění Úmluvy Sekretariátu, dohlížení nad jeho rozpočtem a také v koordinaci a dohlížení nad činností ostatních výborů a pracovních skupin. Další

¹⁴¹ Viz článek XII odst. 2 Úmluvy.

¹⁴² Memorandum o porozumění mezi Stálým výborem CITES a výkonným ředitelem UNEP o službách Sekretariátu a podpoře Úmluvy [online]. [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: https://cites.org/sites/default/files/common/disc/sec/CITES-UNEP_0.pdf

¹⁴³ CITES. *Secretary-General* [online]. [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/about/sec/Secretary-General>

¹⁴⁴ CITES. *The CITES Secretariat* [online]. [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/sec/index.php>

¹⁴⁵ Rezoluce konference stran č. 11.1 (Rev. CoP17). Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/document/E-Res-11-01-R17.pdf>

¹⁴⁶ WIJNSTEKERS, Willem, 2018. *The Evolution of CITES*. 11. vydání. Budapešť: International Council for Game and Wildlife Conservation. s. 417-420.

významnou agendou Stálého výboru tvoří příprava návrhů rezolucí pro projednání na zasedání konference stran a činnost související se zajišťováním dodržování Úmluvy.¹⁴⁷ Stálý výbor je tvořen reprezentanty šesti vyznaných světových regionů¹⁴⁸, kdy počet zástupců je určen podle počtu stran v jednotlivých regionech. Dále Stálý výbor zahrnuje¹⁴⁹ zástupce Švýcarska jako deponitáře Úmluvy a zástupce strany, která hostila poslední konferenci strana a strany, která bude hostit konferenci následující.¹⁵⁰

Výbor pro živočichy a Výbor pro rostliny jsou výbory složené z odborníků a jejich hlavním úkolem je poskytovat vědecké poradenství a pokyny konferenci stran, ostatním výborům a Sekretariátu. Dále se zabývají například přezkoumáváním zařazení druhů do jednotlivých příloh Úmluvy a případnými změnami tohoto zařazení a přípravou návrhů rezolucí pro projednání na zasedání konference stran. Jsou podřízeny konferenci stran, a v případě potřeby asistují Stálému výboru v době mezi jednotlivými zasedáními. Stejně jaké Stálý výbor jsou Výbor pro živočichy a Výbor pro rostliny tvořeny zástupci šesti významných regionů¹⁵¹, které volí konference stran, a vždy jedním odborníkem na danou nomenklaturu.¹⁵²

2.8. Shrnutí

Historický vývoj v oblasti ochrany a regulace mezinárodního obchodu s ohroženými druhy navazuje na celosvětové uvědomění si nutnosti chránit životní prostředí před jeho bezohledným využíváním. Tento vývoj vedl k tomu, že 3. března 1973 došlo k přijetí Úmluvy a mezinárodní obchod s ohroženými druhy byl alespoň částečně postaven pod kontrolu smluvních stran, kterých je v současné době celkem 184, a to znamená, že dnes už jde o naprostou většinu států světa, což staví většinu legálního mezinárodního obchodu s ohroženými druhy pod alespoň základní kontrolu.

¹⁴⁷ Viz blíže bod 2.6.3. této práce.

¹⁴⁸ Afrika, Asie, Evropa, Centrální a Jižní Amerika a Karibik, Severní Amerika a Oceánie.

¹⁴⁹ Ve vztahu k těmto zástupcům je však upraveno právo účastnit se rozhodování Stálého výboru, a to tak, že zástupci deponitáře mohou hlasovat jen v případě, že jejich hlas rozhodne situaci, ve které došlo k rovnosti hlasů a zástupci stran, které hostily, respektive budou hostit příští konferenci stran, jsou bez hlasovacího práva.

¹⁵⁰ CITES. *Standing Committee* [online]. [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/sc.php>

¹⁵¹ Jedná se o stejné regiony jako v případě Stálého výboru, spolu stejným systémem rozložení počtu zástupců.

¹⁵² CITES. *Animals and Plants Committees* [online]. [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: https://cites.org/eng/disc/ac_pc.php

Samotná Úmluva, která je tvořena 25 články a čtyřmi, respektive dnes už spíše třemi, přílohami, není statická a neustále se dynamicky vyvíjí. Text Úmluvy již dvakrát prošel změnou s tím, že významná je zejména druhá z nich, která po jejím přijetí umožnila, aby se k Úmluvě připojila i Evropská unie. V přílohách Úmluvy, které v současnosti zahrnují přes 40 000 druhů živočichů a rostlin dochází ke konstantním změnám v reakci na to, jak se u jednotlivých druhů vyvíjí jejich stav v přírodě a jejich potencionální ohrožení mezinárodním obchodem. Další postupný vývoj neprobíhá prostřednictvím závazných prostředků, ale zejména pomocí přijímání doporučení ve formě rezolucí a rozhodnutí. Tato doporučení přijímána konferencí stran upravují téměř veškeré aspekty fungování Úmluvy, jakými jsou například vytváření podpůrných orgánů (výborů, podvýborů a pracovních skupin), sjednocování výkladu ustanovení Úmluvy a regulace obchodu za pomoci zavedení vývozních kvót.

Samotný mezinárodní obchod s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je regulován především systémem povolení a potvrzení, která vydávají a vzájemně ověřují vnitrostátní orgány jednotlivých stran. Požadavky na udělení a vydání povolení a potvrzení se odlišují zejména podle toho, o jaký způsob obchodu jde (vývoz, dovoz, zpětný vývoz, přivezení z moře) a do jaké přílohy Úmluvy je daný druh zařazen. Nejprísněji je upravený mezinárodní obchod s exempláři druhů zařazených do přílohy I Úmluvy, kdy tento obchod zásadně nelze provádět za komerčními účely. Z tohoto systému ale Úmluva upravuje poměrně široký rozsah výjimek, které pro konkrétní případy daný obchod vyjímají z obecných požadavků.

Pokud jde o zajištění dodržování ustanovení Úmluvy ze strany jednotlivých smluvních států, tak Úmluva neposkytuje orgánům Úmluvy příliš silné nástroje. I přes to, že text Úmluvy je pro strany závazný a ukládá jim například povinnost uchovávat obchodní záznamy a podávat množství zpráv, tak jsou nápravná opatření vydávána formou doporučení a jejich vymáhání spočívá zejména na mezinárodní spolupráci a tlaku vytvořeném ostatními smluvními stranami. Asi nejsilnějším takovým nástrojem je doporučení k přerušení obchodu se stranou, která dlouhodobě porušuje ustanovení Úmluvy. Jedná opět o doporučení a výsledný úspěch takového opatření spočívá zejména v ochotě ostatních smluvních stran se tímto doporučením řídit.

Z hlediska institucí a orgánů je významná zejména činnost vnitrostátních orgánů jednotlivých stran, které fakticky zajišťují fungování systému regulace mezinárodního obchodu s ohroženými druhy a konference stran, která jako shromáždění zástupců všech smluvních stran rozhoduje právě o dalším směřování a vývoji Úmluvy a jím vytvořeného systému.

3. Právní úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v Evropské unii

3.1. Základní charakteristika úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v Evropské unii

Ochrana životního prostředí patří historicky v Evropské unii mezi jedno z velmi významných témat. Již v roce 1973 došlo k přijetí prvního akčního programu Evropského společenství pro oblast životního prostředí¹⁵³ a v současné době patří životní prostředí mezi jednu ze sdílených pravomocí mezi členskými státy a Evropskou unií.¹⁵⁴ Vzhledem k tomu, že členské státy Evropské unie jsou největším světovým dovozcem exemplářů chráněných druhů a z nich odvozených výrobků¹⁵⁵, tak je dostatečná regulace tohoto obchodu pro jejich ochranu naprosto klíčová.

3.1.1. Vztah Evropské unie k Úmluvě

Evropská unie patřila mezi významné podporovatele Úmluvy, ale vzhledem k původnímu znění článku XXI Úmluvy se dlouhou dobu nemohla stát její stranou. Proces, který toto měl umožnit, započal 30. dubna 1983, kdy došlo na druhém mimořádném zasedání konference stran k přijetí změny tohoto článku. Tato změna, která dává možnost organizacím pro regionální hospodářskou integraci získat postavení strany, vstoupila v účinnost až 28. listopadu 2013¹⁵⁶ na což navázalo Rozhodnutí Rady (EU) 2015/451 ze dne 6. března 2015 o přistoupení Evropské unie k Úmluvě.¹⁵⁷ Na základě tohoto rozhodnutí se Evropská unie 8. července 2015 stala 181. stranou

¹⁵³ Prohlášení Rady Evropských společenství a zástupců vlád členských států zasedajících v Radě ze dne 22. listopadu 1973 o akčním programu Evropských společenství v oblasti životního prostředí [online]. 1973. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A41973X1220>

¹⁵⁴ Viz článek 4 odst. 2 písm. e) Smlouvy o fungování Evropské unie.

¹⁵⁵ KUČERA, Jan, Magdalena BOUČKOVÁ, Ondřej KLOUČEK, Adam KURZ, Pavla ŘÍHOVÁ a Miroslava PIKÁLKOVÁ, 2010. *Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin: základní informace se zaměřením na Českou republiku a Evropskou unii*. 2. vydání. Praha: Ministerstvo životního prostředí. ISBN 978-80-7212-552-4. s. 4.

¹⁵⁶ CITES. *Gaborone amendment to the text of the Convention* [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/gaborone.php>

¹⁵⁷ *Rozhodnutí Rady (EU) 2015/451 ze dne 6. března 2015 o přistoupení Evropské unie k Úmluvě o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES)* [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32015D0451>

Úmluvy¹⁵⁸ a v souladu se změněným zněním článku XXI Úmluvy vykonává práva a povinnosti svých členských států, a to v zásadě včetně hlasovacího práva.¹⁵⁹

Z hlediska obchodu s ohroženými druhy v rámci Evropské unie stanovuje Úmluva v odstavci 3 článku XIV to, že „*Ustanovení této úmluvy nemají v žádném směru vliv na ustanovení nebo povinnosti vyplývající z jakékoli smlouvy, úmluvy nebo mezinárodní dohody uzavřené nebo případně později uzavřené mezi státy tvořícími unii nebo regionální obchodní dohodu, jež zavádí nebo zachovává společnou vnější celní kontrolu a odstraňuje celní kontrolu mezi jejími stranami, pokud se tato ustanovení nebo povinnosti týkají obchodu mezi členskými státy této unie nebo dohody.*“ Z toho vyplývá, že obchod v rámci Evropské unie nespadá pod úpravu Úmluvy a nemusí tedy plně odpovídat jejím požadavkům. Další způsob, kterým se evropská úprava může odchýlit od Úmluvy je upraven v odst. 1 článku XIV Úmluvy, a to tak, že jednotlivé strany mohou přijmout vnitrostátní opatření, které stanovuje přísnější podmínky pro obchod, nabývání, držení nebo přepravu exemplářů druhů zařazených do přílohy I, II a III Úmluvy, anebo tyto činnosti plně zakázat. Totéž platí pro druhy nezařazené do příloh Úmluvy.

V těchto ohledech se tedy právní úprava stanovená v rámci Evropské unie může odchýlit od Úmluvy a stanovit tak vlastní, zejména přísnější pravidla pro obchod s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

3.1.2. Vývoj právní úpravy obchodu s ohroženými druhy v Evropské unii

V Evropském hospodářském společenství byla oblast mezinárodního obchodu s ohroženými druhy upravena již od roku 1984, a to za pomoci Nařízení Rady (EHS) č. 3626/82 ze dne 3. prosince 1982 o provádění Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin ve Společenství. Toto nařízení, které zajišťovalo plnění požadavků Úmluvy ve společenství, bylo významné zejména tím, že již ve svém článku 1 stanovovalo, že Úmluva, která byla přílohou nařízení, se aplikuje na celé společenství, a to tedy i na státy, které v dané době ještě nebyly stranou Úmluvy.¹⁶⁰ Toto nařízení bylo následně k 1. červnu

¹⁵⁸ CITES. *List of Contracting Parties* [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: https://cites.org/eng/disc/parties/chronolo.php?order=field_country_date_of_joining&sort=desc

¹⁵⁹ Viz článek XXI odst. 4 a 5 Úmluvy.

¹⁶⁰ *Nařízení Rady (EHS) č. 3626/82 ze dne 3. prosince 1982 o provádění Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin ve Společenství.* [online], 1982. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31982R3626>

1997 zrušeno a nahrazeno Nařízením Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi (dále jen jako „nařízení CITES“), které je po řadě novelizací v současnosti stále platné.¹⁶¹

Pro právní úpravu mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v rámci Evropské unie byla zvolena forma nařízení, a to zejména z toho důvodu, že se jedná o právní akt, který je pro členské státy v plném rozsahu závazný, a je přímo použitelný.¹⁶² Jeho transpozice do vnitrostátního práva je nežádoucí, a tak se docílí jednotné úpravy pro všechny jednotlivé členské státy.

3.1.3. Prameny právní úpravy obchodu s ohroženými druhy v Evropské unii

Základním pramenem právní úpravy regulace obchodu s ohroženými druhy, a to jak uvnitř unie, tak mezinárodního, v Evropské unii je nařízení CITES. Toto nařízení podrobně upravuje pravidla Úmluvy pro povolávání vývozu a dovozu exemplářů¹⁶³ ohrožených druhů z a do třetích zemí a úpravu obchodu a držby exemplářů v rámci Evropské unie.¹⁶⁴ Nařízení CITES je tvořeno 22 články a 4 přílohami (A, B, C, D). Přílohy nařízení CITES stejně jako přílohy Úmluvy obsahují jednotlivé druhy, jejichž dovoz, vývoz a obchod je regulován. Nařízení CITES si dává za cíl především chránit druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a zaručit jejich zachování regulováním obchodu s nimi.¹⁶⁵

Právní úprava stanovená nařízením CITES je na základě jeho článku 19 dále rozváděna zejména prováděcími nařízeními, která vydává Evropská komise. Tato nařízení procházejí často novelizací nebo jsou rušena a nahrazována novými předpisy¹⁶⁶, v současné době se jedná o Nařízení Komise (ES) č. 865/2006 ze dne 4. května 2006 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním

¹⁶¹ STEJSKAL, Vojtěch, 2006. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-609-1. s. 298.

¹⁶² Viz článek 288 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU).

¹⁶³ Definice pojmu exemplář v nařízení CITES je dále uvedena v kapitole 3.3 této práce.

¹⁶⁴ DAMOHORSKÝ, Milan a kol., 2010. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 402.

¹⁶⁵ Viz článek I nařízení CITES.

¹⁶⁶ STEJSKAL, Vojtěch, 2006. opak. cit. s. 298.

obchodu s nimi¹⁶⁷, které stanovuje zejména podrobná pravidla a zabývá se praktickými aspekty provádění nařízení CITES.¹⁶⁸ Druhým je Provděcí Nařízení Komise (EU) č. 792/2012 ze dne 23. srpna 2012, kterým se stanoví vzor formuláře povolení, potvrzení a dalších dokumentů uvedených v nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a mění nařízení Komise (ES) č. 865/2006¹⁶⁹, které stanovuje pravidla pro podobu povolní, osvědčení a dalších dokumentů upravených v nařízení CITES a nařízení Komise č. 865/2006.¹⁷⁰

Obsahově s úpravou obchodu s ohroženými druhy souvisí i další předpisy Evropské unie, které se týkají zejména lovu a dovozu živočišných produktů do Evropské unie. Jedná se například o Nařízení Rady (EHS) č. 3254/91 ze dne 4. listopadu 1991 o zákazu používání nášlapných pastí ve Společenství a dovozu kožešin a zboží z určitých volně žijících živočichů ze zemí, kde jsou tyto živočichové odchyťováni pomocí nášlapných pastí nebo jiných metod odchyty, které nesplňují mezinárodní normy humánního odchyty do pastí, které upravuje zejména způsob odchyty zvířat tak, že je chrání před neselektivním a bezohledným odchytem a zabíjením pomocí nášlapných a další podobných pastí.¹⁷¹ Dalším je Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1007/2009 ze dne 16. září 2009 o obchodování s produkty z tuleňů, které omezuje dovoz těchto produktů na území Evropské unie.¹⁷² Nařízení Rady (EHS) č. 348/81 ze dne 20. ledna 1981 o společných pravidlech pro dovoz produktů z velryb a ostatních kytovců, které upravuje dovoz produktů

¹⁶⁷ Nařízení Komise (ES) č. 865/2006 ze dne 4. května 2006 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi [online], 2006. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:02006R0865-20220119>

¹⁶⁸ EVROPSKÁ KOMISE. Wildlife trade [online]. [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/wildlife-trade_cs

¹⁶⁹ Provděcí Nařízení Komise (EU) č. 792/2012 ze dne 23. srpna 2012, kterým se stanoví vzor formuláře povolení, potvrzení a dalších dokumentů uvedených v nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a mění nařízení Komise (ES) č. 865/200 [online], 2012. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02012R0792-20220119&qid=1484753629149>

¹⁷⁰ EVROPSKÁ KOMISE. *Wildlife trade* opak. cit.

¹⁷¹ Nařízení Rady (EHS) č. 3254/91 ze dne 4. listopadu 1991 o zákazu používání nášlapných pastí ve Společenství a dovozu kožešin a zboží z určitých volně žijících živočichů ze zemí, kde jsou tyto živočichové odchyťováni pomocí nášlapných pastí nebo jiných metod odchyty, které nesplňují mezinárodní normy humánního odchyty do pastí [online], 1991. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A31991R3254>

¹⁷² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1007/2009 ze dne 16. září 2009 o obchodování s produkty z tuleňů [online], 2009. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A32009R1007>

z velryb jako je maso, olej a kůže.¹⁷³ Přestože zůstává toto nařízení nadále v platnosti, tak bylo již fakticky nahrazeno přijetím nařízení CITES, které kytovce zařazuje do své přílohy A, která nedovoluje jejich komerční využití.¹⁷⁴

Dalším významným právním předpisem je Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí. V této směrnici, jejíž obsah mají členské státy Evropské unie povinnost transponovat do svých vnitrostátních předpisů, se v článku 3 stanovuje, že za trestný čin se považuje i protiprávní „obchodování s jedinci chráněných druhů volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin nebo s jejich částmi nebo odvozeninami“, a to pokud se nejedná o zanedbatelné množství.¹⁷⁵

3.2. Seznamy nařízení CITES

Nařízení CITES stejně jako Úmluva provádí kategorizaci druhů živočichů a rostlin, jejichž dovoz, vývoz a obchod je regulován. Na rozdíl od Úmluvy zavádí nařízení ve svém článku 3 kategorie čtyři, a to přílohy A-D.¹⁷⁶ Příloha A obsahuje veškeré druhy zařazené do přílohy I Úmluvy¹⁷⁷ spolu s některými druhy zařazenými do příloh II a III Úmluvy, pro které Evropská unie přijala přísnější úpravu, a některé druhy, které Úmluva vůbec nechrání. Nařízení CITES tyto další druhy definuje v článku 3 odst. 1 písm. b) jako druhy, které jsou předmětem poptávky za účelem využívání ve Společenství nebo mezinárodního obchodu, a hrozí jim vyhynutí, nebo jsou tak vzácné, že jakýkoliv objem obchodu by mohl ohrozit jejich přežití. Pro druhy zařazené do přílohy A obecně platí zákaz komerčního využívání, stejně jako pro druhy zařazené do přílohy I Úmluvy.

Příloha B nařízení CITES zahrnuje druhy zařazené do přílohy II Úmluvy¹⁷⁸, které nejsou zároveň zařazené do přílohy A, a některé druhy zařazené do přílohy III Úmluvy spolu s některými druhy, které Úmluva nechrání. Dále zahrnuje druhy zařazené do přílohy I Úmluvy, u kterých

¹⁷³ Nařízení Rady (EHS) č. 348/81 ze dne 20. ledna 1981 o společných pravidlech pro dovoz produktů z velryb a ostatních kytovců [online], 1981. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A31981R0348&qid=1698679071258>

¹⁷⁴ DAMOHORSKÝ, Milan a kol., 2010. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 402 - 403.

¹⁷⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES ze dne 19. listopadu 2008 o trestněprávní ochraně životního prostředí [online], 2008. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex%3A32008L0099>

¹⁷⁶ STEJSKAL, Vojtěch, 2006. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-609-1. s. 300.

¹⁷⁷ Až na druhy vůči kterým byla členskými státy Evropské unie učiněna výhrada podle Úmluvy.

¹⁷⁸ Až na druhy vůči kterým byla členskými státy Evropské unie učiněna výhrada podle Úmluvy.

členské státy Evropské unie učinily výhradu. Článek 3 odst. 2 písm. c) nařízení CITES definuje druhy nechráněné Úmluvou a zařazené do přílohy B jako druhy, které jsou předmětem mezinárodního obchodu v objemech, jež by mohly být neslučitelné s jejich přežitím, udržením populace na požadované úrovni, anebo druhy, které jsou druhům zařazeným do přílohy A a B natolik podobné, že je třeba obchod s nimi kontrolovat.

Do přílohy C nařízení CITES jsou zařazené druhy z přílohy III Úmluvy¹⁷⁹, které zároveň nejsou zařazené do jedné z příloh A a B, a druhy, které jsou zařazené do přílohy II Úmluvy, ale byla vůči nim učiněna výhrada¹⁸⁰. Pro přílohy nařízení CITES B a C platí, že druhy v nich zařazené je možné vyvážet nebo dovážet pouze na základě povolení nebo potvrzení, které je možné vydávat pouze v případě, že mezinárodní obchod neohrožuje přežití daného druhu a dodržuje princip trvale udržitelného využívání přírodních zdrojů.

V příloze D nařízení CITES jsou zařazené druhy, které nejsou zařazené v přílohách A až C a které jsou do Evropské unie dováženy v počtech, které jsou dostatečným opodstatněním pro sledování, a druhy, které jsou zařazené do přílohy III Úmluvy, a byla vůči nim učiněna výhrada.¹⁸¹ Tyto druhy podléhají pouze sledování, a to na základě oznámení o dovozu.¹⁸²

Jednotlivé přílohy nařízení CITES, stejně jako v případě příloh Úmluvy, nejsou statické a procházejí průběžnou změnou v reakci na vývoj mezinárodního obchodu a stavu ohrožených druhů v přírodě. Tyto změny jsou prováděny na základě předpisů vydávaných Evropskou komisí, kdy posledním z nich je Nařízení komise (EU) č. 2023/966 ze dne 15. května 2023, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 338/97 s cílem zohlednit změny přijaté na 19. zasedání konference smluvních stran Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.¹⁸³

¹⁷⁹ Až na druhy vůči kterým byla členskými státy Evropské unie učiněna výhrada podle Úmluvy.

¹⁸⁰ Viz článek 3 odst. 3 nařízení CITES.

¹⁸¹ EVROPSKÁ KOMISE. Wildlife trade [online]. [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/wildlife-trade_cs

¹⁸² STEJSKAL, Vojtěch, 2006. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-609-1. s. 301.

¹⁸³ *Nařízení komise (EU) č. 2023/966 ze dne 15. května 2023, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 338/97 s cílem zohlednit změny přijaté na 19. zasedání konference smluvních stran Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin* [online], 2023. [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32023R0966>

3.3. Základní pojmy v nařízení CITES

Stejně jako v případě Úmluvy definuje nařízení CITES řadu základních pojmů, které se následně prolínají celou úpravou mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v právu Evropské unie. Tyto definice nařízení CITES uvádí ve svém článku 2, kdy oproti Úmluvě je seznam definic značně rozsáhlejší.

Nařízení CITES definuje pojem „druh“ jako „*druh, poddruh nebo jejich populace*“.¹⁸⁴ Na tuto definici navazuje definice pojmu „populace“. Tímto pojmem se rozumí „*biologicky nebo zeměpisně odlišený soubor jedinců*“.¹⁸⁵ Oproti Úmluvě tedy nejde pouze o populace oddělené geograficky, ale také o soubory jedinců oddělených biologicky.

Pojem „exemplář“ definuje nařízení CITES jako „*jakýkoli živočišný nebo rostlinný jedinec, ať živý nebo neživý, patřící k některému z druhů zařazených do příloh A až D, jakákoli jeho část nebo odvozenina, ať tvoří součást jiného zboží či nikoli, jakož i jakékoli jiné zboží, u něhož je podle průvodních dokumentů, obalu nebo označení či etikety nebo jakýchkoli jiných příznaků patrné, že představuje nebo obsahuje části či odvozeniny živočichů nebo rostlin uvedených druhů, pokud takové části či odvozeniny nejsou vyňaty z působnosti ustanovení tohoto nařízení nebo ustanovení týkajících se přílohy, do které je dotýčný druh zařazen, a to vyznačením této skutečnosti v dotýčných přílohách*“.¹⁸⁶ Zároveň je definice upřesněna tak, že za exemplář zařazený do příloh A až D se považuje takový živočich nebo rostlina, u kterých alespoň jeden z „rodičů“ patří k druhu zařazenému do jedné z příloh nařízení CITES. Pokud by byli rodiče z různých příloh, použila by se přísnější úprava. Nařízení CITES pojem exempláře na rozdíl od Úmluvy nerozlišuje podle toho, do jaké přílohy je daný druh zařazen, a dále upravuje i případy, ve kterých dochází k míšení druhů.¹⁸⁶

Dalším pojmem týkající se pojmu exemplář, který upravuje jak nařízení CITES, tak Úmluva, je „*exemplář osobního nebo rodinného charakteru*“. Ten nařízení CITES definuje jako „*neživé exempláře, jejich části nebo odvozeniny, které patří fyzické osobě a tvoří nebo mají tvořit součást jejího normálního osobního movitého majetku*“. Základní rozdíl mezi definicí Úmluvy a

¹⁸⁴ Viz článek 2 písm. s) nařízení CITES.

¹⁸⁵ Viz článek 2 písm. l) nařízení CITES.

¹⁸⁶ Viz článek 2 písm. t) nařízení CITES.

nařízení CITES je tedy to, že dle evropské úpravy se jedná pouze o neživé exempláře. V případě Úmluvy jím může být i exemplář živý.¹⁸⁷

Pojem „zpracované exempláře získané před více než 50 lety“ upravuje pouze nařízení CITES a jedná se o exempláře, které byly podstatně změněny do podoby klenotů, uměleckých a dalších předmětů, k takovému zpracování došlo více než před 50 lety před vstupem nařízení CITES v platnost a byly již v takovém stavu získány.¹⁸⁸ Výkladem tohoto pojmu se zabýval také Soudní dvůr Evropské unie, a to konkrétně ve svém rozsudku ze dne 23. října 2003 ve věci C-154/02. V tomto rozsudku Soudní dvůr rozhodoval o předběžné otázce podané švédským soudem v rámci trestního řízení a vypořádával se například s otázkou, zda musí mít daný exemplář stále stejného vlastníka, jako v době kdy byl získán.¹⁸⁹

Další pojem týkající se exempláře je pojem „exempláře narozené a odchované v zajetí a exempláře uměle vypěstované“. Tento pojem nedefinuje samotné nařízení CITES, ale prováděcí nařízení Evropské komise č. 865/2006.¹⁹⁰ Tento pojem rozsáhle vykládá prováděcí nařízení ve svých člancích 54 až 56 a stejně jako v případě Úmluvy je hlavním definičním znakem to, že se jedná o exempláře narozené anebo vypěstované v kontrolovaném prostředí.

Samotný „obchod“ definuje nařízení CITES jako „dovoz do Společenství, včetně přivezení z moře, a vývoz či zpětný vývoz ze Společenství, a také využívání, přemísťování a převod vlastnictví exemplářů podle tohoto nařízení v rámci Společenství, včetně případů uvnitř jednoho členského státu.“ Zde je tedy základním rozdílem oproti Úmluvě to, že se za obchod považují i aktivity vykonávané v rámci Evropské unie, případně jednoho z členských států, což jsou případy, ve kterých se úprava Úmluvy vůbec nepoužije.¹⁹¹

Významné pojmy související s obchodem definované v nařízení CITES jsou zejména „zpětný vývoz ze Společenství“, který je definován jako „vývoz jakéhokoli exempláře ze Společenství, který byl do něho předtím dovezen“¹⁹² a „opětovný dovoz do Společenství“, čímž se

¹⁸⁷ Viz článek 2 písm. j) nařízení CITES.

¹⁸⁸ Viz článek 2 písm. w) nařízení CITES.

¹⁸⁹ *Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 23. října 2003 ve věci C-154/02.* [online], 2003. [cit. 2023-11-21]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:62002CJ0154>

¹⁹⁰ *Nařízení Komise (ES) č. 865/2006 ze dne 4. května 2006 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi* [online], 2006. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:02006R0865-20220119>

¹⁹¹ Viz článek 2 písm. u) nařízení CITES.

¹⁹² Viz článek 2 písm. n) nařízení CITES.

rozumí „dovoz jakéhokoli exempláře do Společenství, který byl z něho předtím vyvezen nebo zpětně vyvezen“.¹⁹³ „Přivezení z moře“ je v nařízení CITES definováno jako „dovoz jakéhokoli exempláře do Společenství, který byl získán v mořském prostředí, jež nespadá do jurisdikce žádného státu, včetně vzdušného prostoru nad mořem a mořského dna a podloží pod mořem, a je dovážen přímo z tohoto prostředí“.¹⁹⁴ Na rozdíl od Úmluvy zde nařízení CITES podřazuje přivezení z moře pod dovoz a nevytváří tak pro něj samostatnou kategorii obchodu.

Dále se jedná o „nabízení k prodeji“ definované jako „nabízení k prodeji a jakákoli činnost, která může být oprávněně za takové nabízení považována, včetně přímého nebo zprostředkovaného inzerování a včetně výzvy k jeho zakoupení“¹⁹⁵ a „prodej“, který je definován jako „jakákoli forma prodeje. Pro účely tohoto nařízení se za prodej považuje i pronajmutí, směna nebo výměna; obdobné výrazy budou vykládány podobně“.¹⁹⁶ Další významná definice je definice pojmu „převážně komerčními účely“, který definuje nařízení CITES jako „veškeré účely, jejichž neobchodní hlediska jasně nepřevládají“.¹⁹⁷

U těchto uvedených definic je zřejmé, že nařízení CITES oproti Úmluvě definuje většinu pojmů značně detailněji, a zejména přímo ve svém textu obsahuje definice, které jsou v případě Úmluvy vytvořeny až dotačně za pomoci rezolucí konference stran.¹⁹⁸

Nařízení CITES stejně jako Úmluva definuje i pojmy týkající se orgánů, které zajišťují fungování systému regulace mezinárodního obchodu s ohroženými druhy. Jedná se zejména o výkonné orgány¹⁹⁹ a vědecké orgány²⁰⁰, u kterých nařízení CITES částečně odkazuje na text Úmluvy. Dále jsou to orgány spadající přímo pod Evropskou unii jako je Výbor pro otázky obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami²⁰¹ a Vědecká prověřovací skupina.²⁰²

¹⁹³ Viz článek 2 písm. o) nařízení CITES.

¹⁹⁴ Viz článek 2 písm. e) nařízení CITES.

¹⁹⁵ Viz článek 2 písm. i) nařízení CITES.

¹⁹⁶ Viz článek 2 písm. p) nařízení CITES.

¹⁹⁷ Viz článek 2 písm. m) nařízení CITES.

¹⁹⁸ Jedná se například o definici pojmu „převážně komerční účely“.

¹⁹⁹ Viz článek 2 písm. g) nařízení CITES.

²⁰⁰ Viz článek 2 písm. q) nařízení CITES.

²⁰¹ Viz článek 2 písm. a) nařízení CITES.

²⁰² Viz článek 2 písm. r) nařízení CITES.

3.4. Právní úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy v Evropské unii

Pro právní úpravu obchodu v nařízení CITES, tak jak je definován v jeho článku 2 písm. u), je stěženo to, že do této definice je zahrnuto i přemísťování a převod exemplářů v rámci Evropské unie, případně jednoho členského státu. Naproti tomu Úmluva definuje obchod pouze ve vztahu k mezinárodnímu obchodu a v těchto vnitrostátních případech se ustanovení Úmluvy neuplatní.²⁰³ Pokud ale legislativa Evropské unie hovoří o vývozu, zpětném vývozu a dovozu, je tím myšlen pouze obchod přes vnější hranice Evropské unie s třetími státy, nikoliv obchod v rámci členských států Evropské unie.²⁰⁴

3.4.1. Dovoz

Dovoz²⁰⁵ exemplářů druhů zařazených do přílohy A nařízení CITES je možné provést pouze na základě dovozního povolení. Toto povolení vydává výkonný orgán cílového státu, a to pouze za splnění přísných podmínek²⁰⁶:

- a) vědecký orgán po zvážení případného stanoviska Vědecké prověřovací skupiny oznámí, že dovoz nebude mít škodlivý účinek na stav zachování druhu, a uskutečňuje se za jedním z vybraných účelů²⁰⁷, nebo za jiným účelem, který neohrožuje přežití dotčeného druhu,
- b) žadatel o vydání povolení předloží dokumenty dokazující, že exemplář byl získán v souladu s právními předpisy o ochraně dotčeného druhu²⁰⁸,
- c) příslušný vědecký orgán se přesvědčí, že je zajištěno odpovídající ubytování pro živý exemplář, které zajistí řádnou ochranu a péči,
- d) výkonný orgán se přesvědčí, že exemplář není určen pro převážně komerční účely,

²⁰³ Viz článek XIV odst. 3 Úmluvy.

²⁰⁴ STEJSKAL, Vojtěch, 2006. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-609-1. s. 301.

²⁰⁵ Nařízení CITES podrazuje pod dovoz i přivezení z moře, které je v Úmluvě samostatnou kategorií obchodu.

²⁰⁶ Viz článek 4 odst. 1 nařízení CITES.

²⁰⁷ Tyto účely jsou stanovené v článku 8 odst. 3 písm. e), f) a g) a jde například o exempláře určené k výzkumným nebo vzdělávacím účelům, které přinesou užitek pro zachování dotčeného druhu.

²⁰⁸ V případě obchodu s třetí zemí, která je zároveň stranou Úmluvy se jedná o vývozní povolení nebo potvrzení o zpětném vývozu, které v souladu s Úmluvou vydal orgán státu vývozu.

- e) po konzultaci s vědeckým orgánem dospěje k názoru, že neexistují žádné další okolnosti, které mluví proti vydání dovozního povolení a
- f) pro případ přivezení z moře se výkonný orgán přesvědčí, že živé exempláře budou přepravovány tak, aby se minimalizovalo nebezpečí zranění a krutého zacházení.

Úprava dovozu v nařízení CITES je v zásadě podobná úpravě obsažené v Úmluvě, ale obecně rozšiřuje podmínky, za kterých je možné dovozní povolení vydat, a to například tím, že přidává obecný požadavek stanovený v bodu e). Vztah mezi ustanoveními nařízení CITES a Úmluvy může být značně složitý, tak jako v případě odst. 1 písm. b) bodu ii) článku 4 nařízení CITES, který stanovuje, že v případě dovozu druhu zařazeného do přílohy I Úmluvy není vyžadována dokumentace dokládající získání exempláře v souladu s právními předpisy, ale originál dovozního povolení bude zadržen, dokud žadatel nepředloží vývozní povolení nebo potvrzení o zpětném vývozu. Tento postup je stanoven z toho důvodu, že pro vydání vývozního povolení podle ustanovení Úmluvy²⁰⁹ je třeba nejprve prokázat, že bylo vydáno příslušné dovozní povolení.

V případě dovozu exemplářů druhů zařazených do přílohy B nařízení CITES je taktéž nutné předložit povolení k dovozu vydané výkonným orgánem cílového členského státu. Podmínky, které je nutné splnit pro vydání tohoto dovozního povolení, jsou stanoveny obdobně jako pro exempláře druhů zařazených do přílohy A, a to tedy podmínky uvedené v bodech a) s výjimkou vymezených účelů, b), c), e) a f).²¹⁰ Stejně jako v případě Úmluvy a dovozu exemplářů druhů zařazených do příloh I a II je hlavní rozdíl v dovozu exemplářů druhů zařazených do příloh A a B ten, že u přílohy B je možný dovoz za převážně komerčními účely.

Pro dovoz exemplářů druhů zařazených do přílohy C nařízení CITES je třeba předložení oznámení o dovozu.²¹¹ Stejně jako v případě Úmluvy upravuje nařízení CITES rozdílné podmínky, a to, zda se jedná o dovoz ze země, která daný druh do této přílohy zařadila nebo nikoliv. Pokud se jedná o dovoz ze země, která daný druh do přílohy zařadila, tak je nutné při dovozu předložit vývozní povolení, které bylo vydáno v souladu s ustanoveními Úmluvy. V případě, že se jedná o

²⁰⁹ Viz článek III odst. 1 písm. d) Úmluvy.

²¹⁰ Viz článek 4 odst. 2 nařízení CITES.

²¹¹ Oznámení o dovozu je definováno v článku 2 písm. d) nařízení CITES jako „oznámení podané dovozcem nebo jeho zástupcem či představitelem v okamžiku, kdy je exemplář některého z druhů zařazených do příloh C nebo D dovážen do Společenství, a to na Komisi předepsaném formuláři v souladu s postupem podle článku 18.“

dovoz z ostatních států, je možné vývozní povolení nahradit potvrzením o zpětném vývozu nebo potvrzením původu.²¹²

Pro exempláře druhů zařazených do přílohy D nařízení CITES platí, že jejich dovoz je možný po nutných kontrolách a předložení oznámení o dovozu.

Stejně jako v případě Úmluvy se ustanovení upravující obchodu v nařízení CITES nepoužijí bezvýjimečně. Jedna z těchto výjimek je uvedena přímo v článku 4 nařízení CITES, a to v odstavci 5. Ten stanovuje, že pokud dovozce předloží písemné důkazy o tom, že byl daný exemplář již dříve do Evropské unie dovezen nebo na jejím území získán a nyní je do Evropské unie znovu dovážen²¹³, nebo že se jedná o zpracovaný exemplář získaný před více než 50 lety²¹⁴, tak se při vydávání dovozního povolení pro exempláře druhů zařazených do přílohy A nařízení CITES neuplatní podmínky uvedené v bodech a) a d). Pro exempláře druhů zařazených do přílohy B nařízení CITES platí obdobné podmínky a při vydávání dovozního povolení se neuplatní podmínky uvedené v bodech a), b), c), e) a f). Z toho vyplývá, že využitím této výjimky se pro exempláře druhů zařazených do přílohy A povoluje komerční využití, a pro exempláře druhů zařazených do přílohy B se vylučují téměř všechny podmínky až na základní nutné kontroly.

3.4.2. Vývoz a zpětný vývoz

Nařízení CITES kategorie vývozu a zpětného vývozu upravuje společně ve svém článku 5. Pro vývoz i zpětný vývoz exemplářů druhů zařazených do přílohy A platí, že je třeba předložit platné vývozní povolení, respektive potvrzení o zpětném vývozu, které vydal výkonný orgán členského státu, ze kterého se vývoz uskutečňuje. Pro vydání vývozního povolení, pro tyto exempláře, je třeba splnit následující podmínky²¹⁵:

- a) příslušný vědecký orgán písemně sdělí, že odchyt či sběr exemplářů nebo jejich vývoz nebude mít škodlivý účinek na zachování stavu populace v přírodě,
- b) žadatel předloží dokumenty, které dokazují, že daný exemplář byl získán v souladu s právními předpisy,

²¹² Viz článek 4 odst. 3 nařízení CITES.

²¹³ Tato formulace odpovídá definici opětovného dovozu uvedené v článku 2 písm. o) nařízení CITES.

²¹⁴ V souladu s definicí uvedenou v článku 2 písm. w) nařízení CITES se za takový exemplář pokládá ten, který byl zpracován před více než 50 lety, než nařízení CITES vstoupilo v platnost.

²¹⁵ Viz článek 5 odst. 2 nařízení CITES.

- c) příslušný výkonný orgán se přesvědčí o tom, že živý exemplář bude přepravován tak, aby se minimalizovalo nebezpečí zranění a krutého zacházení,
- d) zároveň se přesvědčí o tom, že:
- i. exempláře druhů, které nejsou chráněny v rámci přílohy I Úmluvy nebudou využívány pro převážně komerční účely,
 - ii. v případě, že se jedná o vývoz do státu, který je stranou Úmluvy a jedná se o druh zařazený do přílohy I Úmluvy, tak se výkonný orgán přesvědčí o tom, že bylo vydáno dovozní povolení a
 - iii. po vzájemné konzultaci příslušného výkonného a vědeckého orgánu dospěje výkonný orgán k názoru, že neexistují žádné další okolnosti, které mluví proti vydání dovozního povolení.

Pro vydání potvrzení o zpětném vývozu pro exempláře druhů zařazených do přílohy A nařízení CITES je třeba splnit podmínky stanovené v bodech d) a e) a zároveň předložit písemné důkazy o tom, že exemplář byl alternativně²¹⁶:

- dovezen do Evropské unie v souladu s ustanoveními nařízení CITES,
- v případě dovozu v době před vstupem nařízení CITES v platnost byl dovezen v souladu s ustanoveními Nařízení Rady (EHS) č. 3626/82²¹⁷,
- v případě dovozu před rokem 1984 byl na mezinárodní trh exemplář uveden v souladu s ustanoveními Úmluvy anebo
- byl do členského státu legálně dovezen dříve, než se na daný exemplář vztahovala ustanovení evropského práva nebo Úmluvy.

Rozdíl mezi úpravou v nařízení CITES a Úmluvou lze spatřovat v tom, že nařízení CITES v případě zpětného vývozu exemplářů druhů zařazených do přílohy I Úmluvy vyžaduje předchozí vydání dovozního povolení vždy, zatímco Úmluva pouze v případě živých exemplářů.²¹⁸ To má za následek, že ustanovení Úmluvy umožňují vývoz neživých exemplářů daných druhů pro převážně komerční účely, což nařízení až na výjimky CITES nedovoluje.

²¹⁶ Viz článek 5 odst. 3 nařízení CITES

²¹⁷ *Nařízení Rady (EHS) č. 3626/82 ze dne 3. prosince 1982 o provádění Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin ve Společenství.* [online], 1982. [cit. 2023-11-5]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31982R3626>

²¹⁸ Viz článek III odst. 4 písm. c) Úmluvy

Pro vývoz a zpětný vývoz exemplářů druhů zařazených do přílohy B a C nařízení CITES platí, že je opět nejprve nutné předložit vývozní povolení anebo potvrzení o zpětném vývozu.²¹⁹ Vývozní povolení pro tyto exempláře je možné vydat po splnění podmínek stanovených v bodech a), b), c) a e). Pro vydání potvrzení o zpětném vývozu je třeba splnit podmínky bodů c) a d) a zároveň předložit písemné důkazy ohledně dovozu exempláře stanovené pro exempláře druhů zařazených do přílohy A. Pro exempláře druhů zařazených do přílohy D nařízení CITES není vývoz a zpětný vývoz regulován.

Stejně jako v případě úpravy dovozu obsahuje článek 5 nařízení CITES ve svém odstavci 6 výjimku z obecných ustanovení, kdy se pro vydání vývozního povolení a potvrzení o zpětném vývozu neuplatní podmínky stanovené v bodech a) a d), pokud se jedná o zpracované exempláře získané před více než 50 lety²²⁰, nebo o neživé exempláře a jejich části, u nichž žadatel předloží písemné důkazy o tom, že byly legálně získány před tím, než se vůči nim stala použitelnými ustanovení evropského práva nebo Úmluvy.

3.4.3. Vnitrounijní obchod a přemísťování exemplářů

Jak bylo v této kapitole již dříve řečeno, tak nařízení CITES obsahuje vedle úpravy mezinárodního obchodu se třetími státy²²¹ také ustanovení týkající se takzvaného vnitrounijního obchodu. Jedná se o obchod, který je prováděn v rámci členských států Evropské unie, případně i na území jednoho členského státu. V případě takového obchodu se vůbec neuplatní ustanovení Úmluvy²²² a jeho právní úprava je obsažena zejména v člancích 8 a 9 nařízení CITES.²²³

Obecně v rámci tohoto obchodu platí, že pro exempláře druhů zařazených do přílohy A nařízení CITES je zakázán jejich nákup, nabízení ke koupi, nabývání pro obchodní účely, veřejné vystavování pro obchodní účely, využívání pro obchodní zisk a prodej, držení za účelem prodeje a nabízení k prodeji nebo převážení za účelem prodeje.²²⁴ Pro exempláře druhů zařazených do přílohy B nařízení CITES platí obdobná omezení, ale s výjimkou případů kdy lze přesvědčivě

²¹⁹ Viz článek 5 odst. 4 nařízení CITES

²²⁰ V souladu s definicí uvedenou v článku 2 písm. w) nařízení CITES se za takový exemplář pokládá ten, který byl zpracován před více než 50 lety, než nařízení CITES vstoupilo v platnost.

²²¹ Jedná se o státy, které nejsou členskými státy Evropské unie.

²²² Viz článek XIV odst. 3 Úmluvy.

²²³ STEJSKAL, Vojtěch, 2006. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-609-1. s. 303.

²²⁴ Viz článek 8 odst. 1 nařízení CITES.

prokázat, že takové exempláře byly získány, případně dovezeny v souladu s požadavky platných právních předpisů o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.²²⁵ Z hlediska toho, jakým způsobem je možné tuto skutečnost prokázat, se Soudní dvůr Evropské unie ve svém rozsudku ve věci C-344/08 vyjádřil tak, že v tomto případě může za důkaz sloužit cokoliv, co vnitrostátní procesní právo jako důkaz připouští.²²⁶ Jednotlivé členské státy mohou nad rámec těchto obecných zákazů také úplně zakázat držení některých exemplářů, a to zejména pro živé exempláře zvířecích druhů zařazených do přílohy A.²²⁷

Z těchto zákazů je upravena celá řada výjimek. První skupinou jsou takzvané všeobecné výjimky, které jsou upraveny v článku 62 prováděcího nařízení Evropské komise č. 865/2006.²²⁸ Dle tohoto ustanovení není třeba žádných potvrzení, pokud jde o exempláře živočichů narozených a odchovaných v zajetí uvedených v příloze X prováděcího nařízení.²²⁹ Dále se jedná o uměle vypěstované exempláře rostliny druhů zařazených do přílohy A nařízení CITES a zpracované exempláře získané před více než 50 lety.²³⁰ Mezi další výjimky v rámci tohoto ustanovení jsou za určitých podmínek zahrnuty také neživé exempláře krokodýlů a kaviár jesetera krátkorypého.²³¹

Další skupinou výjimek, které umožňují obchodní využití exemplářů zařazených do přílohy A upravuje již samotné nařízení CITES. Jedná se o specifické výjimky, které mohou být uděleny ve formě příslušného potvrzení. Toto potvrzení případ od případu vydává na základě uvážení výkonný orgán státu, ve kterém se exempláře nacházejí.²³² Tyto potvrzení mohou být vydána pro exempláře, které:

- a) byly získány v Evropské unii nebo do ní dovozeny dříve, než se na ně stala použitelnými ustanovení Úmluvy týkající se druhů zařazených do přílohy I nebo

²²⁵ Viz článek 8 odst. 5 nařízení CITES.

²²⁶ *Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 16. července 2009 ve věci C-344/08.* [online], 2009. [cit. 2023-11-21]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:62008CJ0344>

²²⁷ Viz článek 8 odst. 2 nařízení CITES.

²²⁸ *Nařízení Komise (ES) č. 865/2006 ze dne 4. května 2006 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi* [online], 2006. [cit. 2023-11-5]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:02006R0865-20220119>

²²⁹ Jedná se o druhy zvířat běžně chovaných v zajetí v Evropské unii.

²³⁰ Viz článek 2 písm. w) nařízení CITES, kromě exemplářů obsahujících slonovinu.

²³¹ Viz článek 62 odst. 4 a 5 prováděcího nařízení Evropské komise č. 865/2006.

²³² Viz článek 8 odst. 3 nařízení CITES

ustanovení týkající se druhů zařazených do přílohy C1 Nařízení Rady č. 3626/82²³³ nebo přílohy A nařízení CITES,

- b) exempláře získané před více než 50 lety²³⁴,
- c) exempláře byly dovezeny do Evropské unie v souladu s ustanoveními nařízení CITES a mají být používány k účelům, které neohrožují přežití dotyčných druhů,
- d) exempláře živočišných druhů narozených a odchovaných v zajetí anebo uměle vypěstované exempláře rostlinných druhů,
- e) exempláře, které jsou za výjimečných okolností potřebné pro pokrok vědeckého poznání nebo k nezbytným biomedicínským účelům, kdy se ukáže, že daný druh je jediným vhodným druhem pro takové účely,
- f) exempláře určené k chovatelským nebo pěstitelským účelům, které přinesou užitek pro zachování dotyčných druhů,
- g) exempláře určené k výzkumným nebo vzdělávacím účelům zaměřeným na ochranu nebo zachování daných druhů, nebo
- h) dané exempláře pocházejí z některého členského státu a byly získány z volné přírody v souladu s platnými právními předpisy daného členského státu.

Dalšími výjimkami upravenými v prováděcím nařízení Evropské komise č. 865/2006 jsou výjimky pro putovní výstavy a výjimka ve prospěch vědeckých institucí. V případě putovních výstav je možné vydat potvrzení o putovní výstavě, které následně může nahrazovat nejen vyžadovaná dovozní a vývozní povolení ale i potvrzení vydávána podle článku 8 odst. 3 nařízení CITES. Toto potvrzení je možné vydat za předpokladu, že exempláře, které tvoří součást putovní výstavy, byly získány zákonným způsobem a narodily se a byly odchovány v zajetí, případně uměle vypěstovány anebo byly získány v Evropské unii nebo do ní dovezeny před tím, než se na dané druhy začala vztahovat ustanovení Úmluvy nebo evropských nařízení týkajících se právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy.²³⁵ Výjimka ve prospěch vědeckých institucí²³⁶ může být vydána pro všechny exempláře druhů zařazených do přílohy A nařízení CITES, které jsou součástí jejich sbírky, a to za účelem chovu v zajetí nebo umělého pěstování,

²³³ Nařízení Rady (EHS) č. 3626/82 ze dne 3. prosince 1982 o provádění Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin ve Společenství. [online], 1982. [cit. 2023-11-5]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31982R3626>

²³⁴ V tomto případě došlo zřejmě k chybě v překladu, kdy chybí pojem „zpracované“, který se například v anglické jazykové verzi nařízení CITES objevuje.

²³⁵ Viz článek 30 až 36 prováděcího nařízení Evropské komise č. 865/2006.

²³⁶ Viz článek 60 prováděcího nařízení Evropské komise č. 865/2006.

z něhož vyplynou výhody pro zachování dotčených druhů, anebo k výzkumu nebo vzdělávání pro ochranu nebo zachování dotčených druhů. Exempláře, na které se takové potvrzení vztahuje, lze následně prodat pouze jiným vědeckým institucím, které jsou držiteli totožného potvrzení.²³⁷

Nařízení CITES upravuje také přemísťování živých exemplářů druhů zařazených do příloh A až D. Při přemísťování živého exempláře z a do Evropské unie nebo v jejím rámci je třeba zajistit po celou dobu tranzitu, aby bylo minimalizováno nebezpečí zranění, poškození zdraví nebo krutého zacházení.²³⁸ V případě živých zvířecích exemplářů je navíc nutné provést přepravu v souladu s právními předpisy na ochranu zvířat během přepravy.²³⁹

Dále nařízení CITES obsahuje zvláštní úpravu pro přemísťování živých exemplářů druhů zařazených do příloh A a B v rámci Evropské unie, respektive jednoho členského státu. Exempláře druhů zařazených do přílohy A nařízení CITES je v rámci Evropské unie možné přemísťovat pouze na základě předběžného povolení, které vydává výkonný orgán členského státu, v němž se exemplář nachází. Takové povolení lze udělit, pouze pokud vědecký orgán daného členského státu, nebo členského státu, do kterého má být exemplář přemístěn, dojde k přesvědčení, že zamýšlené ubytování v místě určení je dostatečně vybaveno, aby umožňovalo řádnou ochranu a péči. V případě přesunu do jiného členského státu je navíc nutné přesun neprodleně oznámit výkonnému orgánu daného státu.²⁴⁰ Z těchto požadavků existují dvě výjimky. První z nich je přemístění za účelem neodkladného veterinárního zákroku za podmínky následného vrácení zpět na povolené místo²⁴¹, a pro exempláře, které se narodili v zajetí, nebo byly uměle vypěstovány²⁴², jelikož na takové exempláře se pohlíží, jakoby byly zařazené do přílohy B nařízení CITES.²⁴³

²³⁷ EUROPEAN COMMISSION AND TRAFFIC, 2020. *Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations* [online]. Brussels [cit. 2023-11-05] s. 88-93. Dostupné z: <https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/007ddd2-dca9-4c1b-be1c-95e43d67ba8a/details?download=true>

²³⁸ Viz článek 9 odst. 5 nařízení CITES.

²³⁹ *Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97* [online]. [cit. 2023-11-06]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:02005R0001-20191214>

²⁴⁰ Viz článek 9 odst. 1 a 2 nařízení CITES.

²⁴¹ Viz článek 9 odst. 3 nařízení CITES.

²⁴² Viz článek 7 odst. 1 písm. a) nařízení CITES.

²⁴³ EUROPEAN COMMISSION AND TRAFFIC, 2020. *Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations* [online]. Brussels [cit. 2023-11-06] s. 102. Dostupné z: <https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/007ddd2-dca9-4c1b-be1c-95e43d67ba8a/details?download=true>

Pro ostatní exempláře druhů zařazených do příloh B až D nařízení CITES platí, že při jejich přemístování musí být osoba zodpovědná za přemístění vždy schopna předložit doklad o legálním původu daného exempláře.²⁴⁴ Pro živé exempláře druhů zařazených do přílohy B nařízení CITES navíc platí to, že při jejich přemístování je může současný držitel opustit až poté, co zajistí, aby byl zamýšlený příjemce odpovídajícím způsobem informován o ubytování, vybavení a postupech nutných k zajištění řádné péče o daný exemplář.²⁴⁵

3.4.4. Odchytky z obecné právní úpravy mezinárodního obchodu v Evropské unii

Nařízení CITES a prováděcí nařízení Evropské komise č. 865/2006²⁴⁶ upravují dále řadu odchylek, ve kterých se neuplatní některá z obecných ustanovení upravující obchod, a to jak obchod s třetími zeměmi, tak obchod a přemístování exemplářů v rámci Evropské unie. Tyto odchylky upravuje celá řada článků v rámci nařízení CITES s tím, že některé již byly v této kapitole popsány.²⁴⁷ Odchytkám se věnuje zejména článek 7 nařízení CITES. První výjimkou upravenou ve zmíněném článku je výjimka pro „exempláře narozené a odchované v zajetí nebo uměle vypěstované“. Na exempláře druhů zařazených do přílohy A, které se narodily a byly odchovány v zajetí, nebo které byly uměle vypěstovány, se vztahují ustanovení, která by se na ně vztahovala jako by šlo o exempláře druhů zařazených do přílohy B nařízení CITES.²⁴⁸ Dále v případě některých exemplářů uměle vypěstovaných rostlin lze plně odpustit podmínky stanovované v článcích 4 a 5 nařízení CITES²⁴⁹, a to za zvláštních podmínek stanovených zejména v článku 16 prováděcího nařízení Evropské komise č. 865/2006.²⁵⁰ V porovnání s úpravou obdobné výjimky obsažené v Úmluvě je úprava nařízení CITES téměř totožná, až na to, že pro její uplatnění není vyžadován odchov a pěstování daných exemplářů ke komerčním účelům.²⁵¹

²⁴⁴ Viz článek 9 odst. 1 nařízení CITES.

²⁴⁵ Viz článek 9 odst. 4 nařízení CITES.

²⁴⁶ *Nařízení Komise (ES) č. 865/2006 ze dne 4. května 2006 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi* [online], 2006. [cit. 2023-11-06]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:02006R0865-20220119>

²⁴⁷ Jedná se například o výjimku pro zpracovaný exemplář získaný před více než 50 lety, která je uvedena v bodu 3.4.1. této práce.

²⁴⁸ Viz článek 7 odst. 1 písm. a) nařízení CITES.

²⁴⁹ Jedná se o články nařízení CITES, které obecně upravují požadavky na dovoz, vývoz a zpětný vývoz.

²⁵⁰ Viz článek 7 odst. 1 písm. b) nařízení CITES.

²⁵¹ EUROPEAN COMMISSION AND TRAFFIC, 2020. *Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations* [online]. Brussels [cit. 2023-11-06] s. 55-58. Dostupné z:

Další výjimkou, která vylučuje použití obecných ustanovení týkajících se dovozu, je tranzit exemplářů přes území Evropské unie²⁵², za předpokladu, že exemplář zůstává po celou dobu pod celní kontrolou. V takovém případě není vyžadováno provedení nutných kontrol ani předložení žádných potvrzení.²⁵³ Pokud se ale jedná o exempláře druhů zařazených do přílohy I a II Úmluvy, tak se tato výjimka použije pouze v případě, že k daným exemplářům byla třetím státem vydána potřebná povolení a potvrzení dle ustanovení Úmluvy, jinak může dojít k zadržení a případně také zabavení daného exempláře.²⁵⁴

Pro exempláře osobního nebo rodinného charakteru²⁵⁵ platí, že pro jejich dovoz, vývoz nebo zpětný vývoz se neuplatní články 4 a 5, které tyto činnosti obecně upravují.²⁵⁶ Tuto výjimku dále rozvádí články 57 a 58 prováděcího nařízení Evropské komise č. 865/2006, kdy se tato výjimka uplatňuje pouze na nekomerční využití těchto exemplářů za předpokladu, že jsou uloženy v osobních zavazadlech nebo v osobním majetku při stěhování, anebo se jedná o loveckou trofej, kterou cestovatel ulovil a dováží. Stejně jako v případě Úmluvy je tato výjimka v prováděcím nařízení dále omezena zejména vzhledem k exemplářům druhů zařazených do příloh A a B nařízení CITES z hlediska prvního dovozu do Evropské unie. Základním rozdílem mezi ustanoveními Úmluvy a nařízením CITES je ten, že definice exempláře osobního nebo rodinného charakteru v nařízení CITES zahrnuje pouze neživé exempláře.

Pro nekomerční zápůjčky, dary nebo výměny mezi registrovanými vědeckými institucemi, které zahrnují herbářové a jiné muzejní konzervované, sušené nebo v konzervačním médiu zalité exempláře spolu s živým rostlinným materiálem, se nevyžadují příslušná povolení a potvrzení, a to ani v případě obchodu s třetími zeměmi a přesunu exemplářů v rámci Evropské unie.²⁵⁷ Takovéto exempláře musí ale být označeny příslušným štítkem, jehož podobu a náležitosti

<https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/007ddd2-dca9-4c1b-be1c-95e43d67ba8a/details?download=true>

²⁵² Definice viz článek 2 písm. v) nařízení CITES. Jde tedy o případy, v kterých místo vývozu a místo určení leží mimo území Evropské unie.

²⁵³ Viz článek 7 odst. 2 písm. a) nařízení CITES.

²⁵⁴ Viz článek 7 odst. 2 písm. b) a c) nařízení CITES a EUROPEAN COMMISSION AND TRAFFIC, 2020. *Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations* [online]. Brussels [cit. 2023-11-06] s. 58-59. Dostupné z: <https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/007ddd2-dca9-4c1b-be1c-95e43d67ba8a/details?download=true>

²⁵⁵ Definice viz článek 2 písm. j) nařízení CITES.

²⁵⁶ Viz článek 7 odst. 3 nařízení CITES.

²⁵⁷ Viz článek 7 odst. 4 nařízení CITES.

upravuje prováděcí nařízení Evropské komise č. 792/2012²⁵⁸ spolu s článkem 52 prováděcího nařízení Evropské komise č. 865/2006. Tato úprava je v podstatě totožná s úpravou obsaženou v článku VII odst. 6 Úmluvy.

Další výjimkou, která byla v této kapitole již zmíněna a upravuje jí výhradně prováděcí nařízení Evropské komise č. 865/2006, je možné udělení potvrzení o putovní výstavě, které může nahrazovat jak dovozní tak vývozní povolení nebo potvrzení o zpětném vývozu, a zároveň již zmíněné potvrzení pro účely komerčního vystavování upravené v článku 8 odst. 3 nařízení CITES. Toto potvrzení je možné vydat pro exempláře narozené a odchované v zajetí nebo uměle vypěstované, anebo pro exempláře získané v Evropské unii před tím, než se na daný druh uplatnila ustanovení Úmluvy nebo evropských nařízeních.²⁵⁹ Stejně jako v případě předchozí výjimky pro vědecké instituce i v tomto případě evropská úprava v zásadě odpovídá právní úpravě obsažené v Úmluvě.

3.5. Zajištění dodržování nařízení CITES

Nařízení CITES obsahuje řadu článků, které se zabývají způsoby dodržování a vymáhání jednotlivých ustanovení. Prvním z nich je článek 14 nařízení CITES, který upravuje především sledování dodržování nařízení CITES a případné šetření případů při jeho porušování. Podle tohoto článku mají orgány jednotlivých členských států za úkol zejména sledování dodržování nařízení CITES a v případě, že existuje důvodné podezření, že dochází k porušování jeho ustanovení, tak mají povinnost učinit vhodné kroky k zajištění jeho dodržování nebo provést příslušné právní kroky.²⁶⁰ V případě, že dojde k závažným případům porušení ustanovení nařízení CITES²⁶¹, tak mají členské státy povinnost předně informovat Evropskou komisi, a v případě druhů zařazených do příloh Úmluvy také Sekretariát, o všech krocích, které v souvislosti s těmito případy podnikly.²⁶² Také Evropská komise může upozornit příslušné orgány členských států, aby věnovaly pozornost vybraným záležitostem, jejichž prošetření považuje Komise za nezbytné. O

²⁵⁸ *Prováděcí Nařízení Komise (EU) č. 792/2012 ze dne 23. srpna 2012, kterým se stanoví vzor formuláře povolení, potvrzení a dalších dokumentů uvedených v nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a mění nařízení Komise (ES) č. 865/2006* [online], 2012. [cit. 2023-11-06]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012R0792>

²⁵⁹ Viz článek 30 až 36 prováděcího nařízení Evropské komise č. 865/2006.

²⁶⁰ Viz článek 14 odst. 1 písm. a) a b) nařízení CITES.

²⁶¹ Závažné případy zahrnují zejména případy, které vedou k zadržení a zabavování exemplářů.

²⁶² Viz článek 14 odst. 1 písm. c) nařízení CITES.

výsledcích takových šetření mají členské státy následně povinnost uvědomit Evropskou komisi a v případě druhů zařazených do příloh Úmluvy také Sekretariát.²⁶³

Podle odst. 3 článku 14 nařízení CITES je třeba vytvořit skupinu pro prosazování tohoto nařízení, kterou tvoří představitelé orgánů každého členského státu, které mají za úkol zajištění provádění ustanovení nařízení CITES. Těmito představiteli tak jsou například celní správa, policie a inspektoráty životního prostředí. Této skupině předsedá zástupce Evropské komise a na její činnosti se podílejí i další zástupci relevantních orgánů Evropské unie a mezinárodních organizací, kdy těmito mohou být například zástupci Europolu, Interpolu a Sekretariátu. Hlavním úkolem této skupiny je monitorovat způsob vymáhání relevantních ustanovení evropského práva a případně také podávat doporučení ke zlepšení legislativy v oblasti obchodu s ohroženými druhy.²⁶⁴

Dalším ustanovením týkajícím se zajišťování dodržování nařízení CITES je článek 15, který upravuje nutné předávání informací mezi Evropskou komisí a členskými státy Evropské unie. Mimo obecný požadavek na předávání informací pro zajištění provádění nařízení CITES²⁶⁵, upravuje tento článek povinnost členských států předat Evropské komisi informace potřebné pro zpracování výročních zpráv o obchodování, zpráv o provádění Úmluvy a výročních zpráv o nezákonném obchodování, jejichž předložení Sekretariátu vyžaduje po Evropské unii Úmluva. Nařízení CITES obsahuje také povinnost členských států a Evropské komise informovat veřejnost ohledně uplatňování Úmluvy a nařízení CITES spolu s informacemi ohledně opatření učiněných k provádění nařízení CITES.²⁶⁶

Pravděpodobně nejvýznamnějším ustanovením z hlediska zajištění dodržování nařízení CITES je jeho článek 16. Tento článek ukládá členským státům povinnost přijmout vhodná opatření, která zajistí uložení sankcí, alespoň za v článku vyjmenované případy porušování ustanovení nařízení CITES.²⁶⁷ Do rozsáhlého seznamu takových případů patří například:

²⁶³ Viz článek 14 odst. 2 nařízení CITES

²⁶⁴ EUROPEAN COMMISSION AND TRAFFIC, 2020. *Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations* [online]. Brussels [cit. 2023-11-06] s. 116. Dostupné z: <https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/007ddd2-dca9-4c1b-be1c-95e43d67ba8a/details?download=true>

²⁶⁵ Viz článek 15 odst. 1 nařízení CITES.

²⁶⁶ Viz článek 15 odst. 1 nařízení CITES.

²⁶⁷ Viz článek 16 odst. 1 nařízení CITES

- „dovoz exemplářů do Společenství nebo vývoz či zpětný vývoz z něho bez řádného povolení či potvrzení nebo na základě falešného, padělaného nebo neplatného povolení či potvrzení, případně pozměněného bez souhlasu vydávajícího orgánu,
- nedodržení podmínek uvedených na základě tohoto nařízení v příslušném povolení nebo potvrzení,
- způsob využívání exemplářů druhů zařazených do přílohy A, který neodpovídá oprávnění udělenému v době vydání dovozního povolení nebo později,
- padělání nebo pozměňování jakéhokoli povolení či potvrzení vydaného v souladu s tímto nařízením.“

V těchto a dalších zde nevyjmenovaných případech, které stanovuje nařízení CITES, je třeba zajistit, aby přijatá opatření a ukládané sankce byly přiměřené povaze a závažnosti daného protiprávního jednání a zahrnovala také ustanovení týkající se zadržení a zabavení dotčených exemplářů.²⁶⁸ Významnou je také následná úprava nakládání se zabavenými exempláři. V takovém případě je stanoveným postupem svěření exempláře příslušnému orgánu členského státu, který po konzultaci s vědeckým orgánem naloží s exemplářem za podmínek, které považuje za vhodné a odpovídající účelům ustanovení Úmluvy a nařízení CITES.²⁶⁹

Pro zabavené exempláře druhů zařazených do příloh B až D nařízení CITES je stanoveno, že příslušný orgán členského státu může takový exemplář podle vlastního uvážení volně prodat ale pouze pod podmínkou, že tím nedojde k navrácení osobě, již byly zabaveny.²⁷⁰ Obecně platí, že v případě zabavených živých exemplářů, je po konzultaci se státem, ze kterého byly dovezeny možné jejich navrácení do tohoto státu, a to na náklady osoby, která je do Evropské unie neoprávněně dovezla.²⁷¹ Pro živé exempláře druhů zařazených do příloh B nebo C stanovuje nařízení CITES navíc možnost příslušných orgánů úplně odmítnout převzetí zásilky s exemplářem a požadovat jeho vrácení na místo, z něhož byl odeslán²⁷², a to pokud dorazí do Evropské unie bez řádného platného povolení nebo potvrzení.²⁷³

²⁶⁸ Viz článek 16 odst. 2 nařízení CITES.

²⁶⁹ Viz článek 16 odst. 3 nařízení CITES.

²⁷⁰ Viz článek 8 odst. 6 nařízení CITES.

²⁷¹ Viz článek 16 odst. 3 písm. b) nařízení CITES.

²⁷² Viz článek 16 odst. 4 nařízení CITES.

²⁷³ EUROPEAN COMMISSION AND TRAFFIC, 2020. *Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations* [online]. Brussels [cit. 2023-11-06] s. 111-113. Dostupné z: <https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/007ddd2-dca9-4c1b-be1c-95e43d67ba8a/details?download=true>

Obecně se dá tedy říct, že na rozdíl od úpravy obsažené v Úmluvě a souvisejících dokumentech, je pozice Evropské unie vůči zajišťování dodržování nařízení CITES, a tím i Úmluvy, značně silnější, jelikož i přes to, že je text Úmluvy pro jednotlivé strany závazný, tak veškerá opatření mají následně povahu doporučení. Oproti tomu Evropská unie disponuje vůči svým členským státům právně závaznými nástroji, které následně zajistí dodržování ustanovení nařízení CITES na jejich území.

3.6. Institucionální zajištění právní úpravy mezinárodního obchodu v Evropské unii

Stejně jako v případě Úmluvy zajišťuje fungování evropské právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy řada národních a nadnárodních orgánů. Na národní úrovni se jedná zejména o orgány výkonné a vědecké. Zároveň nařízení CITES na rozdíl od Úmluvy nepřímo zmiňuje i takzvané orgány k prosazování (enforcement authorities).²⁷⁴ Nadnárodními orgány, které se podílejí na fungování této úpravy, jsou na evropské úrovni zejména Evropská komise a orgány ustanovené samotným nařízením CITES, kterými jsou Výbor pro otázky obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, Vědecká prověřovací skupina a Skupina pro prosazování.

3.6.1. Národní orgány upravené nařízením CITES

Do této kategorie spadají zejména již zmíněné výkonné a vědecké orgány spolu s orgány k prosazování. Až na orgány k prosazování je tato úprava silně provázaná s ustanoveními Úmluvy, kdy role těchto orgánů je v evropském i mezinárodním systému téměř totožná. Výkonné orgány definuje nařízení CITES jako „*státní správní orgán ustanovený v případě členského státu podle čl. 13 odst. 1 písm. a) nebo v případě třetí země, která se stala smluvní stranou úmluvy, podle článku IX uvedené úmluvy*“.²⁷⁵ Již v této definici je zřejmé propojení s Úmluvou, ve které se za výkonný orgán podle nařízení CITES považuje právě i orgán třetí země ustanovený podle Úmluvy. Dle článku 13 odst. 1, který obsahuje bližší úpravu výkonných orgánů, má každý členský stát povinnost minimálně jeden ze svých vnitrostátních orgánů ustanovit jako výkonný. Tento orgán má hlavní odpovědnost za provádění nařízení CITES a za komunikaci s Komisí. Zároveň mohou

²⁷⁴ Viz článek 14 odst. 3 nařízení CITES.

²⁷⁵ Viz článek 2 písm. g) nařízení CITES.

jednotlivé státy ustanovit další výkonné a jiné orgány, které mají hlavnímu výkonnému orgánu vypomáhat v jeho činnosti. Stejně jako v případě Úmluvy představuje hlavní, ale ne výhradní, činnosti výkonných orgánů vydávání příslušných povolení a potvrzení.

Stejně jako v případě výkonných orgánů odkazuje definice vědeckých orgánů na úpravu obsaženou v Úmluvě.²⁷⁶ Vědecký orgán, kterým je opět ustanoven alespoň jeden z vnitrostátních orgánů, musí mít potřebnou kvalifikaci a zároveň se jeho povinnosti musí lišit od kteréhokoliv ustanoveného výkonného orgánu. To má za následek, že jeden vnitrostátní orgán nemůže být ustanoven výkonným a zároveň vědeckým orgánem.²⁷⁷ Stejně jako v případě výkonných orgánů může členský stát ustanovit více vědeckých orgánů, kdy řada členských států ustanovila samostatné vědecké orgány pro živočichy a pro rostliny. Hlavním úkolem vědeckých orgánů je poskytování odborné podpory a stanovisek při vydávání povolení a potvrzení výkonným orgánem.

Orgány k prosazování (enforcement authorities) jsou z pravidla představovány řadou vnitrostátních orgánů, které mají odpovědnost za prosazování a sledování dodržování ustanovení nařízení CITES. Mezi tyto orgány může patřit zejména celní správa, policie a inspektoráty životního prostředí.²⁷⁸

3.6.2. Evropská komise

Nařízení CITES svěřuje Evropské komisi řadu pravomocí, kdy nejdůležitějším z nich je pravomoc přijímat opatření k provádění nařízení CITES.²⁷⁹ Mezi další její významné pravomoci patří provádění změn jednotlivých příloh nařízení CITES a pravomoc přijmout omezení nebo zákaz dovozu exemplářů určitých druhů do Evropské unie.²⁸⁰ Evropská komise má také významnou roli v rámci komunikace a výměny informací mezi členskými státy a orgány Úmluvy.²⁸¹

²⁷⁶ Viz článek 2 písm. q) nařízení CITES.

²⁷⁷ Viz článek 13 odst. 2 nařízení CITES.

²⁷⁸ EUROPEAN COMMISSION AND TRAFFIC, 2020. *Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations* [online]. Brussels [cit. 2023-11-10] s. 113-114. Dostupné z: <https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/007ddd2-dca9-4c1b-be1c-95e43d67ba8a/details?download=true>

²⁷⁹ Tuto pravomoc Evropská komise využila například k přijetí prováděcího nařízení Evropské komise č. 865/2006.

²⁸⁰ Viz článek 4 odst. 6 nařízení CITES. Tato omezení a zákazy mohou být všeobecné, anebo se mohou týkat pouze konkrétní země původu.

²⁸¹ EUROPEAN COMMISSION AND TRAFFIC, 2020. *Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations* s. 116. opak. cit.

3.6.3. Výbor pro otázky obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami

Výbor pro otázky obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami je orgán zřízený článkem 18 nařízení CITES, který je složen ze zástupců členských států. Zpravidla se jedná o zástupce výkonných orgánů a předsedá mu zástupce Evropské komise. Vedle nařízení CITES je činnost Výboru dále upravena zejména v Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 182/2011 ze dne 16. února 2011, kterým se stanoví pravidla a obecné zásady způsobu, jakým členské státy kontrolují Komisi při výkonu prováděcích pravomocí.²⁸²

V roce 2015 došlo k rozdělení tohoto orgánu na samotný Výbor pro otázky obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami a Skupinu odborníků příslušných řídicích orgánů CITES. Hlavním úkolem Výboru je asistence Evropské komisi při vypracovávání a přijímání prováděcích aktů k nařízení CITES, zatímco Skupina odborníků poskytuje Evropské komisi poradenství a odborné znalosti v otázkách obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami v oblastech, které nespádají do působnosti Výboru.²⁸³ V obou těchto orgánech zpravidla zasedají totožní zástupci a jednotlivá zasedání, která se pořádají třikrát až čtyřikrát ročně v Bruselu, na sebe obvykle navazují.²⁸⁴

3.6.4. Vědecká prověřovací skupina

Vědecká prověřovací skupina zřízená v článku 17 nařízení CITES je složená ze zástupců vědeckých orgánů členských států a opět jí předsedá zástupce Evropské komise. Její role spočívá zejména ve zkoumání veškerých vědeckých otázek souvisejících s uplatňováním nařízení CITES. Další její významnou pravomocí je možnost přijímat stanoviska, která mohou být uplatněna

²⁸² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č 182/2011 ze dne 16. února 2011, kterým se stanoví pravidla a obecné zásady způsobu, jakým členské státy kontrolují Komisi při výkonu prováděcích pravomocí [online], 2011. [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX%3A32011R0182>

²⁸³ EVROPSKÁ KOMISE. Wildlife trade [online]. [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/wildlife-trade_cs

²⁸⁴ EUROPEAN COMMISSION AND TRAFFIC, 2020. *Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations* [online]. Brussels [cit. 2023-11-10] s. 115-116. Dostupné z: <https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/007ddd2-dca9-4c1b-be1c-95e43d67ba8a/details?download=true>

například při omezení nebo zákazu dovozu exemplářů určitých druhů do Evropské unie podle článku 4 odst. 6 nařízení CITES.²⁸⁵

3.6.5. Skupina pro prosazování

Skupina pro prosazování je vytvořena na základě článku 14 odst. 3 nařízení CITES a je tvořena představiteli vnitrostátních orgánů k prosazování.²⁸⁶ Stejně jako u předchozích orgánů jí předsedá zástupce Evropské komise. Jejím hlavním úkolem je monitorovat způsob vymáhání relevantních ustanovení evropského práva a případně také podávat doporučení ke zlepšení legislativy v oblasti obchodu s ohroženými druhy.²⁸⁷

3.7. Shrnutí

Evropská právní úprava obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je historicky silně navázána na Úmluvu, kdy první nařízení upravující tuto problematiku z roku 1982 bylo významné zejména tím, že úpravu Úmluvy vztahovalo i na členské státy, které v dané době ještě stranou Úmluvy nebyly. Postupným vývojem se stala v roce 2015 stranou Úmluvy i samotná Evropská unie a v současné době tak na fórech Úmluvy vykonává většinu práv a povinností svých členských států.

Z hlediska pramenů právní úpravy obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích je nejvýznamnější nařízení Rady č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, které spolu s řadou dalších prováděcích předpisů zajišťuje v rámci Evropské unie jak fungování Úmluvy, tak i částečně odlišného evropského systému této právní úpravy. Důsledné prosazování této úpravy je významné zejména z toho důvodu, že členské státy Evropské unie jsou největším světovým dovozcem ohrožených druhů a výrobků z nich odvozených.

Stejně jako Úmluva obsahuje evropská právní úprava ustanovení týkající se mezinárodního obchodu, a to jak dovozu, vývozu, zpětného vývozu, tak i přivezení z moře. Tato úprava se týká

²⁸⁵ EUROPEAN COMMISSION AND TRAFFIC, 2020. *Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations* s. 116. opak. cit.

²⁸⁶ Tento orgán je popsán také v kapitole 3. 5. této práce.

²⁸⁷ EUROPEAN COMMISSION AND TRAFFIC, 2020. *Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations* [online]. Brussels [cit. 2023-11-10] s. 116. Dostupné z: <https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/007ddd2-dca9-4c1b-be1c-95e43d67ba8a/details?download=true>

exemplářů druhů zařazených do příloh nařízení CITES, které jsou na rozdíl od Úmluvy čtyři, a to A až D. Tyto přílohy zahrnují i některé druhy, které nejsou Úmluvou chráněny vůbec a zároveň některé druhy zahrnuje do vyšších příloh než v případě Úmluvy. Obecně lze říct, že evropská úprava pro mezinárodní obchod je přísnější než v případě Úmluvy, kdy například pro dovoz exempláře druhů zařazených do přílohy B nařízení CITES je vyžadováno vydání a předložení dovozního povolení, které Úmluva pro exempláře druhů zařazených do své přílohy II nevyžaduje.

Dalším významným rozdílem mezi úpravou nařízení CITES a Úmluvou je úprava vnitro unijního obchodu. Úmluva se na obchod v rámci jednoho státu, a případně také jedné celní unie, vůbec nevztahuje. Oproti tomu nařízení CITES pro exempláře druhů zařazených do příloh A a B tento obchod upravuje. Nařízení CITES obdobně jako Úmluva obsahuje řadu výjimek z obecných ustanovení, kdy většina těchto výjimek je v zásadě upravená totožně jak v evropské, tak v mezinárodní úpravě.

Z hlediska orgánů je významná role Evropské komise, která vydává prováděcí předpisy k nařízení CITES, ale zejména má na rozdíl od orgánů Úmluvy pravomoc vydávat závazná rozhodnutí. Tím je například rozhodnutí ohledně omezení nebo zákazu dovozu určitých druhů. Další orgány, které představuje například Výbor pro otázky obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami a Vědecká prověřovací skupina, mají převážně podpůrnou úlohu a jsou tvořeny stejně jako v případě většiny orgánů Úmluvy zástupci jednotlivých členských států.

4. Národní právní úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy

4.1. Vývoj a prameny české právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy

Česká a Slovenská Federativní Republika se stala stranou Úmluvy 28. května 1992 a samostatná Česká republika uplatňuje Úmluvu nepřetržitě již od 1. ledna 1993.²⁸⁸ Zpočátku byly požadavky Úmluvy zajišťovány zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Tento zákon obsahoval pouze několik málo ustanovení týkajících se úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy, a tak byl přijat a 1. dubna 1997 se stal účinným zákon č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně a doplnění zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon již obsahoval všeobecnou úpravu včetně stanovení působnosti jednotlivých orgánů, přestupků a úpravy procesu vydávání vyžadovaných povolení. K tomuto zákonu byla také 21. dubna vydána prováděcí vyhláška Ministerstva životního prostředí.²⁸⁹ Vzhledem k tomu, že tento zákon upravoval řadu pojmů a institutů, které do té doby právní úprava a zejména judikatura neznala, tak se některé případy sporného výkladu dostaly až k Nejvyššímu správnímu soudu, respektive před jeho zřízením k Vrchnímu soudu. Jednalo se například o stanovisko vědeckého orgánu a jeho náležitosti.²⁹⁰

Česká republika se následně 1. května 2004 stala členským státem Evropské unie a tím vznikla nutnost zajistit soulad právních předpisů České republiky s právem Evropské unie. Vzhledem k tomu, že nařízení CITES je přímo použitelným právním předpisem, tak 5. března 2004 byl přijat zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně

²⁸⁸ KLOUČEK, Ondřej, 2020. *CITES – základní informace* [online]. Ministerstvo životního prostředí [cit. 2023-11-10].

Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy/\\$FILE/ODOIMZ-CITES_ZAKLADNI_%20INFO-200327.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy/$FILE/ODOIMZ-CITES_ZAKLADNI_%20INFO-200327.pdf)-4. s. 1.

²⁸⁹ STEJSKAL, Vojtěch, 2006. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-609-1. s. 468.

²⁹⁰ Viz rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 30. dubna 2002, Sp. zn. 7 A 139/2000 a rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. června 2003, Sp. zn. 7 A 86/2001.

některých zákonů (dále jen jako zákon „CITES“), který provádí adaptaci nařízení CITES, a to především v oblasti ustanovení jednotlivých orgánů veřejné správy, rozdělení jejich kompetencí, podrobnosti kontroly, sankcí a nápravných opatření.²⁹¹ K zákonu CITES byly doposud na základě § 42 Ministerstvem životního prostředí vydány dvě prováděcí vyhlášky, a to vyhláška č. 210/2010 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o obchodování s ohroženými druhy a vyhláška č. 198/2013 Sb., o výši náhrady nákladů péče o skupiny druhů exemplářů v záchranných centrech.

Samotný zákon CITES tvoří čtyři části se 45 paragrafy a dvě přílohy. Za dobu své účinnosti již zákon CITES prošel několika novelami, které reagovaly převážně na změnu evropských předpisů. K poslední z nich došlo v roce 2021.²⁹² Zákon CITES, který je, jak bylo již řečeno, zejména adaptačním předpisem k nařízení CITES, je třeba užívat a vykládat současně za užití evropských předpisů, jelikož řadu podmínek a dalších okolností zákon vůbec neobsahuje a bez znalosti evropských předpisů mohou být některé části v podstatě nesrozumitelné.²⁹³

Dalšími národními předpisy, které se týkají právní úpravy obchodu s ohroženými druhy, jsou již zmíněný zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, který ve svém § 54 obsahuje úpravu prokázání původu exemplářů. Dále se jedná o zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání a jeho část třetí, která upravuje ochranu zvířat při přepravě a zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči, které upravují další podmínky pro přepravu živočichů a rostlin.²⁹⁴

4.2. Nástroje české právní úpravy obchodu s ohroženými druhy

Zákon CITES obsahuje řadu nástrojů, kterými na národní úrovni upravuje obchod s ohroženými druhy. V zásadě se jedná o národní adaptaci nástrojů stanovených nadnárodní právní úpravou. Mezi tyto nástroje patří zejména vydávání příslušných povolení a potvrzení, registrace a prokazování původu exemplářů a stanovení sankcí za porušení ustanovení o regulaci obchodu s ohroženými druhy.

²⁹¹ DAMOHORSKÝ, Milan a kol., 2010. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 407.

²⁹² Viz Zákon č. 261/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s další elektronizací postupů orgánů veřejné moci.

²⁹³ VILÍMKOVÁ, Veronika a STEJSKAL, Vojtěch. Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-512-5. s. 30.

²⁹⁴ DAMOHORSKÝ, Milan a kol., 2010. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 408.

4.2.1. Obchod a přemist'ování exemplářů v zákoně CITES

Zákon CITES ve stanovení podmínek pro vydávání příslušných povolení a potvrzení obecně odkazuje na ustanovení nařízení CITES. V zákoně CITES tedy můžeme nalézt zejména konkrétní formální požadavky, které je mimo podmínek nařízení CITES nutné splnit pro vydání jednotlivých povolení a potvrzení. Například v případě dovozu exempláře druhu přímo ohroženého vyhynutím²⁹⁵ je při žádost o vydání povolení k dovozu třeba přiložit²⁹⁶:

- a) údaje požadované nařízením CITES,
- b) údaje prokazující totožnost žadatele,
- c) úředně ověřenou kopii povolení k podnikatelské činnosti související s dovozem exempláře, pokud žadatel takovou činnost provozuje,
- d) doklad nebo písemné prohlášení o účelu dovozu a
- e) pro živé živočišné exempláře popis podmínek, za jakých bude přepravován.

Pro vydání povolení k dovozu jiného exempláře než ty přímo ohrožené vyhynutím stanovuje zásadně zákon CITES mírnější podmínky,²⁹⁷ Totožný přístup se uplatní i pro ostatní způsoby obchodu, tedy pro vývoz a zpětný vývoz.²⁹⁸

Pro přemist'ování živých exemplářů živočišných druhů v rámci Evropské unie stanovuje zákon CITES při podávání žádost o povolení opět pouze dodatečné dokumenty, které je nutné předložit při splnění podmínek stanovených v nařízení CITES. Těmito dokumenty jsou například údaje prokazující totožnost žadatele nebo úředně ověřená kopie k podnikatelské činnosti.²⁹⁹

4.2.2. Registrace některých exemplářů

Povinnou registraci některých exemplářů upravuje zákon CITES ve svých § 23 až 23b. Tento institut není přímo upraven Úmluvou ani nařízením CITES a jedná se tak o čistě národní opatření. Tento institut byl historicky převzat ze zákona č. 16/1997 Sb.³⁰⁰ a spočívá v tom, že

²⁹⁵ Jedná se o exempláře druhů zařazených do přílohy A nařízení CITES, viz § 2 písm. c) zákona CITES.

²⁹⁶ Viz § 4 odst. 2 zákona CITES.

²⁹⁷ Viz § 6 odst. 2 zákona CITES.

²⁹⁸ Viz například § 8 zákona CITES.

²⁹⁹ Viz § 14 zákona CITES.

³⁰⁰ STEJSKAL, Vojtěch, 2006. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-609-1. s. 471.

vlastník nebo dlouhodobý držitel exempláře je povinen jej přihlásit k registraci. Tato registrace se dle § 23 odst. 1 zákona CITES vztahuje na exempláře druhů zařazených do přílohy A nařízení CITES a exempláře druhů, které v této příloze nefigurují, ale jsou zahrnuty v příloze č. 2 k zákonu CITES.³⁰¹ Z povinnosti registrovat exempláře druhů zařazených do přílohy A nařízení CITES platí dvě výjimky, kdy první z nich je výjimka pro druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, které se vyskytují přirozeně v přírodě České republiky, včetně druhů zvláště chráněných podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Druhá výjimka se vztahuje na exempláře druhů, pro které prováděcí právní předpis stanoví, že se na ně povinnost registrace nevztahuje.³⁰²

Dokladem o registraci exempláře je registrační list, ten je platný pouze na území České republiky a zásadně nepředstavuje úřední potvrzení o zákonném původu exempláře.³⁰³ Významnou povinností a nástrojem pro sledování nakládání s jednotlivými exempláři, které podléhají registraci, je povinnost vlastníka nahlásit jakoukoliv změnu týkající se registrovaného exempláře. Tato změna může spočívat v úhynu, ztrátě, výpůjčce, nájmu, převodu vlastnictví nebo jeho trvalému vývozu z České republiky.³⁰⁴

4.2.3. Prokázání původu

Požadavek na prokázání původu exempláře, a to zejména v souvislosti s prokázáním získání exempláře v souladu s právními předpisy, obsahuje jak Úmluva³⁰⁵, tak nařízení CITES³⁰⁶. Zákon CITES tento požadavek upravuje v § 24, který stanovuje, že každý kdo drží, chová, pěstuje, přepravuje, veřejně vystavuje, prodává, vyměňuje, nabízí za účelem prodeje nebo výměny nebo zpracovává exemplář³⁰⁷, je povinen na výzvu prokázat jejich původ. Bez tohoto prokázání jsou tyto vyjmenované činnosti zakázány. Původ exempláře se zásadně prokazuje údaji a dokumenty osvědčujícími nabytí exempláře podle požadavků nařízení CITES a zákona CITES.³⁰⁸ Tato úprava

³⁰¹ Jedná se například o orla stepního.

³⁰² Prováděcím předpisem je v tomto případě vyhláška č. 210/2010 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o obchodování s ohroženými druhy, která ve své příloze č. 6 stanovuje druhy, na které se nevztahuje povinnost registrace. Mezi tyto druhy patří například pštros dvoupřstý a chameleon obecný.

³⁰³ Viz § 23 odst. 3 zákona CITES.

³⁰⁴ Viz § 23a odst. 2 zákona CITES.

³⁰⁵ Viz například článek III odst. 2 písm. b) Úmluvy.

³⁰⁶ Viz například článek 4 odst. 1 písm. b) nařízení CITES.

³⁰⁷ A některé další stanovené případy viz § 24 odst. 1 zákona CITES, například výrobky z kytovců.

³⁰⁸ Viz § 24 odst. 3 zákona CITES.

se částečně překrývá s úpravou obsaženou v § 54 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ale vzhledem k tomu, že zákon CITES je vůči tomuto zákonu speciální právní normou, tak se v něm obsažená úprava použije přednostně.³⁰⁹

Pokud někdo exemplář nabývá pro obchodní účely, veřejně vystavuje pro obchodní účely, využívá pro obchodní zisk a prodej, drží za účelem prodeje, nabízí k prodeji, prodává nebo přepravuje či přemísťuje za účelem prodeje, tak je povinen o tom vést písemné záznamy a zároveň umožnit jejich inspekci.³¹⁰ Náležitosti těchto záznamů stanovuje § 15 vyhlášky č. 210/2010 Sb. Zmíněný § 15 prováděcí vyhlášky dále stanovuje i náležitosti takzvaných záznamů o chovu, které musí podle § 24 odst. 7 zákona CITES vést každý, kdo chová exemplář druhu zařazeného do přílohy A nebo B nařízení CITES.

Při koupi, prodeji, darování, směně, zapůjčení nebo pronájmu exempláře je nutné zajistit písemný doklad původního vlastníka v listinné podobě, který může mít podobu například faktury, nájemní smlouvy nebo darovací smlouvy a musí obsahovat zejména identifikaci původního dražitele a některé další náležitosti.³¹¹

4.3. Zajištění dodržování právní úpravy v oblasti obchodu s ohroženými druhy v národním právu

K zajištění fungování systému regulace obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je stejně jako v ostatních odvětvích lidské činnosti třeba ustanovit sankce za nedodržování stanovených pravidel. Úmluva tuto povinnost obsahuje ve svém článku VIII odst. 1 písm. a), který říká, že strany přijmou vhodná opatření k trestání obchodování s exempláři, které porušuje ustanovení Úmluvy. Nařízení CITES ve svém článku 16 stanovuje minimální seznam konkrétních případů, ve kterých je třeba ukládat sankce. V české právní úpravě jsou tyto sankce promítnuty zejména do podoby skutkových podstat přestupků, ale v případě závažnějších provinění se může jednat i o trestné činy.

³⁰⁹ *Správní procesy v právu životního prostředí*, 2010. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5362-5. s. 279.

³¹⁰ Viz § 24 odst. 2 zákona CITES.

³¹¹ Viz § 24 odst. 3 zákona CITES.

4.3.1. Správněprávní odpovědnost

V případě správní odpovědnosti se jedná o přestupky, jejichž skutkové podstaty a sankce stanovuje ve svých § 34c až 34f zákon CITES. Obecnou úpravu odpovědnosti za přestupky obsahuje zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Skutkové podstaty obsažené v zákoně CITES v zásadě odpovídají obsahu článku 16 nařízení CITES a jediným druhem sankce stanoveným pro tyto přestupky je vždy pokuta, která je příjmem Státního fondu životního prostředí.³¹² Jednotlivé skutkové podstaty jsou rozdělené podle toho, zda se jich může dopustit kdokoliv, nebo pouze fyzická osoba, právnická osoba nebo fyzická osoba podnikající. Toto rozdělení je významné z hlediska odpovědnosti, jelikož pro fyzické osoby platí odpovědnost subjektivní, která vyžaduje zavinění.³¹³ Zatímco v případě právnické osoby a fyzické osoby podnikající se jedná o odpovědnost objektivní s možností liberace.³¹⁴ Obecně platí, že pokuty za přestupky fyzických osob jsou nižší, než pokuty stanovené pro právnické osoby a fyzické osoby podnikající.

4.3.2. Zadržení a zabavení exempláře

Stejně jako v případě sankcí obsahuje Úmluva a nařízení CITES požadavek na jednotlivé strany, respektive členské státy, na stanovení předpisů ohledně zabavování exemplářů.³¹⁵ Tyto požadavky zákon CITES promítá do svých § 34 až 34b. Samotné zadržení a zabavení je zvláštním druhem sankce, která se užívá v rámci správní odpovědnosti vedle standardních pokut. Standardně má tento proces dvě fáze, a to prvotní zadržení, kdy je následně možné přejít k samotnému zabavení exempláře.

Pokud národní kontrolní orgány zjistí „porušení práva Evropských společenství o ochraně ohrožených druhů nebo tohoto zákona nebo mají-li tyto orgány důvodné pochybnosti o původu exempláře, zákonném nakládání s ním, pravosti nebo platnosti povolení nebo potvrzení nebo o tom, zda exemplář patří ke druhům nebo populacím, jejichž dovoz, vývoz, zpětný vývoz, tranzit nebo obchodní činnosti s nimi jsou omezeny nebo zakázány nebo je zakázáno jejich držení, zadrží

³¹² Viz § 34f odst. 2 zákona CITES.

³¹³ Viz § 13 odst. 1 zákona o odpovědnosti za přestupky.

³¹⁴ Viz § 20 až 23 zákona o odpovědnosti za přestupky.

³¹⁵ Viz článek VIII odst. 1 písm. b) Úmluvy a článek 16 odst. 2 nařízení CITES.

exemplář.³¹⁶ Následné nakládání se zadrženým exemplářem se liší podle toho, zda se jedná o živý živočišný nebo rostlinný exemplář, je možné ponechat exemplář v péči jeho držitele, ale ten s ním nesmí krom nezbytné péče nijak nakládat bez souhlasu kontrolních orgánů.³¹⁷ Kontrolní orgány následně do 30 dnů od zadržení zahájí řízení o zabavení exempláře, a to za předpokladu, že nebyly vyjasněny pochybnosti stanovené v § 34 odst. 1 zákona CITES. Pokud by se ale podařilo pochybnosti vyjasnit, tak kontrolní orgány zadržené exempláře neprodleně vrátí jejich vlastníkovu nebo držiteli.³¹⁸

Na základě zahájeného řízení o zabavení exempláře kontrolní orgány zabaví „*nelegálně získaný, dovážený, vyvážený, zpětně vyvážený nebo držený exemplář, exemplář, který nebyl zaregistrován podle § 23, anebo exemplář, u něhož nebyl prokázán původ ve smyslu § 24 zákona CITES.*“³¹⁹ Vlastníkem zabaveného exempláře se na základě rozhodnutí kontrolního orgánu stává stát, kdy Ministerstvo životního prostředí rozhodne, jak s ním bude dále naloženo.³²⁰ Některé způsoby nakládání se zabavenými exempláři, upravuje ve svých člancích 8 a 16 nařízení CITES, kdy je za splnění podmínek možné zabavený exemplář i vhodně prodat.

4.3.3. Trestněprávní odpovědnost

Pro naplnění požadavků mezinárodního a evropského práva pro dostatečně a přiměřené sankce se pro zvlášť závažné případy uplatňuje i odpovědnost trestní. Trestní právo má za cíl především chránit nejvýznamnější společenské hodnoty³²¹, mezi které životní prostředí jistě patří. Požadavek na stanovení trestní odpovědnosti za protiprávní obchod s jedinci chráněných druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin vychází především ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES ze dne 19. listopadu 2008 o trestněprávní ochraně životního prostředí, a to konkrétně z článku 3 písm. g), kdy významný je také požadavek směrnice na

³¹⁶ Viz § 34 odst. 1 zákona CITES.

³¹⁷ Viz § 34 odst. 2 zákona CITES.

³¹⁸ Viz § 34 odst. 3 zákona CITES.

³¹⁹ Viz § 34a odst. 1 zákona CITES.

³²⁰ Viz § 34a odst. 7 zákona CITES.

³²¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-380-3. s. 28.

zajištění odpovědnosti právnických osob. Tato směrnice byla označena za nejvýznamnější právní nástroj v souvislosti s trestněprávní ochranou celého životního prostředí na evropské úrovni.³²²

Trestní odpovědnost za neoprávněné nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami stanovoval v § 181f až 181h již starý trestní zákoník č. 140/161 Sb., kdy tyto trestné činy do něj byly novelou přidány v roce 2002.³²³ V současnosti upravuje tuto problematiku hlava VIII trestního zákoníku č. 40/2009, která se týká trestných činů proti životnímu prostředí. Konkrétně se jedná o § 299 a 300, kdy § 299 stanovuje trestní odpovědnost za neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami a § 300 stanovuje jeho nedbalostní formu. Těchto trestných činů se může dopustit i právnická osoba, a to v souladu s § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který obsahuje negativní seznam trestných činů, kterých právnická osoba dopustit nemůže.

Z hlediska judikatury je významné zejména Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 2. dubna 2015 č. III. ÚS 3871/14, ve kterém Ústavní soud rozhodoval v trestní věci týkající se organizované skupiny, jejíž činnost spočívala v nelegálním obchodu a dovozu vzácných druhů papoušků. Ústavní soud tuto ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou a jedná se tak o první případ, ve kterém došlo k odsouzení pachatelů podílejících se na organizovaném zločinu na úseku ochrany exemplářů ohrožených druhů.³²⁴

4.4. Institucionální zajištění národní úpravy obchodu s ohroženými druhy

Jak systém Úmluvy, tak nařízení CITES silně spoléhají na práci a aktivitu národních orgánů. Pouze v případě, že národní orgány jednotlivých stran a členských států řádně vykonávají své funkce, je možné, aby stanovený systém plně fungoval a naplňoval své cíle. Zákon CITES

³²² DAMOHORSKÝ, Milan, ed., [2023]. *Ochrana světového přírodního a kulturního dědictví a ochrana biologické rozmanitosti z právního pohledu: 23. ročník česko-polsko-slovenské konference z oblasti práva životního prostředí : Praha, 7.-9. září 2022*. [Beroun]: vydáno Právnickou fakultou Univerzity Karlovy v nakladatelství Eva Rozkotová. ISBN 978-80-7630-030-9. s. 34.

³²³ STEJSKAL, Vojtěch, 2006. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-609-1. s. 471.

³²⁴ STEJSKAL, Vojtěch, 2015. Trestní postih organizovaného zločinu v případě pašování CITES exemplářů – Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 2. dubna 2015 č. III.ÚS 3871/14 111. *České právo životního prostředí*. 2015(38). ISSN 1212-5542. s. 117.

stanoví kompetence orgánů české veřejné správy k provádění jednotlivých ustanovení evropské a mezinárodní právní úpravy.³²⁵

Výkonné orgány

Jak bylo v této práci již dříve řečeno, Úmluva i nařízení CITES vyžaduje po stranách a členských státech ustanovení jednotlivých vnitrostátních orgánů k plnění stanovených úkolů. Hlavním výkonným orgánem v České republice je Ministerstvo životního prostředí.³²⁶ Jeho hlavním úkolem je vydávat a udělovat potřebná povolení a potvrzení vyžadovaná podle mezinárodní i evropské právní úpravy. Další kompetence výkonných orgánů byly již dříve popsány v příslušných kapitolách a bodech. Dalšími výkonnými orgány, kterým zákon CITES stanovuje kompetence, jsou krajské úřady z hlediska povolování vnitro unijního obchodu podle článku 8 nařízení CITES a Státní rostlinolékařská správa při vydávání potvrzení pro uměle vypěstované exempláře rostlin.³²⁷

Vědecké orgány

Požadavky na ustanovení vědeckých orgánů v mezinárodní a evropské právní úpravě jsou totožné jako v případě orgánů výkonných. V České republice byla za vědecký orgán ustanovena Agentura ochrany přírody a krajiny.³²⁸ Jedná se o organizační složku státu zřízenou Ministerstvem životního prostředí a jejím hlavním úkolem je podávat odborná stanoviska při vydávání příslušných povolení a potvrzení Ministerstvem životního prostředí. Další úkoly vědeckých orgánů jsou popsány v příslušných kapitolách této práce.

Pro Agenturu ochrany přírody a krajiny představuje činnost spojená s regulací mezinárodního obchodu s ohroženými druhy velmi rozsáhlou agendu, která se po vstupu České republiky do Evropské unie ještě značně rozšířila. V roce 2003 vypracovala Agentura celkem 114 odborných stanovisek, ale v roce 2005 se již jednalo o 745 odborných stanovisek. Většina těchto

³²⁵ DAMOHORSKÝ, Milan a kol., 2010. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-338-7. s. 408.

³²⁶ Viz § 25 odst. 2 písm. a) zákona CITES.

³²⁷ DAMOHORSKÝ, Milan a kol., 2010. opak. cit. s. 408.

³²⁸ Viz § 27 zákona CITES.

stanovisek se týká různých výjimek z obecné úpravy, kdy v roce 2008 bylo vypracováno celkem 647 odborných stanovisek, a 640 z nich se týkalo výjimek.³²⁹

Kontrolní orgány

Požadavek na existenci kontrolních orgánů obsahuje zejména nařízení CITES, které ale nemluví přímo o kontrolních orgánech, ale o orgánech k prosazování (enforcement authorities). Hlavním kontrolním orgánem v České republice je Česká inspekce životního prostředí, která provádí zejména kontrolu dodržování zákona CITES, zadržuje a zabavuje exempláře, projednává přestupky a ukládá pokuty.³³⁰ Dalšími kontrolními orgány jsou celní úřady a Generální ředitelství cel. Tyto kontrolní orgány provádějí kontroly zejména v době dovozu a vývozu, mohou zadržet exempláře a spolupracují s dalšími orgány při zajišťování dodržování předpisů ohledně přepravy živých exemplářů.³³¹ Těmito dalšími orgány jsou orgány veterinární správy³³² a orgány rostlinolékařské péče.³³³ Úkolem těchto orgánů je zejména odborná podpora a spolupráce s dalšími kontrolními orgány.

Jako praktický příklad práce českých kontrolních orgánů se dá uvést jejich práce při rozkrývání organizovaného zločinu, který se soustředil na nezákonné zpracování těl mrtvých tygrů v České republice. Tygr je zařazen do přílohy I Úmluvy, respektive přílohy A nařízení CITES, tudíž jeho chov a obchod s ním je silně regulován. Dle dostupných statistik žilo v roce 2015 v České republice 174 živých tygrů, ale přes její území jich v předcházejících pár letech prošlo celkem 404. Vzhledem k rozsáhlým nesrovnalostem v dokumentaci a překvapivě krátké době dožití tygrů držených mimo zoologické zahrady podala Česká inspekce životního prostředí po svém šetření v říjnu 2016 trestní oznámení a předala veškeré informace Celní správě, která v daném případě působila jako orgán činný v trestním řízení. Po více než dvou letech došlo k rozkrytí a dokumentaci činnosti organizované skupiny, která se zabývala zabíjením tygrů a

³²⁹ KURZ, Adam, 2009. Vědecký orgán CITES. *Ochrana přírody*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2009(4). ISSN 1210-258X.

³³⁰ Viz § 25 odst. 4 zákona CITES.

³³¹ Viz § 25 odst. 3 a 5 zákona CITES.

³³² Jedná se o Státní veterinární správu. Viz § 47 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

³³³ Jedná se o Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský. Viz § 72 zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů.

výrobou produktů jako je tygří víno, tygří vývar a dalších, kdy za tygří kůže byli zájemci ochotni zaplatit až 100 000 Kč.³³⁴

4.5. Porovnání s právní úpravou Slovenské republiky

Stejně jako Česká republika se Slovensko stalo stranou Úmluvy bezprostředně po zániku České a Slovenské Federativní Republiky k 1. lednu 1993³³⁵ a stejně jako Česká republika se k 1. květnu 2004 stalo členským státem Evropské unie. To znamená, že v obou státech je základ právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin totožný.

Na národní úrovni je na Slovensku tato právní úprava provedena zejména zákonem č. 15/2005 Z. z. o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov, který vstoupil v účinnost 1. května 2005, tedy přesně rok od vstupu Slovenska do Evropské unie a také přesně o rok později než český zákon CITES. Stejně jako v případě České republiky byla k tomu zákonu přijata Ministerstvem životního prostředí Slovenskej republiky prováděcí vyhláška, a to Vyhláška č. 110/2005 Z. z. ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Obsah slovenského zákona v zásadě odpovídá úpravě obsažené v zákonu CITES, kdy se jedná zejména o proces udělování příslušných povolení a potvrzení a náležitosti žádostí o jejich udělení. Stejně jako zákon CITES upravuje například značení a prokázání původu exemplářů, ale například ekvivalentem registrace exemplářů upravené podle zákona CITES je ve slovenském zákoně vedení evidence, kterou primárně vede samotný držitel exempláře. Z hlediska odpovědnosti upravuje slovenský zákon skutkové podstaty jednotlivých přestupků a jiných správních deliktů, kdy stejně jako v zákoně CITES je primární sankcí stanovena pokuta, ale v případě jiných správních deliktů právnických osob a podnikajících fyzických osob je možné uložit i propadnutí exempláře, což je sankce kterou zákon CITES neupravuje.³³⁶ Trestněprávní odpovědnost je ve Slovenské republice upravena primárně zákonem č. 300/2005 Z. z. Trestný

³³⁴ UCOVÁ, Silvie, Pavla ŘÍHOVÁ, Jiří ŠAFÁŘ a Jan PLESNÍK, 2019. Ochrana tygrů a Česká republika. *Ochrana přírody*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2019(1). ISSN 1210-258X. s. 29-32.

³³⁵ CITES. *List of Parties to the Convention* [online]. [cit. 2023-11-22]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/parties/index.php>

³³⁶ Viz § 22 zákona č. 15/2005 Z. z.

zákon, který ve své hlavě šesté v § 305 obsahuje obdobnou úpravu k § 299 a 300 českého Trestního zákoníku, ale tato úprava je obsažena pouze v jednom paragrafu a již v základní skutkové podstatě obsahuje možnost spáchání z nedbalosti.

Z hlediska institucionárního zajištění je česká a slovenská úprava v zásadě ekvivalentní. Výkonným orgánem je ustanoveno Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky a vědeckým orgánem je Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, která je stejně jako v případě Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky podřízena ministerstvu. Pokud jde o kontrolní orgány tak hlavním je ustanovena Slovenská inšpekcia životného prostredia, která je zodpovědná například za ukládání sankcí a zabavování exemplářů. Dalšími kontrolními orgány jsou okresní úřady, celní úřady a veterinární orgány.

Obecně lze konstatovat, že právní úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je ve Slovenské republice v jádru totožná s tou českou, kdy příčinou tohoto stavu je zejména skutečnost, že obě právní úpravy představují zejména adaptaci na systém tvořený evropským právem a vychází z totožných historických Československých základů.

4.6. Shrnutí

Národní právní úprava se v České republice, respektive ještě České a Slovenské Federativní Republice, začala vyvíjet oproti světové a evropské úrovni se značným časovým zpožděním. Hlavním milníkem v tomto vývoji je vstup České republiky do Evropské unie, který měl za následek uplatnění evropských právních předpisů a plnou integraci do zavedeného systému, který je v mnoha ohledech restriktivnější než základní úprava obsažená v Úmluvě.

Česká právní úprava po vstoupení do Evropské unie představuje zejména adaptaci národního právního řádu na systém evropských nařízení. Zároveň upravuje některé otázky, které evropské právní předpisy ponechávají na uvážení členských států, jako je například úprava zadržení a zabavení exemplářů. Základ právní úpravy ale leží převážně v nařízení CITES a dalších evropských předpisech. Významnou oblastí téměř čistě národní úpravy je stanovení sankcí, jelikož do této oblasti Evropská unie zpravidla přímo nezasahuje. Pro tuto problematiku tak byla zvolena forma směrnice, která se odráží v úpravě zákona CITES a trestního zákoníku.

Z hlediska celkového fungování systému regulace obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je zřejmě nejdůležitější oblastí stanovení organizace výkonu veřejné správy v této oblasti. Tuto úpravu obsahuje téměř výlučně zákon CITES a navazuje tak na ustanovení Úmluvy a nařízení CITES, které jednotlivým takto ustanoveným národním orgánům stanovují významné, a pro fungování systému naprosto klíčové, pravomoci a povinnosti.

Obecně je česká národní úprava považována v řadě ohledů za příkladnou a zejména aktivita kontrolních orgánů byla v minulosti několikrát mezinárodně uznána. V roce 2010 bylo Generálnímu ředitelství cel a České inspekci životního prostředí generálním sekretářem CITES uděleno vyznamenání za jejich příkladné úsilí v boji proti nezákonnému obchodování s papoušky.³³⁷

³³⁷ PLESNÍK, Jan, Ondřej KLOUČEK, Silvie UCOVÁ, Pavla ŘÍHOVÁ a Jan KUČERA, 2023. Úmluva CITES padesátiletá. O tom, co bylo, je a bude. *Ochrana přírody*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2023(2). ISSN 1210-258X. s. 44-48.

Závěr

Hlavním cílem této práce bylo provést komplexní rozbor systému právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, a to, jak na jeho mezinárodní a evropské úrovni, tak jeho promítnutí do české právní úpravy, a poskytnout základní srovnání těchto úrovní.

První část zabývající se samotným pojmem mezinárodního obchodu s ohroženými druhy spolu s jeho rozsahem, vlivem na biodiverzitu a cíli jeho úpravy podává přehled o tom, že mezinárodní obchod s živočišnými a rostlinnými druhy³³⁸ představuje značně rozsáhlé a významné odvětví, bez kterého by už dnešní svět nemohl v současné podobě fungovat. Pro řádné fungování takto rozsáhlého odvětví je nutné stanovit přísná pravidla, která zajistí, že tento obchod nebude tyto přírodní zdroje přetěžovat. Bude tedy zejména udržitelný a držet se principu trvale udržitelného rozvoje, který „*současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů*“.³³⁹ V opačném případě může neregulovaný, a zejména také ilegální, obchod silně přispět k nenávratné ztrátě biologické rozmanitosti. Je možné tvrdit, že zejména z těchto důvodů došlo k přijetí právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy, která staví mezinárodní obchod s ohroženými druhy pod kontrolu všech zemí světa a snaží se tak docílit jejich dostatečné ochrany.

Druhá část se plně věnuje Úmluvě. Z této části vyplývá, že s rozvojem globalizace v druhé polovině dvacátého století zesílila nutnost chránit životní prostředí před jeho bezohledným využíváním. Tento vývoj vedl 3. března 1973 k přijetí Úmluvy, která má k dnešnímu dni již 184 smluvních stran a reguluje tak naprostou většinu světového legálního mezinárodního obchodu s ohroženými druhy. S postupem času a vývojem mezinárodní spolupráce došlo již dvakrát ke změně samotného textu Úmluvy, kdy druhá z těchto změn umožnila Evropské unii stát se jednou ze stran Úmluvy, což je vzhledem k rozsahu mezinárodního obchodu, který směřuje do členských států Evropské unie, velmi klíčové. Dalším způsobem, kterým se systém upravený Úmluvou vyvíjí, jsou změny jednotlivých příloh. Tyto změny probíhají s časem postupně v reakci na stav

³³⁸ Jedná se o obchod, který zahrnuje jak druhy, které jsou považovány za ohrožené, tak ostatní živočišné a rostlinné druhy.

³³⁹ Viz § 6 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí.

ohrožení, ve kterém se jednotlivé druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin nacházejí.

Samotný systém regulace mezinárodního obchodu s ohroženými druhy je založen na udělování a vydávání příslušných povolení a potvrzení, která jsou vyžadována při jednotlivých úkonech (vývoz, dovoz, zpětný vývoz, přivezení z moře a další). Podmínky, za kterých je možné tato povolení a potvrzení vydávat a udělovat, se liší zejména tím, do jaké přílohy Úmluvy spadá konkrétní exemplář. Zejména pro exempláře druhů zařazených do přílohy I je mezinárodní obchod silně omezen a není například vůbec možný za komerčními účely. Je ale nutné konstatovat, že Úmluva obsahuje z této obecné právní úpravy velmi rozsáhlý seznam výjimek, které různým způsobem snižují požadavky pro konkrétní případy mezinárodního obchodu.

K zajištění fungování takto stanoveného systému je třeba silné spolupráce mezi jednotlivými státy, a hlavně dodržování této úpravy všemi stranami. Samotný text Úmluvy je pro strany závazný a dává jim povinnost přijmout vhodná opatření k jeho provedení, a to spolu s povinnostmi uchovávat nutné záznamy a podávat množství zpráv.

Za jeden z hlavních nedostatků mezinárodní právní úpravy lze označit absence závazných donucujících opatření, které by orgány Úmluvy mohly využít vůči stranám, které své povinnosti stanovené Úmluvou řádně neplní. Případně by také bylo na místě uvažovat o ustanovení nového orgánu, který by tuto agendu od Sekretariátu a Stálého výboru plně převzal. V případě, že některá ze stran řádně neplní své povinnosti, tak Úmluva sice obsahuje základní způsob řešení takovýchto případů a jednotlivé rezoluce konference stran nabízejí další způsoby, kdy může dojít až k doporučení úplně přerušit mezinárodní obchod s porušující stranou. Veškerá tato opatření ale závisí na ochotě porušující strany své pochybení napravit nebo ochotě ostatních stran se těmito doporučeními řídit. Úmluva tedy neposkytuje svým orgánům téměř žádné plně vynutitelné opatření k zajištění dodržování jejích ustanovení. K vyřešení tohoto problému by ale vzhledem k doporučující povaze rezolucí konference stran byla pravděpodobně vyžadována změna textu Úmluvy, což se vzhledem k tomu, že poslední změna textu vstoupila v účinnost až po dlouhých 30 letech od svého přijetí, zdá v současnosti jako nepravděpodobné. Navíc, aby případná změna textu Úmluvy vstoupila v účinnost, není vyžadován souhlas všech jednotlivých stran Úmluvy, a tak by mohlo dojít k tomu, že část současných stran (potencionálně těch, kterých by se tato donucující opatření mohla nejvíce dotknout) by pod autoritu takto vytvořeného orgánu a jeho opatření stále nespádala.

Z hlediska institucionálního zajištění Úmluva, a na ní navazující rezoluce konference stran, zřizují řadu orgánů, které na mezinárodní úrovni zajišťují fungování ustanoveného systému regulace. Největší podíl na funkci tohoto systému mají jednotlivé národní orgány, které mimo dalších nutných činností, zajišťují především samotné udělování, vydávání a kontrolu potřebných povolení a potvrzení. Ale jak bylo již řečeno v předchozím odstavci, tak pro efektivní vymáhání ustanovení Úmluvy by bylo vhodné uvažovat nad zřízením dalších orgánů, které by za předpokladu dostatečných nástrojů mohly zajistit nutný standart ochrany ohrožených druhů vůči všem stranám Úmluvy.

Důležité je také zmínit, že CITES není jedinou mezinárodní úmluvou, která by se věnovala tématu ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Mezi nejvýznamnější mezinárodní úmluvy patří také například Úmluva o biologické rozmanitosti, která byla přijata v roce 1992 a jejím hlavním cílem je výlučně ochrana biologické rozmanitosti.³⁴⁰ Dále se může jednat například o Mezinárodní dohodu o tropickém dřevě, která se věnuje podpoře a diverzifikaci mezinárodního obchodu s tropickým dřevem³⁴¹ a o Úmluvu o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť, která byla přijata v rámci Rady Evropy.³⁴²

Evropská právní úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy je historicky silně navázána na Úmluvu. Významné je zejména první nařízení z roku 1982, které úpravu obsaženou v Úmluvě vztáhlo i na členské státy Evropské unie, které v této době ještě nebyly stranou Úmluvy. Následující nařízení Rady č. 338/97 upravuje spolu s řadou dalších prováděcích předpisů tuto problematiku do současnosti. Nařízení CITES, stejně jako Úmluva, upravuje jednotlivé úkony obchodu (dovoz, vývoz, zpětný vývoz). Mezi evropskou a mezinárodní právní úpravou je ovšem možné nalézt řadu rozdílů. Nařízení CITES má na rozdíl od Úmluvy čtyři přílohy, které obsahují i druhy Úmluvou vůbec nechráněné. Zároveň některé druhy, které Úmluva chrání, zařazuje nařízení CITES do vyšších příloh, což jim poskytuje větší stupeň ochrany. Některé úkony jako například dovoz exemplářů zařazených do přílohy B nařízení CITES jsou podrobeny přísnějším podmínkám než odpovídajícím způsobem zařazené druhy v režimu Úmluvy.

³⁴⁰ ŽÁKOVSKÁ, Karolína. *Ochrana mořské biodiverzity v mezinárodním právu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 978-80-87146-35-4. s. 68.

³⁴¹ Viz článek 1 Mezinárodní dohody o tropickém dřevě.

³⁴² STEJSKAL, Vojtěch, 2006. Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Praha: Linde. ISBN 80-7201-609-1. s. 149-150.

Nejvýznamnějším rozdílem mezi evropskou a mezinárodní úpravou je ten, že nařízení CITES stanovuje podmínky i pro některé druhy vnitrostátního, respektive vnitro unijního, obchodu, který Úmluva ze své podstaty nijak neupravuje. Z hlediska orgánů je stejně jako v případě Úmluvy naprosto klíčová role vnitrostátních orgánů, a to jak výkonných, vědeckých, tak i kontrolních. Významnou roli zastává také Evropská komise, která vydává jednotlivé prováděcí předpisy, provádí změny v přílohách nařízení CITES a má pravomoc ze stanovených důvodů závazně omezit nebo zakázat dovoz exemplářů určitých druhů.

Národní právní úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy má od vstupu České republiky do Evropské unie zejména adaptační povahu. Zajišťuje fungování evropského systému na národní úrovni, a to zejména ustanovením jednotlivých odpovědných vnitrostátních orgánů a úpravou formální stránky vydávání předmětných povolení a potvrzení. Významným aspektem národní úpravy, který je vyžadován mezinárodní i evropskou úpravou, je stanovení sankcí za případy porušování právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy. Tyto sankce jsou ukládány především v režimu správněprávní odpovědnosti, ale pro případy závažných porušení je stanovena i odpovědnost trestněprávní, a to jak pro fyzické, tak právnické osoby. Jako formální nedostatek české právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy se dá označit to, že ustanovení Agentury ochrany přírody a krajiny ČR jako vědecký orgán může být potenciaálně v rozporu s požadavkem na nezávislost takového orgánu na orgánu výkonném stanovený v článku 13 odst. 2 nařízení CITES, a to z toho důvodu, že Agentura je podřízena Ministerstvu životního prostředí, které je ustanoveno orgánem výkonným. Jako řešení tohoto problému se nabízí ustanovení Agentury jako samostatného ústředního orgánu, nebo zřízení nového orgánu, který by tuto funkci plnil namísto Agentury a nebyl podřízen Ministerstvu životního prostředí. V praxi tato situace není příliš závažná a vzhledem k tomu, že se nejedná o specialitu pouze české právní úpravy, tak je nepravděpodobné, že by se evropské orgány v současné době rozhodly tímto nedostatkem zabývat.

Závěrem je možné říct, že v souhrnu představuje mezinárodní, evropská a národní úprava mezinárodního obchodu s ohroženými druhy rozsáhlý systém, kterému se v zásadě daří plnit jeho cíle, tedy chránit a zachovat druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Je ale třeba zdůraznit, že vzhledem k tomu, že objem mezinárodního obchodu s živočišnými a rostlinnými druhy a z nich odvozenými produkty, se od roku 1975 zdesetinásobil, a také ve světle pandemie covid-19, kdy se do veřejného povědomí silně zapsalo nebezpečí přenosu nemocí mezi člověkem a volně žijícími živočichy, lze konstatovat, že dostatečná, a hlavně reálně vymáhána, právní úprava

mezinárodního obchodu s ohroženými druhy na všech úrovních je v dnešní době ještě o tolik významnější a důležitější než tomu bylo v době jejího vzniku. Právní úprava se tak musí nadále vyvíjet a přizpůsobovat své nástroje a metody tomu, jak se vyvíjí nejen legální, ale zejména i ilegální mezinárodní obchod.

Stanovený systém zdaleka není dokonalý a například rozsáhlý seznam výjimek z jednotlivých ustanovení upravujících mezinárodní obchod může, i vzhledem ke značné složitosti a rozsahu podmínek stanovených pro jednotlivé výjimky, vést ke zneužití a obcházení této právní úpravy. K tomu může docházet zejména v případě rozvojových zemí, které nedisponují dostatečným úředním a odborným zázemím, jež by umožnilo tyto výjimky plně ověřovat a odhalit případný ilegální obchod. Ovšem skutečnost, že se naprostá většina zemí světa do tohoto systému dobrovolně zapojila a snaží se ho již přes 50 let nadále rozvíjet a zdokonalovat, představuje pro budoucnost nejlepší možnou dosažitelnou záruku zachování těchto ohrožených druhů živočichů a rostlin.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

- ANDERSSON, Astrid Alexandra; TILLEY, Hannah B.; LAU, Wilson; DUDGEON, David; BONEBRAKE, Timothy C. et al. CITES and beyond: Illuminating 20 years of global, legal wildlife trade. *Global Ecology and Conservation*. 2021, č. 26. ISSN 2351-9894
- DAMOHORSKÝ, Milan a kol., 2010. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-338-7.
- DAMOHORSKÝ, Milan, ed., [2023]. *Ochrana světového přírodního a kulturního dědictví a ochrana biologické rozmanitosti z právního pohledu: 23. ročník česko-polsko-slovenské konference z oblasti práva životního prostředí : Praha, 7.-9. září 2022*. [Beroun]: vydáno Právnickou fakultou Univerzity Karlovy v nakladatelství Eva Rozkotová. ISBN 978-80-7630-030-9.
- DAMOHORSKÝ, Milan; ŠTURMA, Pavel; ONDŘEJ, Jan; ZÁSTĚROVÁ, Jana; SMOLEK, Martin et al. *Mezinárodní právo životního prostředí. 2. část, (zvláštní)*. Beroun: Eva Rozkotová - IFEC, 2008. ISBN 978-80-903409-8-9.
- EUROPEAN COMMISSION AND TRAFFIC, 2020. *Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations*.
- FABŠÍKOVÁ, Tereza. *Trestněprávní nástroje ochrany životního prostředí*. Praha: Auditorium, 2021. ISBN 978-80-87284-88-9.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-380-3.
- KUČERA, Jan, Magdalena BOUČKOVÁ, Ondřej KLOUČEK, Adam KURZ, Pavla ŘÍHOVÁ a Miroslava PIKÁLKOVÁ, 2010. *Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin: základní informace se zaměřením na Českou republiku a Evropskou unii*. 2. vydání. Praha: Ministerstvo životního prostředí. ISBN 978-80-7212-552-4.
- KURZ, Adam, 2009. Vědecký orgán CITES. *Ochrana přírody*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2009(4). ISSN 1210-258X.
- MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013. Společnost (Academia). ISBN 978-80-200-2317-9.
- PLESNÍK, Jan, 2019. První případ nelegálního pašování „monté“ úhoře říčního z ČR odhalen, pachatelé potrestáni. *Ochrana přírody*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2019(5). ISSN 1210-258X.
- PLESNÍK, Jan, Ondřej KLOUČEK, Silvie UCOVÁ, Pavla ŘÍHOVÁ a Jan KUČERA, 2023. Úmluva CITES padesátiletá. O tom, co bylo, je a bude. *Ochrana přírody*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2023(2). ISSN 1210-258X.

- *Správní procesy v právu životního prostředí*, 2010. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5362-5.
- STEJSKAL, Vojtěch, 2006. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-609-1.
- STEJSKAL, Vojtěch, 2015. Trestní postih organizovaného zločinu v případě pašování CITES exemplářů – Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 2. dubna 2015 č. III.ÚS 3871/14 111. *České právo životního prostředí*. 2015(38). ISSN 1212-5542.
- STEJSKAL, Vojtěch. *Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity*. Beroun: IFEC, 2006. ISBN 80-903409-5-4.
- ŠTURMA, Pavel; DAMOHORSKÝ, Milan; ONDŘEJ, Jan; SMOLEK, Martin a ZÁSTĚROVÁ, Jana. *Mezinárodní právo životního prostředí. 1. část. (obecná)*. Beroun: IFEC, 2008. ISBN 80-903409-2-X.
- UCOVÁ, Silvie, Pavla ŘÍHOVÁ, Jiří ŠAFÁŘ a Jan PLESNÍK, 2019. Ochrana tygrů a Česká republika. *Ochrana přírody*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2019(1). ISSN 1210-258X
- VILÍMKOVÁ, Veronika a STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související: komentář*. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-512-5.
- WIJNSTEKERS, Willem, 2018. *The Evolution of CITES*. 11. vydání. Budapešť: International Council for Game and Wildlife Conservation.
- ŽÁKOVSKÁ, Karolína. *Ochrana mořské biodiverzity v mezinárodním právu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010. Prameny a nové proudy právní vědy. ISBN 978-80-87146-35-4.

Seznam použitých internetových zdrojů

- Akční plán EU pro boj proti nezákonnému obchodu s volně žijícími a planě rostoucími druhy ze dne 26. února 2016. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2016:87:FIN>
- CITES SECRETARIAT, 2022. *WORLD WILDLIFE TRADE REPORT* [online]. Ženeva, Švýcarsko. [cit. 2023-10-09]. Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/documents/E-CoP19-Inf-24.pdf>
- CITES. *Ad hoc reports* [online]. [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: https://cites.org/eng/resources/reports/Ad_hoc_reports
- CITES. *Animals and Plants Committees* [online]. [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: https://cites.org/eng/disc/ac_pc.php
- CITES. Annual Illegal trade report [online]. [cit. 2023-10-11]. Dostupné z: https://cites.org/eng/resources/reports/Annual_Illegal_trade_report
- CITES. *Countries currently subject to a recommendation to suspend trade* [online]. [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/resources/ref/suspend.php>

- CITES. Guidelines for the preparation and submission of the CITES annual illegal trade report [online]. [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: https://cites.org/sites/default/files/notifications/E-Notif-2021-044-A2_0.pdf
- CITES. *Implementation report* [online]. [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: https://cites.org/eng/resources/reports/Implementation_report
- CITES. *The CITES Secretariat* [online]. [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/sec/index.php>
- CITES. *Bonn amendment to the text of the Convention* [online]. [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/bonn.php>
- CITES. *Conference of the Parties* [online]. [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/cop.php>
- CITES. *Export quotas* [online]. [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: https://cites.org/eng/resources/export_quotas
- CITES. *Gaborone amendment to the text of the Convention* [online]. [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/gaborone.php>
- CITES. *Legislative guidance materials* [online]. [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: https://cites.org/eng/legislation/Legislative_guidance_materials
- CITES. *List of Contracting Parties* [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: https://cites.org/eng/disc/parties/chronolo.php?order=field_country_date_of_joining&sort=desc
- CITES. *List of Parties to the Convention* [online]. [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/parties/index.php>
- CITES. *Secretary-General* [online]. [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/about/sec/Secretary-General>
- CITES. *Standing Committee* [online]. [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/sc.php>
- CITES. *The CITES species* [online]. [cit. 2023-10-16]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/species.php>
- CITES. *What is CITES?* [online]. [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/disc/what.php>
- EVROPSKÁ AGENTURA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ, 2019. *Evropské životní prostředí — stav a výhled 2020* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2023-10-13]. ISBN 978-92-9480-130-2. Dostupné z: doi:10.2800/412710
- EVROPSKÁ KOMISE. *Wildlife trade* [online]. [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/wildlife-trade_cs
- *ICCWC - International Consortium on Combating Wildlife Crime* [online]. [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/prog/iccwc>
- KLOUČEK, Ondřej, 2020. *CITES – základní informace* [online]. Ministerstvo životního prostředí [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy/\\$FILE/O_DOIMZ-CITES_ZAKLADNI_%20INFO-200327.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy/$FILE/O_DOIMZ-CITES_ZAKLADNI_%20INFO-200327.pdf)-4.

- *Report of the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, 5-16 June 1972: Recommendation 99.3* [online], 1973. [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/523249?ln=en>
- STRATEGIC PLAN FOR THE CONVENTION: STRATEGIC VISION THROUGH 2005 [online], 2000. [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: https://cites.org/sites/default/files/eng/cop/11/doc/12_2.pdf
- TOW, Jia Hao, William S. SYMES, Luis Roman CARRASCO a Laurentiu ROZYLOWICZ. Economic value of illegal wildlife trade entering the USA. *PLOS ONE* [online]. 2021, [cit. 2023-10-11]. ISSN 1932-6203. Dostupné z: doi:10.1371/journal.pone.0258523

Seznam použitých právních předpisů

- Mezinárodní dohoda o tropickém dřevě
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1007/2009 ze dne 16. září 2009 o obchodování s produkty z tuleňů.
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č 182/2011 ze dne 16. února 2011, kterým se stanoví pravidla a obecné zásady způsobu, jakým členské státy kontrolují Komisi při výkonu prováděcích pravomocí.
- Nařízení Komise (ES) č. 865/2006 ze dne 4. května 2006 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi
- Nařízení komise (EU) č. 2023/966 ze dne 15. května 2023, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 338/97 s cílem zohlednit změny přijaté na 19. zasedání konference smluvních stran Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.
- Nařízení Rady (EHS) č. 3254/91 ze dne 4. listopadu 1991 o zákazu používání nášlapných pastí ve Společenství a dovozu kožešin a zboží z určitých volně žijících živočichů ze zemí, kde jsou tyto živočichové odchytáváni pomocí nášlapných pastí nebo jiných metod odchytu, které nesplňují mezinárodní normy humánního odchytu do pastí.
- Nařízení Rady (EHS) č. 348/81 ze dne 20. ledna 1981 o společných pravidlech pro dovoz produktů z velryb a ostatních kytovců.
- Nařízení Rady (EHS) č. 3626/82 ze dne 3. prosince 1982 o provádění Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin ve Společenství.
- Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.
- Nařízením Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi

- Prováděcí Nařízení Komise (EU) č. 792/2012 ze dne 23. srpna 2012, kterým se stanoví vzor formuláře povolení, potvrzení a dalších dokumentů uvedených v nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a mění nařízení Komise (ES) č. 865/200.
- Rozhodnutí Rady (EU) 2015/451 ze dne 6. března 2015 o přistoupení Evropské unie k Úmluvě o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES)
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES ze dne 19. listopadu 2008 o trestněprávní ochraně životního prostředí.
- Úmluva o biologické rozmanitosti
- Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin
- Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť
- Vyhláška č. 110/2005 Z. z. ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Vyhláška č. 198/2013 Sb., o výši náhrady nákladů péče o skupiny druhů exemplářů v záchranných centrech.
- Vyhláška č. 210/2010 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o obchodování s ohroženými druhy.
- Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů.
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.
- Zákon č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně a doplnění zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.
- Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí.
- Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.
- Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.
- Zákon č. 261/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s další elektronizací postupů orgánů veřejné moci.
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.
- Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.
- Zákon č. 15/2005 Z. z. o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Seznam použité judikatury

- Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 30. dubna 2002, Sp. zn. 7 A 139/2000.
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. června 2003, Sp. zn. 7 A 86/2001.
- Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 23. října 2003 ve věci C-154/02.
- Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 16. července 2009 ve věci C-344/08.
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 2. dubna 2015 č. III. ÚS 3871/14.

Seznam rezolucí konference stran CITES

- Rezoluce konference stran č. 4.27.
- Rezoluce konference stran č. 8.4 (Rev. CoP15).
- Rezoluce konference stran č. 9.5 (Rev. CoP16).
- Rezoluce konference stran č. 9.7 (Rev. CoP15).
- Rezoluce konference stran č. 10.16.
- Rezoluce konference stran č. 11.1 (Rev. CoP17).
- Rezoluce konference stran č. 11.11 (Rev. CoP18).
- Rezoluce konference stran č. 11.15 (Rev. CoP18).
- Rezoluce konference stran č. 11.17 (Rev. CoP18).
- Rezoluce konference stran č. 12.10 (Rev. CoP15).
- Rezoluce konference stran č. 12.3 (Rev. CoP18).
- Rezoluce konference stran č. 12.3 (Rev. CoP19).
- Rezoluce konference stran č. 13.17 (Rev. CoP17).
- Rezoluce konference stran č. 13.5 (Rev. CoP18).
- Rezoluce konference stran č. 13.6 (Rev. CoP18).
- Rezoluce konference stran č. 14.3 (Rev. CoP18).
- Rezoluce konference stran č. 14.7 (Rev. CoP15).
- Rezoluce konference stran č. 18.3.

Seznam ostatních zdrojů

- Prohlášení Rady Evropských společenství a zástupců vlád členských států zasedajících v Radě ze dne 22. listopadu 1973 o akčním programu Evropských společenství v oblasti životního prostředí.
- Rezoluce Valného Shromáždění OSN č. 75/311 ze dne 23. července 2021.

Mezinárodní obchod ohroženými druhy a jeho právní regulace (50 let CITES)

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá tématem právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Hlavním cílem této práce je provést komplexní rozbor systému právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, a to, jak na jeho mezinárodní a evropské úrovni, tak jeho promítnutí do české právní úpravy a poskytnout základní srovnání těchto úrovní. Práce by měla vést k zamyšlení nad nutností a důležitostmi ochrany ohrožených druhů, a to zvláště v případě jejich využívání k mezinárodnímu obchodu.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř částí. První část se zabývá samotným mezinárodním obchodem s ohroženými druhy. Podává vysvětlení pojmu mezinárodního obchodu s ohroženými druhy, rozbor jeho celosvětového rozsahu, vlivu na biodiverzitu planety a cílů, kterých se snaží právní úprava tohoto odvětví mezinárodního obchodu dosáhnout. Druhá část pojednává o Úmluvě o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, a to prvotně z hlediska historického vývoje této oblasti a postupného vývoje samotné Úmluvy. Dále představuje stanovený systém regulace mezinárodního obchodu založený na udělování a vydávání příslušných povolení a potvrzení, stejně tak jako řadu jeho výjimek a institucí, které tento systém na mezinárodní i národní úrovni zajišťují. Třetí část se věnuje úpravě mezinárodního obchodu s ohroženými druhy obsažené v právních předpisech Evropské unie. Stejně jako v předchozí části představuje systém, který evropská právní úprava stanovuje, a to včetně jejich vztahů a rozdílů s mezinárodní úpravou. Závěrečná čtvrtá část obsahuje přehled české právní úpravy. Jedná se zejména o pohled z hlediska promítnutí mezinárodních a evropských právních předpisů na národní úrovni a vymezení národních orgánů, které se na těchto systémech podílejí.

Klíčová slova:

CITES, mezinárodní obchod, ohrožené druhy

International Trade in Endangered Species and Its Legal Regulation (50 Years of CITES)

Abstract

This thesis focuses on the legal regulation of international trade in endangered species of wild fauna and flora. The main objective of this thesis is to perform a comprehensive analysis of the system of legal regulation of international trade in endangered species of wild fauna and flora, both at the international and European level, as well as its implementation into Czech legislation and to provide a fundamental comparison of these levels. The thesis should lead to reflection on the necessity and importance of the protection of endangered species, especially when they are subject to international trade.

The thesis is divided into four parts. The first part deals with the international trade in endangered species itself. It provides an explanation of the term international trade in endangered species, an analysis of its global scale, its impact on the planet's biodiversity, and the goals that regulation of this sector of international trade seeks to achieve. The second part discusses the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, primarily from the perspective of the historical development of this area and the gradual evolution of the Convention itself. It also outlines the established system of regulation of international trade based on the granting and issuance of appropriate permits and certificates, as well as a number of its exceptions and the institutions that implement this system at international and national level. The third part deals with the regulation of international trade in endangered species covered by the legislation of the European Union. As in the previous section, it presents the system that European regulation sets out, including their relationships and differences with the international regulation. The final fourth part provides an overview of Czech legislation. This is mainly a view in terms of the implementation of international and European legislation at the national level and the determination of the national authorities who participate in these systems.

Key words:

CITES, international trade, endangered species